

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105003/I/2014/1399572331

**ÚLOHA A VÝZNAM SPOLOČNEJ
ZAHRANIČNEJ A BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY
EURÓPSKEJ ÚNIE V KONTEXTE ZÁPADNÉHO
BALKÁNU**

(Diplomová práca)

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

**ÚLOHA A VÝZNAM SPOLOČNEJ
ZAHRANIČNEJ A BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY
EURÓPSKEJ ÚNIE V KONTEXTE ZÁPADNÉHO
BALKÁNU**

(Diplomová práca)

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: 6221 8 00 - Medzinárodné ekonomické vzťahy.

Školiace pracovisko: 105003 - Katedra medzinárodných politických vzťahov

Vedúci záverečnej práce: PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Bratislava 2014

Bc. Lenka Jančová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:
(podpis študenta)

.....

Pod'akovanie

**Touto cestou by som sa chcela pod'akovať vedúcemu záverečnej práce za trpezlivosť,
podporu a cenné rady pri jej písaní.**

ABSTRAKT

JANČOVÁ, Lenka: *Úloha a význam Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie v kontexte Západného Balkánu*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce : PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, 97 s.

Cieľom záverečnej práce je zhodnotiť úlohu a prínos Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie na území Západného Balkánu. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje 4 tabuľky. Prvá kapitola je venovaná stanoveniu cieľa práce, analýze súčasného stavu riešenej problematiky a opisu použitých metód práce. V druhej kapitole sa venujeme príčinám vzniku a vývoju Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky až po jej súčasné vymedzenie. Pokračujeme vývojom udalostí na Západnom Balkáne a identifikovaním faktorov, ktoré mali vplyv na jeho súčasný stav. V tretej kapitole sa venujeme úlohe Európskej únie na danom území od formálneho nadviazania vzťahov až po súčasné procesy prístupových rokovaní, ktoré prebiehajú v tých úspešnejších krajinách. Na podrobnejšiu analýzu vzťahov sme si zvolili Bosnu a Hercegovinu, ktorú následne porovnávame s ostatnými krajinami a identifikujeme faktory, ktoré zapríčinili odlišný vývoj v porovnaní s úspešnejšími krajinami a načrtujeme možné perspektívy.

Kľúčové slová:

Západný Balkán, Európska únia, prístupový proces, Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, etnické konflikty

ABSTRACT

JANČOVÁ, Lenka: *The role and the importance of the Common Foreign and Security Policy of the European Union in the context of the Western Balkans*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor : PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, 97 p.

The goal of this work is to evaluate the role and the importance of the Common Foreign and Security Policy of the European Union in the Western Balkans. The work is divided into four chapters. It contains 4 tables. The first chapter is devoted to the description of the goal of the work, analysis of current situation of the topic and to the description of the methods used in the work. The second chapter describes the origin and development of the Common Foreign and Security policy until its contemporary state. Then we describe the development of the Western Balkan region and identify the aspects which have influenced its current status. The third chapter contains the role of the European Union in this particular region from the point of formal launching of their relations. In order to be able to analyse deeper these relations, we have chosen Bosnia and Herzegovina when comparing it later with other, more successful countries. We identify the factors which have influenced different development and we outline some possible perspectives.

Key words:

Western Balkans, European Union, accession process, Common Foreign and Security Policy, ethnic conflicts

Zoznam skratiek

BaH	Bosna a Hercegovina
ČŠ	Členský štát
EP	Európsky parlament
EPS	Európska politická spolupráca
ER	Európska rada
ES	Európske spoločenstvá
EUFOR	Vojenská jednotka EÚ v Bosne a Hercegovine
EULEX	Misia právneho štátu EÚ v Kosove
EUPAT	Poradný policajný tím EÚ v Macedónsku
EUPM	Policajná misia EÚ v Bosne a Hercegovine
EUPOL	Policajná misia EÚ v Macedónsku
EUSR	Špeciálny reprezentant EÚ v Bosne a Hercegovine
EÚ	Európska únia
IFOR	Implementačná jednotka NATO
JEA	Jednotný európsky akt
NATO	Severoatlantická aliancia
OBSE	Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OHR	Úrad vysokého reprezentanta v Bosne a Hercegovine
OSN	Organizácia spojených národov
SAD	Stabilizačná a asociačná dohoda
SAP	Stabilizačný a asociačný proces

Zoznam skratiek

SBOP	Spoločná bezpečnostná a obranná politika
SFOR	Stabilizačná jednotka NATO
SZBP	Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika
USA	Spojené štáty americké
VR	Vysoký reprezentant medzinárodného spoločenstva v BaH
ZB	Západný Balkán
ZEÚ	Zmluva o Európskej únii
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Obsah

Úvod.....	11
1 Cieľ práce a metodika	13
2 Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika	16
2.1 Vznik a vývoj politiky	16
2.2 Maastrichtská zmluva	20
2.3 Zmeny po prijatí Amsterdamskej zmluvy a Zmluvy z Nice.....	22
2.4 Zmeny po prijatí Lisabonskej zmluvy	26
2.5 Misie SZBP/SBOP	28
3 Západný Balkán	31
3.1 Západný Balkán do roku 1945	31
3.2 Juhoslávia po roku 1945	34
4 Pôsobenie EÚ na Západnom Balkáne	38
4.1 Riešenie konfliktov na území Západného Balkánu	39
4.2 Vývoj vzťahov s EÚ	41
4.2.1 Úloha SZBP	42
4.2.1.1 Bosna a Hercegovina	43
4.2.1.2 Macedónsko	44
4.2.1.3 Kosovo	49
4.3 Rozširovanie EÚ smerom na Západný Balkán	51
4.4. Súčasný stav krajín v rámci prístupového procesu	53
4.5 Prípadová štúdia: Bosna a Hercegovina.....	55
4.5.1 Bosna a Hercegovina po rozpade Juhoslávie.....	55
4.5.2 Daytonská mierová dohoda.....	56
4.5.3 Stabilizačný a prístupový proces.....	59
4.5.4 EUPM: Policajná misia EÚ	61
4.5.4.1 Úspechy a výzvy do budúcnosti.....	66

4.5.5	Vojenská misia EUFOR-ALTHEA.....	67
4.5.6	Vonkajšia činnosť Európskej únie a prítomnosť medzinárodného spoločenstva	72
4.5.7	Zhodnotenie pôsobenia EÚ na vývoj krajiny.....	73
4.5.8	Európska perspektíva ako univerzálna stratégia pre Západný Balkán?	79
	ZÁVER	82
	Použitá literatúra.....	86

Úvod

Predkladaná diplomová práca sa venuje otázke úlohy a významu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky v kontexte Západného Balkánu. Tento región sa vyznačuje istými spoločnými charakteristickými črtami, ktoré ho odlišujú od zvyšku Európy. Ešte donedávna bol dejiskom jedného z najväčších etnických konfliktov, ktoré výrazne prepísali dejiny a zmenili mapu európskych štátov. Princíp etnicity tu zohráva aj naďalej významnú úlohu. Tento región patrí k najdôležitejším prioritám Európskej únie v rámci jej vonkajšej činnosti. Keďže vôbec prvá misia SZBP bola práve na území Západného Balkánu, konkrétne v Bosne a Hercegovine, predstavuje akési východisko pre hodnotenie, prípadne prehodnotenie cieľov EÚ v danej oblasti.

Európska únia vníma krajiny Západného Balkánu nielen ako pevnú súčasť európskeho kontinentu, ale aj jej vlastných integračných štruktúr. Predstavitelia EÚ neustále zdôrazňujú, že región ZB je ich prioritou a záväzkom. Únia je tu prítomná prostredníctvom Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, resp. prostredníctvom Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky, ktorá je jej integrálnou súčasťou. Rovnako tu pôsobí aj v rámci svojej vonkajšej činnosti. Vzájomné vzťahy EÚ a krajín ZB majú špecifický charakter, čo sa odráža aj v konkrétnej politike. V tomto prípade nejde len o bezpečnostné a obranné aspekty jej pôsobenia, ale je potrebné ju chápať v širšom kontexte komplexných vzťahov. Teda okrem bezpečnostnej roviny hovoríme aj o ekonomickej a politickej spolupráci. To všetko sa odohráva v rámci procesu rozširovania Európskej únie.

Práca si stanovuje za cieľ charakterizovať úlohu a význam SZBP na Západnom Balkáne a identifikovať hlavné faktory, ktoré ju ovplyvňujú. Je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola sa venuje stanoveniu cieľa a podrobnejšiemu rozboru metód, ktoré sme použili počas skúmania danej problematiky. V druhej kapitole sa venujeme príčinám a okolnostiam vedúcim ku vzniku politiky, jej prvých foriem až po jej súčasnú podobu. Na pochopenie jej úlohy v rámci daného regiónu je potrebná analýza vývoja štátov ako súčasti bývalej Juhoslávie, rovnako ako vzniku jednotlivých štátov po jej rozpade. Podmienky a okolnosti formovania nových štátov ostávajú dodnes významným aspektom ich samostatnej existencie. Historická analýza pozadia rozpadu bývalej Juhoslávie je súčasťou tretej kapitoly.

V štvrtej kapitole sa venujeme vzniku a vývoju vzájomných vzťahov medzi EÚ a jednotlivými štátmi, ktorý sa začal formálne podpísaním Stabilizačného a asociačného

procesu s Albánskom, Bosnou a Hercegovinou, Macedónskou republikou, Srbskom a Čiernou horou. Tento moment označujeme ako formálny začiatok ich vzájomných vzťahov, kedy dochádza k vytvoreniu základného právneho rámca pre ich vzájomnú spoluprácu. Jeho súčasťou je stanovenie podmienok, ktorých splnenie je podmienkou ďalšej integrácie krajín do štruktúr EÚ. Od tohto okamihu sledujeme odlišný vývoj jednotlivých krajín v rámci prístupového procesu, čo naznačuje, že vývoj nie je automatický ani jednotvárný, ale na druhej strane náročný a komplexný proces, ktorý je podmienený napĺňaním dohodnutých kritérií.

Popri analýze týchto vzťahov sa podrobnejšie venujeme vybranej krajine, Bosne a Hercegovine. Táto krajina má najzložitejšiu pozíciu v rámci celého regiónu, nakoľko je tvorená troma rôznymi etnikami, čo sa výrazným spôsobom odráža v jej politickom systéme a celkovej existencii krajiny. Identifikujeme faktory, ktoré predstavujú prekážky úspešného napredovania krajiny v rámci prístupového procesu krajiny do EÚ. Na konci práce formulujeme záver s načrtnutím možných perspektív vývoja, založených na získaných poznatkoch, ale aj na názoroch vedúcich politických predstaviteľov EÚ a medzinárodného spoločenstva.

1 Cieľ práce a metodika

Záverečná práca si za cieľ stanovuje zhodnotiť úlohu a význam Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ na Západnom Balkáne v rámci poskytnutia perspektívy európskeho členstva. Na dosiahnutie hlavného cieľa sme si stanovili čiastkové ciele, ktorými sú analýza vzájomných vzťahov vrátane bezpečnostných aspektov, ich súčasné vymedzenie a výzvy, pričom sme si neskôr vybrali konkrétny príklad Bosny a Hercegoviny, kde sme identifikovali prínosy a výzvy pre politiku EÚ a príčiny rozdielneho vývoja v porovnaní s ostatnými krajinami.

Práca je rozčlenená do dvoch hlavných častí. V prvej, teoretickej časti sa venujeme vzniku a vývoju Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie, ktorá bola prvýkrát oficiálne definovaná v Maastrichtskej zmluve z roku 1993. Odvtedy prešla politika určitým vývojom, ktorý odrážal meniace sa bezpečnostné a politické prostredie v Európe aj mimo nej. Vychádzame pritom z pozmeňujúcich zmlúv EÚ, konkrétne Zmluvy z Nice, Amsterdamskej zmluvy, ale predovšetkým z Lisabonskej zmluvy, ktorá vstúpila do platnosti v roku 2009. Na analýzu politiky sme využili zdroje rozsiahlej internetovej databázy dokumentov Európskej únie, konkrétne z Úradného vestníka EÚ, stránok Európskeho parlamentu, Rady a Komisie. Problematike EÚ sa v našich podmienkach venuje Lipková v publikácii *Európska únia*, ďalej Hurná a Rusiňák v publikácii *Právo Európskej únie*. V prvej časti sa ďalej venujeme historickému vývoju na Západnom Balkáne, ktorého skúmanie je dôležitým predpokladom na pochopenie procesov a podmienok, v ktorých sa ocitli krajiny po rozpade Juhoslávie. Vo väčšine prípadov nevznikli krajiny prirodzeným historickým vývojom, ale ich formovanie sprevádzali násilné konflikty vyplývajúce z etnickej interakcie, ktoré boli natoľko vážne, že si vyžiadali zásah EÚ, OSN a NATO. Etnický princíp je silno zakorenený v politických systémoch krajín bývalej Juhoslávie, doteraz významne prítomný predovšetkým v Bosne a Hercegovine, ktorá sa navyše odlišuje od ostatných krajín tým, že jej vznik bol výsledkom rozhodnutia medzinárodného spoločenstva. Čo sa týka využívania zdrojov, v tejto časti sme čerpali predovšetkým z knižných zdrojov. Historickým aspektom vývoja Západného Balkánu sa venuje Hurbanovič v publikácii *Vybrané kapitoly z medzinárodných vzťahov a bezpečnosti: Priebeh vývojom Balkánu*. Ďalším užitočným zdrojom je publikácia kolektívu autorov Pelikána a Tejchmana s názvom *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. V tejto časti práce sme využili metódu analýzy dostupných zdrojov na oboznámenie sa s dôležitými aspektmi danej problematiky za účelom jej ďalšieho spracovania.

Druhá časť sa už konkrétne venuje pôsobeniu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky v rámci Západného Balkánu. Vychádzame z analýzy vzájomných vzťahov regiónu s EÚ, ktoré sa oficiálne začali v roku 2003. Aj napriek spoločnej časovej východiskovej pozícii pre všetky krajiny ZB sledujeme značne odlišný vývoj. V rámci SZBP pôsobili na danom území vojenské misie v Bosne a Hercegovine (EUFOR Althea) a v Macedónskej republike (Concordia) a civilné misie, rovnako v Bosne a Hercegovine (EUPM), Macedónsku (EUPAT, EUPOL Proxima) a Kosove (EULEX). Pri ich analýze sme vychádzali z oficiálnych dokumentov misií, stránok Vonkajšej činnosti EÚ a publikácií Inštitútu EÚ pre bezpečnostné štúdiá. Ďalším krokom bolo zasadenie politiky SZBP do rámca komplexného prístupu EÚ smerom k Západnému Balkánu, ktorým je poskytnutie európskej perspektívy jeho krajinám za účelom podpory ich stabilizačného procesu a demokratického rozvoja krajín. V tejto časti sme využili metódu komparácie, pričom sme porovnávali jednotlivé krajiny ZB v ich úsilí priblížiť sa členstvu v EÚ. Úspešnosť krajín sme hodnotili podľa napredovania v rámci jednotlivých fáz integračného procesu. Vychádzali sme pritom z hodnotiacich správ Európskej komisie, na základe odporúčania ktorej môže krajina získať štatút kandidátskej krajiny, čo sa zatiaľ podarilo Macedónsku, Srbsku a Čiernej hore. Na začatie prístupových rokovaní musí krajina preukázať, že splnila podmienky, v ktorých sa zaviazala v Stabilizačnej a prístupovej dohode. Prístupové rokovania sa na odporúčanie Komisie už začali so Srbskom a Čiernou horou. Dané ukazovatele pokroku krajín v rámci prístupového procesu sú spracované v tabuľke č. 3.

Pre podrobnejšie skúmanie danej problematiky sme sa rozhodli venovať konkrétnej krajine, ktorou je v našej práci Bosna a Hercegovina. Východiskom skúmania problematiky je Daytonská mierová dohoda z roku 1995, ktorá ukončila vojnu v krajine a zároveň doteraz definuje ústavu a politický systém krajiny. V krajine pôsobila civilná misia EUPM a vojenská misia EUFOR Althea, ktorá prebieha dodnes. EÚ je prítomná v BaH aj prostredníctvom svojej delegácie. Navyše v krajine pôsobí aj Úrad vysokého predstaviteľa medzinárodného spoločenstva, ktorý ma rozsiahle politické právomoci. V tejto časti práce identifikujeme príčiny zaostávania BaH v rámci prístupového procesu a faktory, ktoré bránia krajine v jej ďalšom rozvoji.

Zistené faktory slúžia ako východisko formulácie všeobecných záverov pre celý región Západného Balkánu, pričom máme na zreteli odlišné charakteristiky BaH. Problematika úlohy SZBP v tomto regióne je skúmaná v rámci komplexného prístupu a záväzku EÚ voči krajinám ZB ako nástroja na udržanie mieru, stability a vytvorenia predpokladov na ďalší rozvoj a prosperitu celého regiónu, s ktorým sa v budúcnosti počíta

ako s vitálnou súčasťou európskych štruktúr. Dosiahnuté výsledky práce, ku ktorým sme dospeli na základe postupu v rámci čiastkových cieľov, vedú k formulácii záveru práce.

2 Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika

Európska únia je v súčasnosti globálnym aktérom. Primárnym motívom vzniku tohto spoločenstva bolo zabezpečenie mieru na európskom kontinente. Prostriedkom, ktorý mal prispieť k jeho udržaniu, bol rozvoj ekonomickej spolupráce medzi zúčastnenými krajinami. Spolupráca odštartovala najskôr v oblasti produkcie uhlia a ocele a neskôr v oblasti jadrovej energie. K rozšíreniu pôsobnosti došlo pri vzniku Európskeho hospodárskeho spoločenstva, kde sa spolupráca rozšírila na nové oblasti, pričom dôraz sa kládol na odstraňovanie prekážok obchodu a zintenzívnenie ekonomickej spolupráce. Postupom času sa z pôvodne ekonomického združenia však stávalo zoskupenie politické. Zaviedlo sa občianstvo EÚ, pôsobnosť politik sa opäť značne rozšírila a došlo aj k pristúpeniu nových členov. Aj keď došlo k určitému vývoju aj v politickej oblasti, tento vývoj značne zaostáva za ekonomickou integráciou. Neoddeliteľnou súčasťou politickej integrácie je nielen vnútorné zjednotenie únie, ale aj spoločné konanie voči tretím krajinám. Tu hovoríme o vonkajšej činnosti EÚ, ktorej neoddeliteľnou súčasťou je aj spoločná zahraničná a bezpečnostná politika. Vývoj v tejto oblasti prebiehal komplikovanejším a zdĺhavejším procesom ako tomu bolo v ekonomickej oblasti integrácie. Cieľom v tejto oblasti je predovšetkým, aby EÚ vystupovala jednotne vo vzťahu k ostatným krajinám.

2.1 Vznik a vývoj politiky

Aj napriek faktu, že Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika bola formulovaná až prijatím Maastrichtskej zmluvy, ktorá vstúpila do platnosti 11. novembra 1993, prvé myšlienky týkajúce sa spoločnej bezpečnosti na európskom kontinente siahajú ešte do povojnového obdobia, kedy si mocnosti uvedomili, že jediným spôsobom, ktorý zabezpečí mier, stabilitu a prosperitu v Európe, je prostredníctvom užšej spolupráce štátov a ich vzájomnej koordinácie, a to nielen v oblasti hospodárskej, ale aj bezpečnostnej. Prvým krokom v tejto oblasti v povojnovom období je iniciatíva Veľkej Británie a Francúzska, ktoré 4. marca 1947 podpísali bilaterálnu zmluvu ohľadom spolupráce, ktorá mala viesť k udržaniu a posilneniu bezpečnosti západoeurópskych krajín, pričom kľúčovú úlohu to zohrávala pomoc USA, pre ktoré bola stabilita západnej Európy kľúčová kvôli ich ekonomickým záujmom. V praxi sa angažovanosť USA prejavila ako asistencia pri povojnovej obnove európskych krajín, známej pod názvom Marshallov plán, ktorý okrem hospodárskej pomoci mal za cieľ prispieť k rozvoju regionálnej kooperácie západoeurópskych krajín.¹ To malo USA

¹ Petruf, P.: *Povojnový štít západnej demokracie. Genéza vzniku Severoatlantickej aliancie*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: <http://www.historiarevue.sk/hr01-02/nato/petruf.htm>

zabezpečiť spojencov, ktorí by v rámci severoatlantického partnerstva tvorili protiváhu k ZSSR. Do tohto obdobia datujeme korene silných ekonomických, politických a bezpečnostných väzieb medzi EÚ a USA, ktoré neskôr viedli k podpísaniu Severoatlantickej zmluvy zástupcami 12 štátov dňa 4. apríla 1949 vo Washingtone, ktorá bola zakladajúcou zmluvou Severoatlantickej aliancie (NATO)². Iniciatívy týkajúce sa kolektívnej bezpečnosti vznikali aj na pôde európskych krajín. Významným krokom bol v tejto súvislosti návrh ministra zahraničných vecí Veľkej Británie, E. Bevina smerovaný jeho francúzskemu kolegovi G. Bidaultovi v roku 1947, ktorý sa týkal koordinácie postupu v rámci spoločnej obrany, a ktorý by okrem spomínaných dvoch krajín zahŕňal aj krajiny Beneluxu. Rokovania prebiehali v čase silnejúcej sovietskej expanzie, čo iba prispievalo k ich urýchleniu. Tie vyústili 17. marca v roku 1948 do podpísania Bruselského paktu, na základe ktorého vznikla Západná únia³. Zmluvné strany sa zaviazali „organizovať a koordinovať svoju hospodársku činnosť tak, aby dosiahli čo najlepších možných výsledkov, vylúčením rozporov vo svojej hospodárskej politike, koordináciou výroby a rozvíjaním obchodnej výmeny“⁴. V článku V sa uvádza, že „keby sa niektorá z vysokých zmluvných strán stala predmetom ozbrojeného útoku v Európe, ostatné zmluvné strany poskytnú v zhode s článkom 51 Charty Organizácie Spojených národov takto napadnutej strane všetku vojenskú i inú pomoc a podporu, ktorá je v ich silách“⁵. V podmienkach rozširujúceho sa vplyvu ZSSR v Európe začali mocnosti uvažovať o zapojení USA do európskych bezpečnostných štruktúr, aby posilnili svoju moc a zvýšili bezpečnosť vytvorením transatlantického partnerstva. Tento zámer sa nakoniec uskutočnil podpísaním zmluvy zakladajúcej NATO. Rozšírením Západnej únie o Taliansko a Západné Nemecko, sa pretransformovala v roku 1954 na Západoeurópsku úniu.

Ďalšie kroky sledujeme už počas existencie prvého z Európskych spoločenstiev, ktorým bolo od roku 1952 Európske spoločenstvo uhlia a ocele. Šesť zakladajúcich krajín⁶ sa zaviazalo vytvoriť spoločný trh pre uhlie a oceľ a tým prispieť k rozvoju obchodu s montánnymi surovinami v rámci spoločenstva. Aj keď išlo o hospodársku spoluprácu, nájdeme tu aj bezpečnostné prvky, vďaka ktorým sa podarilo zabrániť prípadnému zbrojeniu, čo sa malo dosiahnuť prostredníctvom kontroly produkcie týchto surovín. Diskusie týkajúce

² Zakladajúcimi členmi boli USA, Kanada, Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Holandsko, Island, Luxembursko, Nórsko, Portugalsko, Taliansko a Veľká Británie.

³ Zmluvnými stranami boli: Belgicko, Holandsko, Luxembursko, Veľká Británie a Francúzsko.

⁴ Veselý, Z.: *Světová politika 20. století v dokumentech (1945-1990)*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp4.pdf> . s. 2

⁵ Veselý, Z.: *Světová politika 20. století v dokumentech (1945-1990)*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp4.pdf> . s. 3

⁶ Zmluvnými stranami boli Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Belgicko, Holandsko, Luxembursko.

sa spoločnej obrany boli iniciované už v roku 1950. Bolo to na návrh francúzskeho predsedu vlády Reného Plévena na založenie Európskeho obranného spoločenstva (EOS). Tento ambiciózny návrh zahŕňal vytvorenie spoločnej európskej armády, vrátane postu európskeho ministra obrany. Nakoniec však tento návrh odmietol ratifikovať samotný francúzsky parlament. Neúspech tejto odvážnej iniciatívy spôsobil, že sa spolupráca v oblasti bezpečnosti a obrany na určitý čas vytratila zo záujmov európskych mocností⁷. Avšak vzhľadom na prehlbujúcu sa ekonomickú integráciu a postupný nárast oblastí, v ktorých sa koordinovala činnosť členských štátov (ČŠ), silnela potreba koordinácie aj v oblasti vonkajších vzťahov, vrátane bezpečnosti. Štáty si túto potrebu uvedomovali, ale mali rozdielne názory na jej realizáciu, a najmä na rozsah kompetencií, ktoré by boli ochotné previesť na nadnárodnú úroveň. Návrh na riešenie bezpečnostnej otázky prišiel opäť z Francúzska, za vlády prezidenta Charles de Gaula. Pracovná skupina pod vedením Christiana Foucheta vypracovala v roku 1961 návrh na vytvorenie únie štátov, na pôde ktorej by sa stretávali najvyšší predstavitelia ČŠ za účelom rokovania o aktuálnych zahraničných a bezpečnostných otázkach, pričom by sa rozhodovalo jednomyselne. Súčasťou plánu malo byť zriadenie Politickej komisie so sídlom v Paríži⁸. Avšak ani tento plán sa nestretol s pozitívnymi ohlasmi a tiež zlyhal.

Kľúčovou udalosťou bol summit členských krajín, ktorý sa konal v decembri 1969 v Haagu. Jedným z cieľov bolo prediskutovať aj otázku hlbšej integrácie vtedajších Európskych spoločenstiev (ES). Ministri zahraničných vecí boli poverení „preskúmať najlepší spôsob dosiahnutia pokroku v oblasti politickej unifikácie v kontexte rozširovania ES“⁹. Výsledkom bola tzv. Luxemburská správa, často označovaná ako Davignonova správa, ktorá bola vypracovaná pracovnou skupinou pod vedením belgického politika Étienna Davignona¹⁰. Správa sa stala podkladom k založeniu inštitútu Európskej politickej spolupráce (EPS), ktorá znamenala výrazný posun v oblasti koordinácie a spolupráce medzi členskými štátmi. Hlavným cieľom EPS bolo, aby „sa Európa vyjadrovala jednohlasne ku všetkým významným medzinárodným problémom“¹¹. Na zabezpečenie lepšej informovanosti a prehĺbenia

⁷Euroskop: *Zahraniční a bezpečnostní politika*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika/>

⁸EUROPSKAUNIA: *Fouchetove plány*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: http://www.europskaunia.sk/fouchetove_plany

⁹CVCE: *Davignon Report (Luxembourg, 27 October 1970)*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: http://www.cvce.eu/obj/davignon_report_luxembourg_27_october_1970-en-4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5.html

¹⁰ belgický politik a neskorší podpredseda Európskej Komisie

¹¹EUROPA: *Informácie o fungovaní EÚ: História-1970*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1970-1979/1970/index_sk.htm

spolupráce boli ustanovené pravidelné stretnutia na úrovni ministrov zahraničných vecí dvakrát ročne, a na úrovni politického výboru štyrikrát ročne. Môžeme tu teda hovoriť o snahe štátov koordinovať svoje postoje k zahraničnopolitickým otázkam. Prijatím tzv. Kodanskej správy došlo k zintenzívneniu stretnutí na oboch úrovniach a k vytvoreniu komunikačnej siete medzi ČŠ a Komisiou. Na summite v Paríži, ktorý sa konal v roku 1974, došlo k posilneniu EPS vytvorením Európskej rady (ER), ktorá zastrešovala pravidelné stretnutia zástupcov ČŠ na najvyššej úrovni, a ktorej hlavnou úlohou bolo určovať ďalšie smerovanie zahraničnopolitickej agendy Európskych spoločenstiev. V roku 1981 bola prijatá tzv. Londýnska správa, ktorá stanovovala užšiu spoluprácu medzi EPS a ES, a zároveň medzi EPS a Komisiou. K zapojeniu Európskeho parlamentu do tohto procesu došlo o dva roky neskôr, v roku 1983, prostredníctvom tzv. Slávnostnej deklarácie, ktorá ustanovila povinnosť pre ER predkladať správy o činnosti parlamentu. Tá okrem iného požadovala zintenzívnenie konzultácií a následného prijímania spoločných stanovísk a akcií za účelom včasného reagovania a významné zahraničnopolitické otázky a problémy.¹² V tomto štádiu sa dá konštatovať, že inštitút EPS fungoval na výlučne medzivládnom princípe, bez právneho vymedzenia, mimo zmlúv zakladajúcich ES a len na základe prijatia medzinárodných dohôd či deklarácií členskými štátmi.

Formálnej podoby sa EPS dočkala v roku 1986 podpísaním dokumentu Jednotný európsky akt, ktorý okrem reformy zakladajúcich zmlúv ES posilnil aj pozíciu EPS. Tá je podrobne upravená v Hlave III- Ustanovenia zmluvy o Európskej spolupráci v oblasti zahraničnej politiky, článok 30 JEA, ktorý stanovuje, že „Vysoké zmluvné strany ako členovia Európskych spoločenstiev sa spoločne usilujú o formulovanie a zavádzanie európskej zahraničnej politiky“¹³. V zahraničnopolitických otázkach sa majú ČŠ snažiť zabezpečiť čo najúčinnnejšiu koordináciu vrátane prijímania spoločných pozícií a realizovaní jednotných akcií. Členské štáty sa zaväzujú pri formulovaní svojich vnútroštátnych stanovísk rešpektovať pozície ostatných štátov a postupne sa snažiť definovať spoločné princípy v oblasti zahraničnej politiky (čl. 30-2). ČŠ majú zaistiť, aby EP zohrával náležitú úlohu v oblasti EPS a aby sa zohľadnili jeho názory pri formulovaní politiky. ČŠ veria, že „užšia spolupráca v otázkach európskej bezpečnosti by podstatným spôsobom prispela k rozvíjaniu

¹² Rudolsky, J.: *Vznik Evropské politické spolupráce*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://szbp.sweb.cz/>. str. 1

¹³Eurotreaties: *Single European Act*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/singleeuropeanact.pdf>. čl.30.

európskej identity v zahraničnopolitických záležitostiach¹⁴. Bol definovaný aj vzťah EPS k NATO, keď zmluva stanovuje, že „nič v tejto hlave nie je na prekážku užšej spolupráci v oblasti bezpečnosti medzi niektorými z Vysokých zmluvných strán v rámci Západoeurópskej únie alebo Severoatlantickej aliancie“¹⁵. Rovnako sa stanovil cieľ zaujímať spoločné pozície v oblasti zahraničnopolitických otázkach pri účasti ČŠ na medzinárodných konferenciách či v rámci medzinárodných inštitúcií¹⁶.

2.2 Maastrichtská zmluva

Významné zmeny, ktoré nastali vo svetovej politike po roku 1989 a mali výrazný dopad na geopolitické rozloženie moci v Európe, vyvolali potrebu prehodnotenia postoja a formulovanie nových cieľov v rámci budúceho smeru fungovania ES, predovšetkým v oblasti bezpečnosti a zahraničnopolitických otázkach. Na medzivládnej konferencii v Ríme, ktorá sa konala v roku 1991, bola jedným z cieľov aj formulácia spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky ES, predovšetkým jej koncept (medzivládny alebo supranacionálny), mechanizmus rozhodovania, ako aj jej vzťah k NATO. ČŠ pri rokovaní neboli jednotné a vytvárali protichodné tábory v jednotlivých otázkach budúcnosti tejto politiky. Výsledkom Maastrichtskej konferencie bolo aj definovanie Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP), ktorá bola týmto formálne založená Zmluvou o Európskej únii. Zmluva bola podpísaná vo februári 1992 a SZBP tvorila obsah Hlavy V. V trojpilierovej štruktúre EÚ, ktorá bola vytvorená po prijatí Maastrichtskej zmluvy, predstavuje druhý pilier, čo znamená, že tu prevláda medzivládna spolupráca, rozhodovacie procesy sú podmienené jednomyseľným hlasovaním a táto oblasť nespadá pod jurisdikciu Európskeho súdneho dvora. Jej vtedajšia podoba bola kompromisom dvoch protichodných názorov, a to jednak v oblasti jej charakteru, ako aj v postoji k myšlienke vytvorenia spoločnej obrany. V prvej oblasti znamenal kompromis kombináciu medzivládnej a nadnárodnej spolupráce, kedy Rada EÚ rozhodovala jednomyseľne. Čo sa týkalo definovania úlohy Západoeurópskej únie v oblasti bezpečnosti na európskom kontinente, tá sa síce stala jej integrálnou súčasťou, ale bola skôr vnímaná ako európsky pilier NATO¹⁷. V roku 1992 boli počas zasadnutia predstaviteľov ZEÚ prijaté tzv. Petersburské úlohy¹⁸, ktoré zahŕňali misie humanitárneho a záchranárskeho

¹⁴Eurotreaties: *Single European Act*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/singleeuropeanact.pdf>. čl. 6a

¹⁵Eurotreaties: *Single European Act*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/singleeuropeanact.pdf>. čl. 6c

¹⁶Eurotreaties: *Single European Act*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/singleeuropeanact.pdf>. čl. 7

¹⁷Rudolsky, J.: *Maastricht*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://szbp.sweb.cz>

¹⁸Petersburské úlohy sú súčasťou Petersberskej deklarácie prijatej v Bonne.

charakteru, operácie na udržanie mieru a misie krízového manažmentu. Tie boli prijaté v rámci rokovaní o spoločnej obrannej stratégii. Znamenalo to, že ZEÚ mala k dispozícii skupiny konvenčných ozbrojených síl, ktorým by velila¹⁹.

Čo sa týka samotnej SZBP, v článku J.4 môžeme vidieť snahu ČŠ rozvíjať politiku ďalej smerom k spoločnej obrane aj napriek nutnému kompromisu pri jej vzniku. Článok definuje pole pôsobnosti politiky, a to konkrétne „všetky otázky týkajúce sa bezpečnosti únie, vrátane postupného vymedzovania spoločnej obrannej politiky, ktorá by mohla viesť k spoločnej obrane“²⁰. Zmluva definuje ciele SZBP v článku J.1 (2) ako nasledovné:

- posilnenie bezpečnosti únie
- ochrana spoločných hodnôt únie
- zachovanie mieru a posilnenie bezpečnosti
- podpora medzinárodnej spolupráce a rozvoj demokracie, právneho štátu a rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd²¹.

Tieto ciele sa majú dosiahnuť prostredníctvom spolupráce a uskutočňovaním spoločných postupov, pričom „členské štáty aktívne a bezpodmienečne podporujú zahraničnú a bezpečnostnú politiku únie v duchu lojálnosti a vzájomnej solidarity“²². Postavenie a úlohu jednotlivých inštitúcií v oblasti SZBP vymedzuje článok J.8. Všeobecné smerovanie politiky je vymedzené Európskou radou, na základe ktorého prijíma Rada rozhodnutia a dohliada na implementáciu opatrení. Nástroje na vykonávanie SZBP sú jednotné akcie a spoločné pozície. V Rade sa uplatňuje jednomyseľné rozhodovanie, s výnimkou procedurálnych otázok. Komisia sa podieľa na práci v oblasti SZBP a spolu s Radou predkladá správy o vývoji politiky Európskemu parlamentu²³.

¹⁹EUROPSKAUNIA: *Petersburské úlohy*. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://www.europskaunia.sk/110/2>

²⁰EUROPA: *Maastricht Treaty*. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>. čl. J.4 (1)

²¹EUROPA: *Maastricht Treaty*. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>. Hlava V

²²EUROPA: *Maastricht Treaty*. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>. čl. J.1 (4)

²³EUROPA: *Maastricht Treaty*. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>. čl. J.7

2.3 Zmeny po prijatí Amsterdamskej zmluvy a Zmluvy z Nice

Amsterdamská zmluva, resp. revízia Zmluvy o EÚ a Zmluvy o založení Európskych spoločenstiev predstavovala taktiež zmeny v oblasti SZBP. Ciele vymedzené v článku J.1 sa majú dosiahnuť prostredníctvom²⁴:

- stanovenia zásad a všeobecných smerov SZBP
- rozhodnutí o spoločných stratégiách, jednotných akcií a spoločných pozícií
- posilňovania systematickej spolupráce medzi členmi v rámci uskutočňovania cieľov politiky.

Čo sa týka vymedzenia zásad a všeobecných smerov, táto úloha prináleží Európskej rade. Taktiež má právo rozhodovať o spoločných stratégiách, ktoré stanovujú ciele a prostriedky únie. Na základe vytýčených smerov prijme Rada primerané rozhodnutia na vykonávanie SZBP. Rada taktiež prijíma jednotné akcie v prípade nevyhnutného postupu únie. Jednotné akcie „stanovujú ciele, rozsah a prostriedky, ktoré únia dostane k dispozícii, a ak je to potrebné, aj dobu trvania a podmienky ich uskutočnenia“²⁵. Tie sú pre členské štáty záväzné. Spoločné pozície vymedzujú prístup, v rámci ktorého musia členské štáty zabezpečiť súlad ich vnútroštátnych politík.

Novým nástrojom zavedeným v rámci Amsterdamskej zmluvy je vytvorenie Jednotky strategického plánovania a včasného varovania, ktorá je jej súčasťou v podobe priloženého vyhlásenia. Jej úlohou je monitoring a spracovanie vývoja SZBP vrátane jej hodnotenia a budúceho vývoja. V prípade, že nastane situácia, ktorá môže mať významný dopad na oblasť zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ, jednotka vydá včasné varovanie. Zodpovednosť za vykonávanie politiky nesie predsedníctvo Rady a vysoký splnomocnenec pre SZBP, ktorého post bol vytvorený v roku 1999 na základe rozhodnutia Európskej rady.

V oblasti rozhodovacieho procesu bolo zavedené tzv. konštruktívne zdržanie sa hlasovania za účelom zefektívnenia väčšej flexibility spolupráce v oblasti SZBP. Ak členský štát využije tento prostriedok, nezabráni ostatným štátom prijať rozhodnutie, ktoré sa však pre tento štát nestane záväzným. Ďalším krokom vpred bolo zavedenie, resp. rozšírenie oblasti a prípady, kde je možné uplatniť kvalifikovanú väčšinu na prijímanie rozhodnutí v Rade. Tento postup sa môže aplikovať, ak žiadny členský štát nevznesie námietky a ak sa nejedná o

²⁴Eurotreaties: *The treaty of Amsterdam*. [cit. 2013-22-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>. čl. J.2

²⁵Eurotreaties: *The treaty of Amsterdam*. [cit. 2013-22-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf> čl. J.4

rozhodnutie, ktoré má vojenské a obranné dôsledky²⁶. Úpravu nájdeme v článku 23 Amsterdamskej zmluvy. Môžeme konštatovať, že táto zmluva nepriniesla zásadné zmeny vo fungovaní SZBP, ale na druhej strane, znamenala krok vpred a signál, že EÚ má záujem na budovaní silnej spoločnej a zahraničnej politiky.

Čo sa týka vzťahu ZEÚ a SZBP, ich vzťah definuje článok J.7 AZ, a to konkrétne, že ZEÚ „je neoddeliteľnou súčasťou vývoja únie“²⁷. Čo sa týka vzťahu EÚ a NATO, uvádza sa, že politika únie „rešpektuje záväzky tých členských štátov, ktoré vidia realizáciu ich spoločnej obrany v Organizácii Severoatlantickej zmluvy“²⁸. Dôležitým krokom sa stalo začlenenie Petersburských dohôd do právneho rámca EÚ, konkrétne do článku J.7 (2), a neskôr sa stali základom pre vytvorenie vtedajšej Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ, ktorá vznikla v roku 1999, a ktorej predchádzal francúzsko-britský summit v St. Malo, ktorý sa uskutočnil v decembri 1998. Príčinou jej vzniku je neschopnosť reakcie EÚ na udalosti, ktoré sa udiali na začiatku 90. rokov v Európe, najmä rozpad Juhoslávie a s tým spojené vojenské konflikty. Ďalšou príčinou bola snaha o osamostatnenie sa v oblasti bezpečnosti a obrany od vojenských štruktúr NATO, ktorého prioritou sa stali regióny Blízkeho východu²⁹.

Ďalšie zmeny prišli s podpísaním Zmluvy z Nice 11. decembra 2000 a vstupom do platnosti 1. februára 2003, ktorá znamenala revíziu zmlúv. Tá vznikla ako reakcia na dôležité zmeny, ktoré sa udiali vo svetovej politike ale aj ako príprava na blížiace sa rozširovanie EÚ, ktoré zahŕňalo až desať nových členských štátov, a preto niet pochýb, že tieto zmeny boli viac než nevyhnutné. Konkrétne zmeny sú obsiahnuté v článku 17, ktorý stanovuje, že SZBP môže viesť k spoločnej obrane, pokiaľ tak rozhodne ER, pričom jej postupné vymedzovanie bude prebiehať na základe podpory a spolupráce ČŠ v oblasti zbrojenia. Ďalšou novinkou je možnosť prehĺbenia bilaterálnej spolupráce v rámci ZEÚ a NATO, pokiaľ si to štáty želajú a pokiaľ to nebude v rozpore s ustanoveniami Zmluvy o EÚ. Ako už bolo spomenuté, existovala možnosť formulovania Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP) v rámci SZBP. Zmluva ustanovuje vytvorenie Politického a bezpečnostného výboru, ktorý monitoruje vývoj v oblasti spadajúcej pod SZBP, podáva správy Rade, dohliada na

²⁶ http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/cfsp/article_7190_sk.htm

²⁷ Eurotreaties: *The treaty of Amsterdam*. [cit. 2013-22-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf> . čl . J.7

²⁸ Eurotreaties: *The treaty of Amsterdam*. [cit. 2013-22-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf> . čl . J.7

²⁹ Euroskop: *Evropská bezpečnostní a obranná politika*. [cit. 2013-22-03]. <https://www.euroskop.cz/8715/sekce/evropska-bezpecnostni-a-obranna-politika/>

uskutočňovanie politiky a na základe poverenia Radou môže „prijímať“ príslušné rozhodnutia týkajúce sa politickej kontroly a strategického usmerňovania operácie“³⁰.

Istý posun môžeme sledovať aj v rámci Kolínskeho summitu ER z júna 1999, kde sa vrcholní predstavitelia štátov zhodli na tom, že je potrebný pokrok v oblasti spoločnej obrany v rámci EÚ, najmä v oblasti budovania vojenských kapacít za účelom ich použitia na vlastné akcie v prípade politických kríz. Tieto vojenské sily, ktoré by bolo možné použiť v rámci operácii krízového manažmentu by boli poskytované členskými štátmi alebo kapacít v rámci NATO, čo je deklarované v dokumente Berlín plus, ktorý zahŕňa viacero dohôd medzi EÚ a NATO. Tento rámec upravujúci ich vzájomné vzťahy, je výsledkom záverov summitu NATO vo Washingtone z roku 1999, Summitu v Nice z roku 2000 a spoločnej deklarácie zo 16. decembra 2002³¹. Ide vlastne definovanie a úpravu vzájomných vzťahov. Tiež zahŕňa možnosť pre EÚ, za určitých podmienok, využiť vojenské kapacity NATO pre svoje vlastné civilno-vojenské operácie. Dohoda zahŕňa aj výmenu utajovaných informácií a konzultácie³². Tento mechanizmus bol využitý napríklad aj pre vojenskú operáciu EÚ v Bosne a Hercegovine, EUFOR Althea, ktorá bola zahájená v roku 2004³³.

Ako môžeme vidieť, každý summit ER sa zaoberal inter alia aj otázkami bezpečnosti a budovaním vlastných kapacít. Na summite ER z decembra 1999 v Helsinkách, došlo k stanoveniu veľmi konkrétneho cieľa, a to vybudovanie vojenských kapacít. Konkrétne to znamenalo záväzok Únie byť schopnou, počnúc rokom 2003, zostaviť v rámci 60 dní, na dobu najmenej jedného roka, šesťdesiat tisíc osôb schopných naplniť ciele stanovené v Petersburských úlohách³⁴. Na už spomenutom summite v ER v Nice došlo k vybudovaniu stálych politických a vojenských štruktúr v rámci Rady, ktorých úlohou je politická kontrola a strategické smerovanie v čase kríz. Reč je o Politickom a bezpečnostnom výbore a Vojenskej komisii³⁵.

³⁰ NRSR: *Zmluva z Nice*. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: <http://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/zmluva-z-nice.pdf>. čl. 25

³¹ EUROPA: *About CSDP- The Berlin Plus Agreement*. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: http://www.eas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/index_en.htm

³² EUROPA: *About CSDP- The Berlin Plus Agreement*. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: http://www.eas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/index_en.htm

³³ Prvou vojenskou operáciou EÚ v rámci Berlín plus bola vojenská operácia Concordia v Bývalej juhoslovanskej republike Macedónsko v roku 2003.

³⁴ Office for Official Publications of the European Communities: *The common foreign and security policy*. 2002. str. 7

³⁵ Office for Official Publications of the European Communities: *The common foreign and security policy*. 2002. str. 7

V decembri 2003, počas summitu ER v Bruseli, bola prijatá Európska bezpečnostná stratégia, ktorá bola vypracovaná pod vedením Vysokého splnomocnenca pre SZBP, Javiera Solana. Hlavnou úlohou je identifikovanie globálnych výziev a hrozieb v oblasti bezpečnosti únie, a zároveň stanovenie cieľov a stratégií, ako im čeliť³⁶. Kľúčové hrozby boli definované nasledovne:

- terorizmus
- regionálne konflikty
- zlyhanie fungovania štátov
- organizovaná trestná činnosť
- šírenie zbraní hromadného ničenia³⁷.

Čo sa týka strategických cieľov, tam vidí EÚ priority v riešení kľúčových hrozieb, predovšetkým boj proti terorizmu, prijatie európskeho zatykača, opatrení na zastavenie financovania terorizmu, a zastavenie šírenia zbraní hromadného ničenia prostredníctvom režimu dodržiavania režimov multilaterálnych zmlúv v tejto oblasti. Rovnako dôležité je posilňovanie regionálnej bezpečnosti, kde zaraďujeme regióny Západného Balkánu a Afganistan. Ďalšou prioritou sú štáty, s ktorými EÚ zdieľa vonkajšie hranice. Cieľom je nielen podporovať ich vnútornú stabilitu, ale aj rozvíjať vzájomnú spoluprácu a prehĺbovanie vzťahov. Treťou kľúčovou stratégiou je vybudovanie medzinárodného poriadku založeného na „účinnom multilateralizme“, čo znamená dobré fungovanie medzinárodných inštitúcií a dodržiavanie pravidiel medzinárodného systému. Aké povinnosti plynú z toho pre Európu? Predovšetkým zvýšenie akcieschopnosti, súdržnosti, schopnosti využiť naplno svoj potenciál a spolupráca s globálnymi partnermi³⁸. Ako možno vidieť, EÚ si v rámci Európskej bezpečnostnej stratégie stanovila ambiciózne ciele, ktoré však vyznievajú viac ako politické deklarácie ako reálne naplniteľné úlohy.

Významným potenciálnym posunom, ale zároveň veľkým úderom pre SZBP/SBOP EÚ bolo neratifikovanie Zmluvy o ústave pre Európu, ktorá obsahovala viaceré významné zmeny. Hoci ďalšie zmeny prišli s Lisabonskou zmluvou v roku 2009, jej ciele v oblasti SZBP boli menej ambiciózne, menej revolučné, menej jednoznačné. Po poslednej revízii

³⁶ EUROPA: European Security Strategy. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_organised_crime/r00004_en.htm

³⁷ Rada Európske únie: *Európska bezpečnostná stratégia*. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf, str. 30

³⁸ Rada Európske únie: *Európska bezpečnostná stratégia*. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf, str. 30

z roku 2003 prešla relatívne dlhá doba, kým došlo k ďalším zmenám vo fungovaní EÚ, konkrétne to bolo v roku 2009, kedy vstúpila do platnosti Lisabonská zmluva.

2.4 Zmeny po prijatí Lisabonskej zmluvy

Podpísanie Lisabonskej zmluvy v decembri 2007 a jej vstup do platnosti v decembri 2009 po dlhom ratifikačnom procese v členských krajinách EÚ, priniesol mnohé zmeny, ktoré sa dotkli viacerých aspektov vtedajšej Únie. Po neúspešnej ratifikácii Zmluvy o ústave pre Európu, ktorej ratifikačný proces skončil v roku 2004 neúspechom a najmä veľkým sklamaním, boli autori zmlúv rozhodne opatrnejší pri jej formulácii, avšak myšlienky ostali rovnaké. Už v samotnej preambule nájdeme politické vyhlásenie o rozhodnutí „uskutočňovať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku vrátane postupného utvárania spoločnej obrannej politiky, ktorá by mohla viesť v súlade s ustanoveniami článku 42 k spoločnej obrane, čím sa upevní európska identita a nezávislosť v záujme posilnenia mieru, bezpečnosti a pokroku v Európe a vo svete“³⁹. Na základe uvedeného možno konštatovať, že EÚ pokračuje v napĺňaní svojho ambiciózneho cieľa, teda stať sa silným globálnym aktérom vo všetkých oblastiach, vrátane zahraničnej a bezpečnostnej, hovoriac jednotným hlasom.

Do prijatia Lisabonskej zmluvy patrila SZBP do druhého piliera štruktúry EÚ. To znamená, že je založená predovšetkým na medzivládnej spolupráci medzi členskými štátmi. V rámci Lisabonskej zmluvy ju nájdeme upravenú v Zmluve o EÚ (ZEÚ), konkrétne v Hlave V, kapitole 2, oddiel 1. Toto zaradenie len dokazuje, že táto oblasť je naďalej kľúčovou pre samotné štáty, ktoré nie sú pripravené vzdať sa svojich právomoci a posunúť SZBP na supranacionálnu úroveň. Hoci, je potrebné dodať, že je spomenutá aj v článku 2 Zmluvy o fungovaní EÚ (ZFEÚ), kde sa uvádza, že „Únia má právomoc v súlade s ustanoveniami Zmluvy o Európskej únii vymedziť a vykonávať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku vrátane postupného vymedzenia spoločnej obrannej politiky“⁴⁰.

Aj po zrušení troj-pilierovej štruktúry si politika zachováva špecifický charakter s viacerými osobitými črtami, čo dokazuje aj článok 42 ZEÚ, ktorý uvádza, že SZBP „podlieha osobitným pravidlám a postupom“⁴¹, teda odlišným od tých, ktoré sa uplatňujú na oblasti zahrnuté v ZFEÚ. Ďalej je potrebné zdôrazniť, že v rámci inštitúcií tu hlavnú úlohu zohrávajú

³⁹ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. Preambula LZ.

⁴⁰ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK> čl. 2 ZFEÚ

⁴¹ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 24 ZEÚ

predovšetkým Európska rada a Rada. Politiku uskutočňuje vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ktorým je v súčasnosti Catherine Ashtonová, spoločne s členskými štátmi. Čo sa týka postavenia Súdneho dvora EÚ, je vyjadrené v článku 275 ZFEÚ, kde sa stanovuje, že pokiaľ ide o oblasť SZBP, avšak má právomoc dohliadať na súlad s článkom 40 ZEÚ⁴². V Oblasť SZBP je vylúčené prijatie legislatívnych aktov⁴³, namiesto toho sa prijímajú rozhodnutia. EÚ uskutočňuje SZBP prostredníctvom:

- vymedzenia všeobecných usmernení
- prijímania rozhodnutí, ktoré vymedzujú, aké akcie majú byť vykonané a aké pozície majú byť zaujaté, vrátane opatrení potrebných na vykonanie rozhodnutí⁴⁴.

Všeobecné ciele, usmernenia a priority v oblasti SZBP stanovuje Európska Rada, a ak je potrebné, prijíma rozhodnutia. Ak si to situácia vyžaduje, jej predseda je oprávnený zvolať mimoriadne zasadnutie. Čo sa týka Rady, tá prijíma rozhodnutia na vykonávanie politiky, pričom sa tak robí na základe usmernení ER. Jednotu a účinnosť zabezpečuje Rada a Vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Ten zároveň spolu s členskými štátmi túto politiku uskutočňuje. Pokiaľ ide o medzinárodné konferencie a rokovania s tretími krajinami, v tejto oblasti je EÚ zastupuje vysoký predstaviteľ. Tomu pomáha pri jeho činnosti novo vytvorená Európska služba pre vonkajšiu činnosť⁴⁵. Pokiaľ nastane situácia vyžadujúca konanie EÚ v oblasti bezpečnosti, prijme Rada potrebné rozhodnutie, ktoré stanoví ciele, rozsah, prostriedky na vykonanie rozhodnutia a dobu trvania. Tieto rozhodnutia sú pre členské štáty záväzné pri prijímaní stanovísk a pri výkone ich činnosti⁴⁶. Rozhodnutia Európskej rady a Rady sú prijímané jednomyselne, pokiaľ nie je ustanovené inak.

Integrálnou súčasťou Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky je Spoločná bezpečnostná a obranná politika (SBOP)⁴⁷, ktorá je upravená v článkoch 42- 46 ZEÚ. Účelom je zabezpečiť EÚ „operačnú schopnosť využívajúc civilné a vojenské prostriedky“, pričom

⁴² Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 275 ZFEÚ

⁴³ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 24 (1) ZEÚ

⁴⁴ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. Čl. 25 ZEÚ

⁴⁵ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 26 ZEÚ

⁴⁶ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 28

⁴⁷ Predtým Európska bezpečnostná a obranná politika.

Únia ich môže využiť pri „misiách mimo Únie na udržanie mieru, predchádzanie konfliktom a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti v súlade so zásadami Charty Organizácie Spojených národov“⁴⁸. Civilné a vojenské prostriedky na vykonávanie úloh SBOP poskytujú Únii členské štáty, ktoré sa zaviazali zlepšovať svoje vojenské kapacity. Na účely rozvoja, výskumu a vyzbrojovania bola vybudovaná Európska obranná agentúra. Zmluva ponúka priestor pre užšiu spoluprácu pre štáty, ktoré v tejto oblasti spĺňajú prísnejšie kritériá a prevzali vyššie záväzky, a to v rámci štruktúrovanej spolupráce. Tieto štáty oznámia svoj zámer Rade a vysokému predstaviteľovi. Rada sa pri rozhodovaní o ustanovení takejto skupiny uznáva kvalifikovanou väčšinou. Ak členský štát, ktorý sa zúčastňuje na užšej spolupráci prestane spĺňať stanovené kritériá, prípadne nie je schopný plniť svoje záväzky, Rada môže rozhodnúť o pozastavení účasti dotknutého štátu⁴⁹. Ak nastane situácia, kedy je členský štát napadnutý na svojom území, sú ostatné štáty povinné mu poskytnúť „pomoc a podporu všetkými dostupnými prostriedkami“⁵⁰. Tie však musia byť v súlade s Chartou OSN. Pri spolupráci v tejto oblasti sa musia rešpektovať záväzky štátov v rámci NATO.

Po prijatí Lisabonskej zmluvy sa stala SZBP opäť o niečo významnejšou. Došlo k jej posilneniu, aj keď členské štáty hrajú stále primárnu úlohu. Je ťažko povedať, či by bolo lepšie urýchliť tento proces, alebo naopak, či je lepšie postupovať krok za krokom pri presune kompetencií v tejto nesporne kľúčovej oblasti EÚ.

2.5 Misie SZBP/SBOP

Európska únia v rámci Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, resp. Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky vedie v súčasnosti 14 civilných a vojenských operácií, pričom už ukončila ďalších 14 operácií. Geograficky pokrývajú európsky, ázijský a africký kontinent. V nasledujúcich tabuľkách uvádzame prehľad všetkých misií spolu s ich názvami, krajinou pôsobenia, charakter misie a dĺžkou ich trvania.

⁴⁸ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 42 (1) ZEÚ

⁴⁹ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 46 (1,2,4) ZEÚ

⁵⁰ Úradný vestník Európskej únie: *Lisabonská zmluva*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>. čl. 42 (7) ZEÚ

Tabuľka č.1 Prehľad prebiehajúcich misií v rámci SBOP

Názov misie	Krajina	Charakter misie	Začiatok misie
EUFOR ALTHEA	Bosna a H.	vojenská	2004
EULEX	Kosovo	civilná	2008
EUMM	Gruzínsko	civilná	2013
EUPOL	Afganistan	civilná	2007
EUBAM	Líbya	civilná	2013
EUPOL COPPS	Palestínske teritóriá	civilná	2005
EUTM	Mali	vojenská	2013
EUCAP Sahel	Niger	civilná	2012
EUFOR RCA	Stredoafrická republika	vojenská	2014
EUSEC RD	Dem. Rep. Kongo	civilná	2005
EUPOL RD	Dem. Rep. Kongo	civilná	2007
EUCAP NESTOR	Keňa, Džibutsko	civilná	2012
	Somálsko, Seychely		
EUTM	Somálsko	vojenská	2010
EU NAVFOR Atlanta	Somálsko	vojenská	2008

Spracované autorom, prameň: *European Union External Action*. [cit. 2013-07-02]. Dostupné na internete: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm

Tabuľka č.1 Prehľad ukončených misií v rámci SBOP

Názov misie	Krajina	Charakter misie	Začiatok misie	Koniec misie
EUPM	Bosna a Herc.	civilná	2003	2012
EUPAT	Macedónsko	civilná	2006	2006
EUPOL Proxima	Macedónsko	civilná	2004	2005
EUJUST THEMIS	Gruzínsko	civilná	2004	2005
EUJUST LEX	Irak	civilná	2005	2013
Concordia	Macedónsko	vojenská	2003	2003
EU SSR	Guinea Bissau	civilná	2008	2010
EUFOR Tchad/RCA	Čad, SV Stredoafr. Rep.	vojenská	2008	2009
ARTEMIS RD	Kongo	vojenská	2003	2003
EUFOR RD	Kongo	vojenská	2006	2006
EUAVSEC	Južný Sudán	civilná	2012	2014
EUPOL Kinshasa	Demokrat. Rep. Kongo	civilná	2005	2007
podpora misie AMIS	Sudán/Darfúr	vojenská, civilná	2005	2006
AMM-moitoring mission	Indonézia	civilná	2005	2006

Spracované autorom, prameň: *European Union External Action*. [cit. 2013-07-02]. Dostupné na internete: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/completed/index_en.htm

Spoločná bezpečnostná a obranná politika je integrálnou súčasťou SZBP. Čo sa týka jej zdrojov, vykazuje určité špecifiká, nakoľko celá SZBP sa stále vyznačuje prvkami

medzivládnej spolupráce, čo sa prejavuje v mnohých aspektoch. EÚ nemá vlastnú armádu ani vlastný rozpočet na vojenské operácie. Je v plnej právomoci členských štátov sa rozhodnúť, či a v akej miere sa kapacitne zapojí do jednotlivých operácií. Celkový rozpočet pre SZBP pre rok 2012 predstavoval vyše 335 miliónov EUR⁵¹. SBOP už od jej samotného vzniku v roku 1999 pôsobila v spolupráci s ostatnými medzinárodnými organizáciami. Ide o Organizáciu spojených národov (OSN), Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE), Africkú úniu (AÚ) a predovšetkým Severoatlantickú alianciu (NATO).

Dalo by sa povedať, že práve oblasť vonkajšej politiky, a predovšetkým otázky bezpečnosti, predstavujú hlavnú výzvu ďalšej európskej integrácie. Keďže je táto oblasť sa riadi špecifickými pravidlami a predstavuje formu medzivládnej spolupráce, závisí len od vôle členských štátov a ich predstaviteľov, akým smerom sa bude rozvíjať.

⁵¹ Council of the European union: Annual report from the High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy to the European Parliament. [cit. 2014-22-03]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/cfsp/docs/st14924_en.pdf

3 Západný Balkán

Za účelom komplexného pochopenia príčin a súvislostí ohľadom regiónu Západného Balkánu je potrebné poznať historické pozadie a udalosti, ktoré mali vplyv na vývoj daného regiónu. Politické formovanie Balkánu bolo ovplyvnené rôznymi faktormi, medzi ktoré nepochybne patrí existencia imperiálnych štruktúr, ktoré tu v minulosti prevládali, a na druhej strane fakt, že daný región je poznačený silnou náboženskou, jazykovou a kultúrnou diverzitou, čo malo za následok opakované dezintegračné procesy.

3.1 Západný Balkán do roku 1945

Až do 12. storočia bolo toto územie sídlom Byzantskej ríše s centrom v Konštantínopole. V období medzi 6. a 7. storočím prichádzajú na územie Slovania a začínajú sa tu trvale usadzovať, čo vyústilo do formovania zväzov až štátov, medzi ktoré zaraďujeme najprv bulharské cárstvo, neskôr chorvátsky štát a srbský štát⁵². Od polovice 8. storočia sa stal región miestom náboženských rozporov a zápasu o cirkevný vplyv. V podmienkach vážnych politických problémov a nestability, ktoré oslabovali celistvosť územia, sa vytvorili predpoklady na rozmach Osmanskej ríše, ktorej vplyv sa šírili nielen na území Balkánu, ale aj do Európy, a ktorej rozpínavosť nezastavili ani križiacke výpravy. Obdobie nadvlády Osmanov ovplyvnilo vo výraznej miere etnické a národnostné zloženie Balkáncov. Turecká kolonizácia, prestúpenie kresťanov na Islam⁵³, ako aj výrazné migračné procesy v tomto regióne vyvolali značné zmeny a stali sa zárodkom budúcich etnických konfliktov. Dlhé obdobie prosperity a expanzie bolo ukončené až porážkou pri Viedni z roku 1683, čo znamenalo zvrät a slabnúci vplyv Turkov v Európe⁵⁴.

Francúzska revolúcia prebiehajúca koncom 18. storočia výrazným spôsobom podnietila formovanie novodobých národov v Európe. Avšak pokým tieto procesy prebiehali v západnej Európe na základe politického a občianskeho princípu, v strednej a východnej Európe to bol etnický princíp. Na Balkáne bola situácia zložitejšia, keďže bolo toto územie dlhodobo pod vplyvom cudzej nadvlády a situáciu sťažovalo aj zloženie kresťanského obyvateľstva, ktoré by sa v danom období na území tohto regiónu dalo charakterizovať ako vidiecke a prevažne negramotné. Územie Balkánu sa stalo predmetom sporov viacerých mocností, od Osmanskej ríše, cez Habsburgovcov, Veľkej Británie, Francúzska až po cárske

⁵² Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2*. 2001. s.10

⁵³ Tieto procesy ovplyvnili najmä obyvateľstvo Bosny a Hercegoviny a Albánska

⁵⁴ Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2*. 2001. s. 15

Rusko⁵⁵. Neustály oslabovanie a postupný zánik Osmanskej ríše vytvoril predpoklady na začiatok formovania samostatných národov na Balkáne, ktoré však narazilo na teritoriálne konflikty a ich mocenské záujmy, čo viedlo k neustálym konfrontáciám. Už do tohto obdobia môžeme datovať pojmy ako etnické čistky či nútené presídľovanie obyvateľstva. Novovznikajúce štáty sa s cieľom rozšíriť svoje územia dostávali do vojnových konfliktov.

Na území západného Balkánu teda postupne vznikali nové nezávislé štáty. Hovoríme o Srbsku a Čiernej Hore, avšak územie Macedónska a Kosova zostávali pod nadvládou Osmanskej ríše aj naďalej. Územie Bosny a Hercegoviny bolo pod vojenskou nadvládou Habsburskej ríše⁵⁶. Snaha kresťanských štátov o vymávanie sa spod vplyvu Osmanov viedla k vypuknutiu balkánskych vojen. Prvá balkánska vojna vypukla v roku 1912 a stáli v nej proti sebe koalícia Srbska, Grécka, Bulharska, Čiernej hory, na druhej strane Osmanská ríša. Vojna sa skončila porážkou Osmanov, avšak tým sa objavil nový problém, a to rozdelenie územia Macedónska, na ktoré si nárokovali Grécko, Srbsko aj Bulharsko. Vojna bola ukončená Londýnskou konferenciou, ktorá sa konala 30. mája 1913. Ale už 1. júna 1913 vypukla druhá balkánska vojna, ktorej príčinou vzniku boli rozdielne územné požiadavky krajín. Tu proti sebe stáli Bulharsko a jeho predošlí spojenci z prvej vojny. Skončila sa porážkou Bulharska a znamenala nové územné usporiadanie. Západné Macedónsko a Kosovo pripadli Srbsku, východná časť Macedónska sa stala súčasťou Grécka⁵⁷. Druhá balkánska vojna bola ukončená podpísaním Dohody z Bukurešti. Výsledkom vojen boli masové presuny etník na území Balkánu.

Územie Balkánu sa stalo miestom vypuknutia prvej svetovej vojny v roku 1914, ktorá sa začala ako konflikt medzi Rakúsko-Uhorskom a Srbskom. Bojovali tu proti sebe na jednej strane Ústredné mocnosti⁵⁸, a vojská Dohody⁵⁹ na strane druhej. Následkom vojny bol rozpad Nemecka, Rakúsko-Uhorska a Osmanskej ríše, ako aj nové usporiadanie na európskom kontinente, teda aj na území Balkánu. Jeho základom boli mierové parížske zmluvy. Balkán sa tým rozdelil na porazené a víťazné štáty. Z víťazných štátov sa sformovalo Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov v roku 1918. Tak sa po prvý raz juhoslovanské národy stáli súčasťou jednotného celku. Išlo o Srbsko, Čiernu horu, Chorvátsko, Slavónsko, Dalmáciu,

⁵⁵ Hurbanič, M.: *Prierež vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2.* 2001. s.17

⁵⁶ Hurbanič, M.: *Prierež vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2.* 2001. s. 21

⁵⁷ *Discovering Macedonia: Balkan Wars & Division of Macedonia.* [cit. 2013-04-11]. Dostupné na internete: <http://makedonija.name/history/division-of-macedonia-balkan-wars>

⁵⁸ Rakúsko-Uhorsko, Nemecko, Turecko a Bulharsko

⁵⁹ Anglicko, Francúzsko, Rusko, Taliansko, Rumunsko a Grécko

Bosnu a Hercegovinu, Vojvodinu, Srem a Slovinsko⁶⁰. Avšak spôsob, akým vznikol tento nový štát, teda rozhodnutím politikov, a okolnosti vzniku, teda snaha o zabránenie anarchii a nepokojom v balkánskom regióne, sa prejavili takmer okamžite. Išlo výrazné rozpory medzi národmi, najmä medzi Srbskom a Chorvátskom. Problémom ostáva aj postavenie menšín, konkrétne Albáncov (Kosovo a Macedónsko), Maďarov a Nemcov (Vojvodina) a moslimov (Bosna a Sandžak)⁶¹. K ďalším víťazným mocnostiam zaraďujeme aj Grécko a Rumunsko, ktoré dosiahli po vojne územné zisky. Naopak, k porazeným mocnostiam patria Osmanská ríša, ktorá zanikla, a Bulharsko. Albánsku sa podarilo predísť jeho rozdeleniu a vzniklo ako nezávislý štát, ale pod značným vplyvom Talianska a Juhoslávie.

V decembri 1918 vznikla prvá juhoslovanská vláda, ktorá bola tvorená z tých politických strán, ktoré podporovali monarchiu. Na jej čele stál Stojan Protić. Vláda musela riešiť značné ekonomické rozdiely medzi krajinami nového štátu. Medzi najväčšie problémy boli hroziace roľnícke nepokoje. Čoraz väčšiu popularitu získavala nová politická strana, teda Komunistická strana Juhoslávie. Tá však bola zakázaná po prijatí Vidovdanskej ústavy v roku 1921, ktorá potvrdzovala status Juhoslávie ako parlamentnej monarchie. Nový panovník, Alexander Karadjordjević, upevňoval svoju moc prostredníctvom armády, pričom bol zároveň aj jediným tvorcom zahraničnej politiky Juhoslávie. Ani po vydaní novej ústavy v roku 1931 nedošlo k zmene diktátorského režimu.

Kríza demokratických režimov v Európe, ako aj výrazný negatívny dopad hospodárskej krízy koncom 20. Rokov, zanechali stopy aj na území Balkánu, kde sa postupne rozmáhali diktátorské režimy. Nová ústava vydaná kráľom Alexandrom nepriniesla žiadnu zmenu a v praxi znamenala pokračovanie diktatúry. V snahe o bezpečnosť a zabránenie rastúcemu talianskemu vplyvu pod vedením Mussoliniho, a zároveň revizionistickými požiadavkami porazených mocností, bola podpísaná v roku 1934 tzv. Balkánska dohoda o vzájomnej bezpečnosti a konzultácii. Jej zmluvnými stranami boli Juhoslávia, Rumunsko, Grécko a Turecko. Avšak táto nemala veľký potenciál, keď vezmeme do úvahy fakt, že na Balkáne silnel vplyv Nemecka, Talianska a pokles angažovanosti Francúzska vo východoeurópskych záležitostiach⁶².

Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa Juhoslávia hlásila k neutralite, avšak po útoku na Grécko zo strany Talianska, a rozhodnutie Bulharska pridať sa na stranu krajín Osi,

⁶⁰ Pelikán, J.-Tejchman, M.: *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. 1994. s. 10

⁶¹ Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2*. 2001. s. 25

⁶² Jelavich, B.: *History of the Balkans. Twentieth Century*. 1983. s. 213

rozhodla sa tak spraviť aj juhoslovanská vláda. To vyvolalo masové demonštrácie a po prevrate sa ujal vlády mladý panovník Peter II, ktorý zrušil spojenectvo s Nemeckom. A tak 6. apríla 1941 na povel Adolfa Hitlera napadli nemecké vojská a ich spojenci Grécko a Juhosláviu. Už 17. apríla došlo ku kapitulácii vojsk Juhoslávie, ktorá bola podpísaná bývalým ministrom zahraničných vecí Alexandrom Cincarom-Markovićom a generálom R. Jankočom⁶³. Porazená Juhoslávia bola rozdelená medzi Maďarsko a Taliansko, pričom Slovinsko bolo dokonca rozdelené aj medzi Nemecko. Macedónsko sa dostalo pod nadvládu Bulharska a Kosovo sa zlúčilo s Albánskom, ktoré bolo pod vedením Talianska. Územie dnešného Chorvátska, vtedy ako nezávislý chorvátsky štát, sa prakticky stalo nemeckým a talianskym satelitom. Zriadili sa tu koncentračné tábory a dochádzalo k rasovým zločinom, etnickým čistkám, násilnej katolizácii a deportácii Srbov⁶⁴.

Obdobie po porážke Juhoslávie je známe pod názvom národný oslobodzovací boj. Protifašistický odboj bol tvorený komunistami na čele s Josipom Brozom Titom na jednej strane, a nekomunistickým- srbským hnutím četníkov na čele s plukovníkom Dragoljubom Mihailovičom na strane druhej. Predstavy týchto dvoch odnoží sa líšili v štátoprávnom usporiadaní Juhoslávie. Pokiaľ srbský odboj četníkov presadzoval ideu veľkého Srbska založenom na etnickom princípe, tak komunistická frakcia podporovala vznik federálnej Juhoslávie. Tito bol neskôr menovaný za vojenského veliteľa a bol oficiálne deklarovaný zámer vybudovať federálnu Juhosláviu⁶⁵. Po víťaznej bitke pri Stalingrade sa upevňovala pozícia spojencov vrátane Sovietskeho zväzu, čo sa odrazilo na konferencii tzv. veľkej trojky⁶⁶ na Jalte v roku 1945, ktorej cieľom bolo načrtnúť nové rozdelenie politickej moci. Nové usporiadanie vychádzalo z mierových zmlúv podpísaných v Paríži v roku 1947. Dôsledky druhej svetovej vojny boli pre Balkán značné. Išlo predovšetkým o výraznú zmenu štruktúry obyvateľstva, ktorú by sme mohli charakterizovať ako všeobecný úbytok obyvateľstva kvôli vojnovým obetiam na jednej strane, ale aj zmeny v etnickej skladbe na strane druhej. Išlo najmä o výrazný úbytok Židov, Rómov ale aj deportácie Nemcov, Maďarov a Talianov z Juhoslávie.

3.2 Juhoslávia po roku 1945

Najdôležitejším okamihom pre Juhosláviu bola jednoznačne kapitulácia Talianska, ktorá znamenala začiatok národných povstaní. Poprednú úlohu tu zohrávalo Národné

⁶³ Pelikán, J.-Tejchman, M.: *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. 1994. s. 21

⁶⁴ Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2*. 2001. s. 30

⁶⁵ Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť 2*. 2001. s. 31

⁶⁶ Stretnutie najvyšších predstaviteľov víťazných mocností, tj Churchill, Roosevelt a Stalin

oslobodzovacie hnutie, teda partizánske oddiely, ktorým sa postupne podarilo oslobodiť takmer celé územie Juhoslávie. Úspechy oslobodzovacej armády viedli k získaniu autority, neskôr aj na medzinárodnej úrovni. Došlo k spoločenským zmenám a nastal čas k ich uzákoneniu, čo sa udialo na druhom zasadnutí Antifašistickej rady národného oslobodenia Juhoslávie (AVNOJ)⁶⁷. Došlo k vytvoreniu orgánov zákonodarnej a výkonnej moci a vytvoreniu vlády na čele s J. B. Titom. Tú však exilová vláda neuznala, pričom sama sa pokladala za jediný legitímny orgán v Juhoslávii.

Komunizmus sa teda na Balkáne stal významným mocenským faktorom. 29. Novembra 1945 bola vyhlásená Juhoslovanská federatívna ľudová republika. Zväzovými republikami boli Srbsko, Slovinsko, Chorvátsko, Čierna hora, Bosna a Hercegovina a Srbsko, v rámci ktorého mali Kosovo a Vojvodina autonómne postavenie. Silné postavenie juhoslovanských komunistov sa však nepáčilo ZSSR, a po mnohých rozporoch došlo k prerušeniu diplomatických stykov, neskôr aj ekonomických. To na druhej strane viedlo k posilneniu vzťahov medzi Juhosláviou a západnou Európou. Aj napriek relatívnej prosperite Juhoslávie v povojnových rokoch dochádzalo neustále k prehlbovaniu rozdielov medzi severnou a južnou časťou. Čoraz viac dochádzalo k posilňovaniu decentralizácie a teda aj presadzovanie jednotlivých národných záujmov, hoci si Tito udržiaval svoje dominantné postavenie. Jeho úspech spočíval najmä v otázke riešenia národnostných problémov, kde presadzoval dodržiavanie práva národov na sebaurčenie, ako aj nediskrimináciu medzi etnikami. Jeho národnostný program prispel k dočasnému, ale výraznému oslabeniu napätia medzi juhoslovanskými národmi⁶⁸. Moc v Juhoslávii bola v rukách vodcov, teda E. Kardelja, A. Rankovića, M. Djilasa, ktorí pracovali pod vedením Tita, ktorého právomoci by sa dali opísať ako diktátorské.

Obdobie rokov 1953-1958 môžeme označiť za prelomové, nakoľko dochádzalo k zásadným rozhodnutiam o budúcej orientácii krajiny. V roku 1953 došlo k podpisu Balkánskeho paktu, teda dohody medzi Gréckom, Tureckom a Juhosláviou, čím si zabezpečovala prípadnú pomoc od členov NATO v prípade ohrozenia. Krajina spolupracovala s ľavicovo orientovanými nekomunistickými západoeurópskymi politickými stranami na demonštrovanie svojho prozápadného smerovania. V podobnom duchu sa niesol aj VI. Zjazd Komunistickej strany Juhoslávie (KSJ) v roku 1952, kde bol potvrdený zámer smerovať k demokracii. Došlo k premenovaniu KSJ na Zväz komunistov Juhoslávie. Nová ústava

⁶⁷ Tejchman, M.: *Válka na Balkáně*. 1986. s. 125

⁶⁸ Pelikán, J.-Tejchman, M.: *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. 1994. s. 32

z roku 1953 zvýšila právomoci jednotlivých zväzových republík, avšak aj posilnenie kompetencií pre Tita ako prezidenta. Po smrti Stalina sa opäť vynorila otázka normalizácie vzťahov Juhoslávie a ZSSR, pričom Tito tým sledoval upevnenie svojho postavenia v rámci socialistického vedenia, a Chruščov mal za cieľ dostať Juhosláviu pod svoju sféru vplyvu. Koncom 50. rokov sprevádzalo vládu Tita ekonomické i politické úspechy. Poklesla nezamestnanosť a zárukou stability bolo najmä zníženie národnostného napätia⁶⁹. Za účelom posilnenia svojich mocenských pozícií sa rozhodol prezident zmeniť nástroje na dosiahnutie tohto cieľa. Prostredníctvom ďalších ústavných zmien sa rozhodol posilniť právomoci jednotlivých republík a prerozdeliť kompetencie, ktoré boli doteraz možné len na federálnej úrovni. Tým však ale bola narušená nielen stabilita Juhoslávie, ale opäť sa začali objavovať národnostné konflikty, ktoré boli mocenskými prostriedkami potláčané. K zhoršeniu situácie prispela aj hospodárska a sociálna kríza, ktorá bola výrazná najmä v polovici 60. rokov. Išlo najmä o ekonomické rozdiely medzi severnou časťou (Chorvátsko a Slovinsko), a južnou časťou Juhoslávie⁷⁰. Politická kríza v 70. rokoch výrazne poškodila celistvosť Juhoslávie ako celku a čoraz viac dochádzalo k nacionalistickým požiadavkám. Po smrti vodcu Tita prišla ďalšia vlna nacionalizmu a vzrast sociálnych a hospodárskych kríz.

S pádom komunizmu v strednej Európe dochádza k jeho úpadku aj v balkánskom regióne, pričom je sprevádzaný obnovením vnútorných konfliktov. Hoci došlo k odchodu komunistických strán, ich transformovaná podoba, teda Socialistická strana, si udržiavala svoje postavenie ešte v nasledujúcich dvoch volebných obdobiach, t.j. v rokoch 1990 a 1994. Problém silnejúceho nacionalizmu sa prejavoval najmä v Srbsku, ktoré pod vedením Slobodana Miloševića sa pokúšalo o upevnenie mocenského postavenia.

Rok 1989 nebol prelomový len pre strednú Európu. V Slovinsku začal vznikať pluralitný politický systém, neskôr sa rovnaká situácia odohrala aj v Chorvátsku. Tieto dôležité spoločenské zmeny viedli k vyhláseniu referenda v oboch krajinách v roku 1990. Na základe výsledkov bola vyhlásená nezávislosť oboch krajín, čo prakticky viedlo k rozpadu Juhoslávie. Hneď po tomto akte prepukli krvavé nepokoje v oboch krajinách, hoci v Slovinsku sa boje skončili v pomerne krátkom čase. Komplikovanejšia situácia nastala v Chorvátsku, predovšetkým kvôli početnej srbskej menšine. Víťazstvom Chorvátskeho národného spoločenstva na čele s Tudjmanom sa chorvátsko-srbský spor ešte vyostřil. Srbom bol odobratý status štátoprávneho národa, čo sa prejavovalo otvorenými konfliktami,

⁶⁹ Pelikán, J.-Tejchman, M.: *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. 1994. s. 64

⁷⁰ Pelikán, J.-Tejchman, M.: *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. 1994. s. 71

a predovšetkým likvidáciou Srbov. Vznikla srbská autonómna oblasť Krajina, kde zase dochádzalo k násilnému odsunu Chorvátov. Konflikt sa natoľko zhoršil, že bol nevyhnutný zásah vojsk OSN⁷¹. Zničujúce konflikty sprevádzajúce rozpad Juhoslávie sú len dôkazom toho, že etnicita je kľúčovým faktorom stability v regióne Západného Balkánu. Po jej zániku sa situácia začala postupne, avšak veľmi pomaly stabilizovať, a vytvárali sa predpoklady budúceho formovania nových, nezávislých štátov.

⁷¹Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť* 2. 2001. s. 43

4 Pôsobenie EÚ na Západnom Balkáne

Na začiatok je potrebné správne zadefinovať kategóriu Západný Balkán. Z geografického hľadiska definujeme Balkán ako juhovýchodnú časť európskeho kontinentu. Je potrebné rozlišovať pojmy Balkán a Západný Balkán. Pojem štáty Západného Balkánu zahŕňa krajiny Chorvátsko, Bosnu a Hercegovinu, Srbsko, oblasť Kosova, Macedónsku republiku⁷², Čiernu horu a Albánsko. Pod pojmom balkánske štáty však geograficky rozumieme navyše aj Slovinsko, Grécko, Rumunsko, Bulharsko, a európsku časť Turecka⁷³. Z bezpečnostného hľadiska je vhodné definovať Západný Balkán ako bezpečnostný subkomplex, ktorý sa do súčasnej podoby sformuloval po rozpade Juhoslávie. Pod týmto pojmom rozumieme podľa Baryho Buzana „skupinu štátov, ktorej primárne úvahy týkajúce sa bezpečnosti sú natoľko vzájomne súvisiace, že ich národná bezpečnosť nemôže byť reálne analyzovaná bez ostatných štátov“⁷⁴. V súčasnosti prebieha integrácia tohto regiónu do štruktúr EÚ, ktorá je považovaná za bezpečnostný komplex⁷⁵. Zaradujeme tu Chorvátsko, Srbsko, Bosnu a Hercegovinu, Čiernu Horu, Albánsko, Macedónsko a autonómnu oblasť Kosovo a Metohija, ktorých status je však nejasný⁷⁶. Aj napriek tomu, že nie všetky štáty sú členskými štátmi EÚ, z hľadiska bezpečnosti možno označiť región za súčasť európskeho bezpečnostného komplexu vzhľadom na existujúce silné väzby regiónu na EÚ a ich úzke vzťahy. Na účely práce sa venujeme ďalej len Bosne a Hercegovine, Srbsku, Čiernej hore, Kosovu, Macedónsku a Albánsku. Chorvátsko a Slovinsko sme zo skúmania problematiky vylúčili, nakoľko nespádajú do kontextu práce, keďže tu nepôsobili žiadne misie EÚ v rámci SZBP, a krajiny sú už členskými štátmi EÚ.

Proces rozpadu Juhoslávie začal v roku 1991, kedy došlo k odtrhnutiu a vyhláseniu nezávislosti zo strany Chorvátska a Slovinska, ktorému sa podarilo ubrániť a vojensky kontrolovať svoje vlastné územie už po 10 dňoch. Avšak v Chorvátsku bola situácia podstatne komplikovanejšia. Vypukli tu ozbrojené konflikty medzi Chorvátmi a Srbmi, ktoré prebiehali na celom území. Keďže neudržateľnosť Juhoslávie bola zjavná, medzinárodné spoločenstvo sa rozhodlo prijať stratégiu uznania nezávislosti bývalých zväzových republík. Vízia rozpadajúcej Juhoslávie spočívala vo vytvorení veľkého Srbska pripojením susediacich častí

⁷² ďalej len Macedónsko

⁷³ Buzan, B. et al.: *The evolution of international security studies*. 2009. 384s.

⁷⁴ Buzan, B. et al.: *The evolution of international security studies*. 2009. 384s.

⁷⁵ Mader, M.: *Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípadová štúdia Balkán) II*. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1344&Itemid=423

⁷⁶ Kosovo vyhlásilo samostatnosť od Srbska v roku 2008, Slovenská republika doposiaľ neuznala jeho nezávislosť (k januáru 2014)

obývanými Srbmi. Tento prístup sa nakoniec neosvedčil, práve naopak, prispel k rozpútaniu ďalších konfliktov, nakoľko rozdelenie Juhoslávie na pôvodné republiky nekorešpondovalo s ich národnostným zložením, čo by sme mohli považovať za významný faktor neúspechu⁷⁷. Konflikty postihli najviac Bosnu a Hercegovinu, ktorá bola národnostne pestrým územím, nakoľko tu žili Srbi, Moslimovia aj Chorváti, a každá skupina sa snažila dosiahnuť vlastné, rozdielne ciele. Srbi mali snahu sa pripojiť k vízií veľkého Srbska, Chorváti k Chorvátsku a Moslimovia usilovali o vytvorenie vlastnej Bosny a Hercegoviny. Nasledujúce ozbrojené boje mali obzvlášť krutý charakter, a vyznačovali sa etnickými čistkami a genocídou⁷⁸. Počas obdobia konfliktov v období 1991-1995 došlo k vysokým stratám na životoch, OSN uvádza až 200 tisíc obetí, a vyše 2,7 milióna ľudí stratilo domov, pričom sa jedná o najväčšie presuny obyvateľstva od druhej svetovej vojny⁷⁹. Medzinárodné spoločenstvo vypracovalo viacero plánov a stratégií na ukončenie konfliktov, medzi ktoré môžeme zaradiť Vance-Owenov či Owen-Stoltenbergerov plán, ale ani jeden z nich neuspel pre nedostatok politickej vôle, či už srbských alebo moslimských politických predstaviteľov. Rovnako sme pozorovali použitie diplomatických a ekonomických rôznych nástrojov (embargo) na dosiahnutie mieru, ktoré radíme k mäkkej bezpečnosti. Napokon bol cieľ dosiahnutý prostredníctvom vynútenia mieru, čo viedlo k podpísaniu Daytonskej mierovej zmluvy, ktorá je považovaná za formálny koniec konfliktov a predpoklad budovania mierového spolužitia medzi štátmi.

4.1 Riešenie konfliktov na území Západného Balkánu

Ak vezmeme do úvahy rozsah bojov, počet obetí, okolnosti a obrovské dopady na región, mohli by sme označiť konflikty na Balkáne ako najväčšiu humánnu katastrofu v povojnovej histórii Európy. Práve preto sa snaha o ich vyriešenie stali záujmov viacerých subjektov na medzinárodnej scéne, ktoré tu nasadili svoje vojenské a civilné zložky:

- Európske spoločenstvá,
- Severoatlantická aliancia,
- Organizácia Spojených národov a
- Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

⁷⁷ , M.: *Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípádová štúdia Balkán) II*. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1344&Itemid=423

⁷⁸ , M.: *Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípádová štúdia Balkán) II*. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1344&Itemid=423

⁷⁹ United Nations: *Plight of refugees from Balkans conflicts remains priority for UN agency*. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41700#.Uvetl_vWwDo

Na dosiahnutie mieru a stability boli použité rôzne prostriedky, ktoré by sme mohli rozdeliť do dvoch skupín⁸⁰.

- nástroje tvrdej bezpečnosti, kde zaraďujeme operácie na budovanie, udržanie a vynútenie mieru, a
- nástroje mäkkej bezpečnosti, kde zaraďujeme širokú škálu nástrojov, ktoré zahŕňajú predovšetkým preventívnu diplomaciu, civilné a policajné misie a administratívne misie, avšak patria sem aj rôzne integračné aktivity, či aktivity Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (YCTY⁸¹) a Vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR⁸²)

V regióne sa, predovšetkým kvôli geografickej blízkosti a bezprostrednému ohrozeniu, angažovali predovšetkým Európske spoločenstvá, ktoré tu vysielali svoje vojenské misie v rámci novovytvorenej Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, predovšetkým ale Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. Ide najmä o vojenské operácie EUFOR Concordia⁸³ v Macedónsku, EUFOR ALTHEA⁸⁴ v Bosne a Hercegovine, policajné misie EUPOL Proxima⁸⁵ v Macedónsku, EUPM⁸⁶ v Bosne a Hercegovine, policajný poradenský tím EUPAT⁸⁷ v Macedónsku a misiu EULEX⁸⁸ v Kosove, ktorá je zameraná na budovanie právneho štátu. NATO tu bolo zastúpené prostredníctvom svojich vojenských misií na udržanie mieru KFOR v Kosove, implementačnej jednotky IFOR v Bosne a Hercegovine, ktorá bola neskôr nahradená stabilizačnou jednotkou SFOR, a v neposlednom rade bolo prítomné prostredníctvom vedenia Operácie spojeneckých síl počas vojny Kosove v roku 1999. Čo sa týka OSN, jednalo sa najmä o ochranné zložky v rámci misie UNPROFOR⁸⁹, ktorá bola pôsobila v Chorvátsku, BaH a Macedónsku, Misia OSN v Bosne a Hercegovine UNMIBH⁹⁰, ktorá bola zameraná na policajné aktivity a vynútiteľnosť práva, ďalej Preventívne pohotovostné jednotky OSN (UNPREDEP⁹¹), ktoré nahradili neskôr UNPROFOR v Macedónsku. Za účelom opätovného začlenenia oblastí Východného

⁸⁰ Mader, M.: *Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípadová štúdia Balkán) III*. [cit. 2014-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1343&Itemid=423

⁸¹ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia

⁸² United Nations high Commissioner for Refugees

⁸³ European Union Force in the Former Yugoslav Republic of Macedonia

⁸⁴ European Union Force Althea

⁸⁵ European Union Police Mission in the Former Yugoslav Republic of Macedonia

⁸⁶ European Union Police Mission in BaH

⁸⁷ European Union Police Advisory Team

⁸⁸ European Union Rule of Law Mission in Kosovo

⁸⁹ United Nations Protection Force

⁹⁰ United Nations Mission in Bosnia and Hercegovina

⁹¹ United Nations Preventive Deployment Force

Slavónska, Baranje a Srijemu do Chorvátska, bola založená vojensko-civilná misia UNTAES⁹². V oblasti mäkkej bezpečnosti sa jednalo napríklad o Civilnú policajnú podpornú skupinu UNPSG⁹³ v Chorvátsku, a Dočasnú administratívnu misiu UNMIK⁹⁴ v Kosove. Vzhľadom na početnosť a často krát sa prekrývajúce oblasti pôsobenia, môžeme polemizovať, aký vplyv to malo na nastolenie mieru a udržanie stability v regióne.

4.2 Vývoj vzťahov s EÚ

Západný Balkán tvorí jednu z priorít vonkajšej činnosti EÚ. Právnym základom pre úpravu vzťahov so Západným Balkánom je hlava V ZEÚ (vonkajšia činnosť EÚ), článok 207 ZFEÚ (medzinárodné obchodné zmluvy) a článok 49 ZEÚ (kritéria členstva)⁹⁵. Hlavným cieľom a záujmom Únie je podpora a udržanie mieru, stability a rozvoja, pričom poskytuje krajinám možnosť budúceho členstva. Prostredníctvom integračných procesov pomáha rozvoju krajín, avšak táto pomoc je založená na vzájomnej spolupráci a napĺňaní stanovených kritérií a podmienok. Základným rámcom vzťahov sa stal Proces stabilizácie a pridruženía (PSP), ktorý bol zahájený v roku 1999 s Albánskom, Bosnou a Hercegovinou, Srbskom a Čiernou Horou⁹⁶, Bývalou juhoslovanskou republikou Macedónsko a s Kosovom⁹⁷. Na summite Európskej rady (ER) v roku 2000 v Santa Maria da Feira bolo stanovené, že všetky krajiny, ktoré sú súčasťou PSP, majú status „potenciálneho kandidáta.“ To bolo potvrdené aj na summite ER v Solúne v roku 2003.

Proces stabilizácie a pridruženía zahŕňa predovšetkým rozvoj hospodárskych a obchodných vzťahov s regiónom, ako aj v rámci regiónu, rozvoj hospodárskej a finančnej pomoci, pomoc pri demokratizácii, formovaní občianskej spoločnosti a rozvoji inštitucionálneho systému, spoluprácu v oblasti vnútorných vecí vrátane súdnictva, a v neposlednom rade rozvoj politického dialógu založenom na spolupráci⁹⁸. Pri plnení kritérií vedie neskôr k podpísaniu Stabilizačnej a asociačnej dohody (SAD), ktorá sa uzatvára na bilaterálnej báze podľa pokroku a pripravenosti jednotlivých krajín. V roku 2002 vyšla prvá hodnotiacia správa Komisie o súčasnej situácii a pokroku krajín. Dovtedy už stihli prvé dve

⁹² United Nations TRANSITIONAL Authority In Eastern Slavonia, Baranja And Western Sirmium

⁹³ United Nations Civilian Police Support Group

⁹⁴ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo

⁹⁵ Európsky parlament: *Západný Balkán*. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/060502/04A_FT%282013%29060502_SK.pdf

⁹⁶ Srbsko a Čierna Hora tvorili kedysi jeden štátny celok, v máji 2006 sa ČH osamostatnila.

⁹⁷ Podľa rezolúcie BR OSN č. 1244 z roku 1999, Kosovo tvorilo jeden celok so Srbskom, pod názvom Federálna juhoslovanská republika.

⁹⁸ EUROPA: *Proces stabilizácie a pridruženía*. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/r18003_cs.htm

krajiny regiónu podpísať SAD v roku 2001, konkrétne Chorvátsko (od 1.7.2013 členský štát EÚ) a Macedónsko (od roku 2005 kandidátska krajina). V hodnotiacej správe Komisia uvádza, že výzvami do budúcnosti pre región ostávajú⁹⁹:

- budovanie efektívnych demokratických štátov,
- boj s chudobou, a
- podpora regionálnej spolupráce.

Medzičasom boli začaté rokovania o podpísaní dohody s Albánskom. Správa uvádza, že podpis SAD priniesol pozitívne účinky v Chorvátsku a Macedónsku, a napomohol k bližším vzťahom a prehĺbeniu spolupráce. Na druhej strane sa uvádza, že BaH zaostáva v politickej aj ekonomickej oblasti, a rovnako aj potrebu reforiem vo Federálnej juhoslovanskej republike (dnes Srbsko). Ďalšou úspešnou krajinou, ktorej sa podarilo podpísať SAD, bolo Albánsko v roku 2006. Nasledovala Čierna Hora (samostatný štát od roku 2006) v roku 2007, a Srbsku sa to podarilo o rok neskôr v roku 2008, kde bol podpis sprevádzaný pochybnosťami, nakoľko k nemu došlo tesne pred novými parlamentnými voľbami. K podpisu zmluvy s BaH došlo v roku 2008, avšak táto zmluva kvôli nedostatočným politickým reformám v krajine doteraz nevstúpila do platnosti.

V súčasnosti sú kandidátskymi krajinami Čierna Hora, Srbsko a Macedónsko a potenciálnymi členmi sú Albánsko, Bosna a Hercegovina, a napriek svojmu nejasnému štatútu aj Kosovo (v súlade s Rezolúciou BR OSN č.1244 a názorom Medzinárodného súdneho dvora na Deklaráciu nezávislosti krajiny¹⁰⁰).

4.2.1 Úloha SZBP

Úlohu a význam SZBP tu treba chápať v širšom kontexte, nakoľko podľa článku 24 ZEÚ „právomoc Únie v záležitostiach spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sa vzťahuje na všetky oblasti zahraničnej politiky a všetky otázky týkajúce sa bezpečnosti Únie vrátane postupného vymedzenia spoločnej obrannej politiky, ktorá môže viesť k spoločnej obrane“¹⁰¹. Priority a ciele politiky sú uvedené a aktualizované v dokumente Európska bezpečnostná stratégia, ktorý vyšiel v roku 2003, čím EÚ len potvrdzovala snahu väčšej spolupráce v tejto oblasti a jednotného postupu v oblasti bezpečnosti. V roku 2009 bola

⁹⁹ EUROPA: *Evaluation of the stabilisation and association process*. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/other/r18004_en.htm

¹⁰⁰ EUROPE. *Kosovo*. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo/index_en.htm

¹⁰¹ Hurná, L.-Rusiňák, P.: *Právo Európskej Únie*. [cit. 2013-01-20]. str 288

prijatá aktualizovaná podoba, kde Rada sumarizuje dosiahnutý pokrok ako aj výzvy a hrozby, ktorým čelí SZBP a EÚ. Uvádza sa tu, že aj „dvadsať rokov po skončení studenej vojny čelí Európa čoraz komplexnejším hrozbám a výzvam¹⁰². Proces rozširovania zohráva naďalej významnú úlohu v budovaní mieru, stability a presadzovaní reforiem v Európe. Balkán sa uvádza ako úspešný príklad vo viacerých súvislostiach, avšak predovšetkým s faktom, že všetky krajiny prehľujú vzťahy s EÚ, hoci nie všetkým sa darí rovnako dobre. Ďalej sa uvádza, že Európska únia „urobila pokrok v oblasti koherentnej zahraničnej politiky a účinného krízového riadenia“¹⁰³. Čo sa týka výziev, je potrebné zefektívniť strategické partnerstvo s NATO a prehĺbiť vzájomnú spoluprácu pri ďalšom rozvíjaní vojenskej kapacity. Podľa správy nehrozí na území Balkánu vypuknutie žiadneho väčšieho konfliktu a „európska perspektíva ponúka strategický cieľ aj stimul pre reformu“¹⁰⁴. Berúc do úvahy vyššie uvedené aspekty, za účelom hodnotenia úlohy a významu SZBP pre daný región, je potrebné vyhodnotiť nielen vojenské aspekty, ale aj mieru pokroku v rámci prístupového procesu do EÚ, ktorý by sme mohli brať ako smerodajný faktor úspechu.

Na území Západného Balkánu pôsobilo a pôsobí hneď niekoľko misií. K vojenským misiám zaraďujeme EUFOR Althea v Bosne a Hercegovine (BaH), misiu Concordia v Macedónsku, z ktorých je prvá zmienená stále prebiehajúca. K civilným misiám zaraďujeme EULEX v Kosove, EUPM v BaH, EUPAT a EUPOL Proxima v Macedónsku. Jednotlivé misie by sme mohli deliť podľa nasledovných kritérií:

- stav misie: prebiehajúca, ukončená, a
- charakter misie: vojenská, civilná.

4.2.1.1 Bosna a Hercegovina

Vôbec prvou misiou v rámci SZBP bola policajná misia EUPM v BaH v januári 2003, ktorá bola dôkazom toho, že od podpisu Daytonskej mierovej dohody zostala úloha Únie v tejto krajine silná. Misia je súčasťou širšieho rámca prístupu EÚ a jej pôsobnosť spočívala predovšetkým v oblasti dodržiavanie princípu práva a právneho štátu. Počas svojej existencie sa zameriavala na vybudovanie „modernej, udržateľnej, profesionálnej, multietnickej

¹⁰² Rada Európskej únie: *Európska bezpečnostná stratégia. Bezpečná Európa v lepšom svete*. [cit. 2013-01-22]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf. str.

¹⁰³ Rada Európskej únie: *Európska bezpečnostná stratégia. Bezpečná Európa v lepšom svete*. [cit. 2013-01-22]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf. str. 39

¹⁰⁴ Rada Európskej únie: *Európska bezpečnostná stratégia. Bezpečná Európa v lepšom svete*. [cit. 2013-01-22]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf. str. 35

policajnej jednotky, trénovanej, vybavenej a schopnej plnej zodpovednosti a nezávisle pomáhajúcej vynútiteľnosti práva na úrovni medzinárodných štandardov¹⁰⁵. Misia bola skončená k 30. júnu 2012. V roku 2004 bola zahájená v poradí druhá vojenská operácia EÚ, a to v Bosne a Hercegovine pod názvom EUFOR Althea. Vznikla rozhodnutím Rady v júli roku 2004 a bola spustená v decembri toho istého roku. Prebieha v rámci Spoločnej zahraničnej a obrannej politiky¹⁰⁶. Podrobnejšie sa budeme týmto misiám venovať v prípadovej štúdii v nasledujúcej kapitole.

4.2.1.2 Macedónsko

V Macedónsku bola spustená prvá vojenská misia v rámci SZBP/SZOP, pod názvom Concordia, s trvaním od 31. marca do 10. decembra 2003. Jej vytvorenie bolo logickým pokračovaním politickej intervencie počas konfliktov. EÚ tu zastupoval v rokovaní Javier Solana, ktorá pôsobil ako Vysoký predstaviteľ pre SZBP. Concordia sa stala pre EÚ symbolickou, a bola dôkazom komplexnej schopnosti EÚ vystupovať ako jednotný aktér v oblasti riešenia konfliktov. Rovnako predstavovala sľubný vývoj SZBP a jej celkového pôsobenia na Balkáne¹⁰⁷. Pôvodne tu malo vojenské zastúpenie NATO, ktoré tu viedlo misiu Essential Harvest už od roku 2001, ktorá dohliadala na udržanie mieru v oblasti, a umožnila tak, aby politické reformy, ktoré boli súčasťou Ohridskej mierovej dohody, mohli byť uskutočnené. Úlohou misie pozostávajúcej z 3500-členného tímu bolo skončiť ozbrojený konflikt a odzbrojiť skupiny albánskych etnických vojsk. Po skončení konfliktu mali dve nasledujúce misie za úlohu postupne predať zodpovednosť za mier a stabilitu do rúk macedónskej vlády. Tá však trvala na prítomnosti medzinárodných vojsk na svojom území, nakoľko sa obávala ďalších možných hrozieb. V júni 2002 prejavila EÚ záujem o prebratie misie v Macedónsku, a malo sa to odohrať na základe dohody Berlín plus, mechanizmu umožňujúceho prístup EÚ k nástrojom a vybaveniu NATO. Avšak kvôli odmietavému postojú Turecka sa dohoda oddialila a EÚ tu začala oficiálne svoju samostatnú misiu až v marci 2003, pričom kvôli zdieľaniu vojenských kapacít pokračovali obe organizácie v úzkej spolupráci a koordinácii. Pozícia EÚ v krajine sa postupne zvyšovala. Okrem vojenskej misie tu bola zastúpená aj prostredníctvom postu Osobitného reprezentanta EÚ (EUSR), delegácie

¹⁰⁵ EUPM: *European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina*. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: <http://www.eupm.org/FCKeditor/Images/File/EUPM%20BiH%20factsheet%20ENG.pdf>

¹⁰⁶ EUROPA. Althea/BiH. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/index_en.htm

¹⁰⁷ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-29-01]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf, strana 174

Komisie, Európskej agentúry pre rekonštrukciu (EAR), Európskej monitorovacej misie (EUMM) a svojho predsedníctva. Prostriedky z EAR mohla misia použiť na vybrané projekty civilno-vojenskej spolupráce (CIMIC).¹⁰⁸ Úspešná misia Concordia poukázala na schopnosť EÚ zostaviť misiu a uviesť ju do operatívnej činnosti. Avšak aj tu sa stretávame s nedostatkami a výzvami. V prvom rade ide o lepšiu koordináciu s činnosťou NATO, predovšetkým v oblasti výmeny informácií a obojstranného prístupu k dokumentom súvisiacich s operáciou, a v druhom rade ide o vnútornú koordináciu v rámci samotnej misie, kde ide najmä o jednotný prístup a využívanie konkrétnych nástrojov a mechanizmov. Za účelom zefektívnenia postupov by bolo vhodné hlbšie prepojenie vojenskej misie a diplomatickej misie, ktorá disponovala informáciami o politickej situácii v krajine. Avšak tu misia utrpela najmä pre jej bližší vzťah s NATO na úkor vnútorného prepojenia v rámci jednotlivých nástrojov EÚ. Nešlo ani tak o koordináciu v rámci samotnej SZBP, ako skôr inter- inštitucionálnu spoluprácu. Išlo predovšetkým o potrebu spolupráce medzi využitím finančných nástrojov prostredníctvom CARDS¹⁰⁹, ktoré mali napomôcť krajine pri ekonomických a politických reformách, kde bola potreba koordinácie stanovenia cieľov ich využitia a ich efektívne využitie.

Celkové náklady operácie predstavovali 6,2 milióna EUR a misia obsahovala 350 členov. Kapacitne bola zložená z príspevkov 13 členských a 14 nečlenských krajín, medzi ktorými sa nachádzala aj Slovenská republika. Misia pozostávala z 22 tímov, ktorých úlohou bolo hliadkovanie, prieskum a dohľad s prípadným hlásením. Z nich 8 tímov malo k dispozícii pancierové vozidlá a helikoptéry typu MedEvac (so medicínskym zariadením) a EOD (s možnosťou manipulácie munície)¹¹⁰. Celkovo by sme mohli zhodnotiť túto misiu ako preukázanie schopnosti EÚ pôsobiť ako významný aktér aj vo vojenskej oblasti a vyzdvihnúť najmä postupné prepojenie misie na civilné oblasti spolupráce.

Aj keď sa podarilo v krajine nastoliť bezpečnosť a postupne situáciu stabilizovať, stále však čelila mnohým hrozbám a výzvam, najmä s oblasťami potenciálnych etnických konfliktov. Úloha udržiavania stability sa presunula z vojenských na policajné zložky a kompetencie boli postupne odovzdané naspäť lokálnym autoritám, ktoré však neboli

¹⁰⁸ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 176

¹⁰⁹ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 180

¹¹⁰ Medical evacuation, Explosive Ordnance Disposal

pripravené plniť svoju funkciu dostatočne. V krajine bola naliehavá potreba reformy policajného sektora, čo opäť vychádzalo z ustanovení Ohridskej dohody. Išlo najmä o vytvorenie multietnickej policajnej služby, ktorá by prešla potrebnými zmenami. Tento cieľ patrilo do širšieho rámca reforiem a spolupráce s EÚ vyplývajúcich zo stabilizačného a asociačného procesu, ktorý vznikol za účelom pomoci krajinám v balkánskom regióne dosiahnuť nevyhnutné politické a ekonomické reformy, ktoré majú zabezpečiť hlbšiu integráciu krajín do európskych štruktúr.

Presun spolupráce z vojenského na policajný sektor bol sprevádzaný spustením novej operácie pod vedením EU, konkrétne EUPOL Proxima. Jej začiatok, 15. decembra 2003, kontinuálne nadväzuje na ukončenie predchádzajúcej Concordie, ktorá bola oficiálne ukončená k 10. decembru toho istého roka. Právnym základom bolo vydanie spoločnej akcie Rady č. 681 z roku 2003¹¹¹. Jej mandátom bolo poskytnutie podpory macedónskym autoritám pri¹¹²:

- konsolidácii práva a právneho poriadku,
- boji proti organizovanému zločinu,
- implementácii reforiem Ministerstva vnútra,
- činnosti polície a hraničnej polície,
- získaní dôvery u miestnej populácie, a
- podpore spolupráce so susediacimi krajinami.

Pokiaľ Komisia sa v tejto oblasti angažovala prostredníctvom svojich tímov, ktoré pôsobili na Ministerstve vnútra, misijné zložky Proximy boli zložené z operatívnych policajných a civilných zložiek, ktoré boli na Ministerstve, policajných staniach na centrálnej úrovni, a na regionálnych a lokálnych úrovniach v oblastiach s prevládajúcou albánskou menšinou. Ich praktické úlohy spočívali v školení, monitorovaní, poradenstve a asistovaní a predovšetkým pri implementácii reforiem, menovite išlo o Národnú policajnú stratégiu a Integrovanú stratégiu manažmentu hraníc.¹¹³ V druhom roku mandátu, Proxima II, došlo k presunu činnosti so zameraním na stredný a vyšší manažment pri súčasnej redukcii

¹¹¹EUROPA: *Eupol Proxima/Fyrom*. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: http://www.eas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/proxima-fyrom/index_en.htm

¹¹² European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 190

¹¹³ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 190

počtu členov aj misií, a postupnému presunu činnosti aj na vidiecke oblasti. Zavedenie systému „benchmarkingu“, ktorý nahradil mechanizmus ad-hoc aktivít a operácií, dopomohlo k lepšej identifikácii cieľov. Prebiehal na základe vopred stanovených kritérií, konkrétnych cieľov a akcií s presným časovým vymedzením aktivít a pravidelného týždenného monitorovania, ktoré umožnilo sledovať, do akej miery sa podarilo ciele naplniť. Ďalšou výhodou bolo, že to pomohlo k efektívnejšiemu uplatňovaniu reforiem a v konečnom dôsledku aj k vyhodnoteniu celkových výsledkov operácie. Rozpočet operácie dosiahol v prvom roku 15 miliónov EUR so 186-člennou policajnou základňou a v druhom roku to bolo 15,95 miliónov so 169 členmi¹¹⁴. Po ukončení operácie v decembri 2005 bola z dôvodu potreby ďalšej prítomnosti a pokračovania reformovania policajného sektoru ustanovená pokračujúca iniciatíva EUPAT, vo forme poradného policajného tímu. Toho prítomnosť bola aj naďalej potrebná najmä vo vidieckych oblastiach a mimo hlavného mesta. Potreba bola obzvlášť dôležitá vzhľadom na vtedajšie snahy Kosova o osamostatnenie, čo by mohlo narušiť nedávno vybudovanú, relatívne stabilnú bezpečnostnú situáciu na území Macedónska. Jeho ustanovenie nebolo ani tak cieľom samo o sebe, ako skôr poskytnutie prípravy a dočasnej asistencie pre spustenie Komisiou vedeného programu LOC¹¹⁵, ktorý bol zameraný na budovanie kapacít. Nešlo tu už pritom o stabilizačný program, ale o reformný, ktorý bol priamo napojený na ciele uvedené v programe CARDS, ktorý predstavoval jeden s nástrojov predvstupovej pomoci pre krajiny, ktoré sa uchádzajú o členstvo v EÚ. EUPAT v podstate nadväzovala na výsledky dosiahnuté prostredníctvom predchádzajúcej politickej misie so spomínaným rozdielom väčšej orientácie na implementáciu reforiem a v spolupráci s macedónskymi autoritami, kde európske zložky plnili len poradnú úlohu a podliehali reštrikciám. Napokon, prechod k tejto forme spolupráce bol len logickým vyústením politických rokovaní, po ktorých bol krajine v roku 2005 udelený status kandidátskej krajiny, čo najlepšie reflektovalo dosiahnutý pokrok.

Novým prvkom bolo vytvorenie konzultačného mechanizmu, ktorý nadviazal na spomínaný „benchmarking system“, zavedený ešte v predchádzajúcej operácii. Na základe tohto mechanizmu mal EUPAT povinnosť zverejňovať správy na mesačnej báze zverejňujúce pokrok, ktorý sa dosiahol v rámci jeho aktivít, ďalej pokrok štátnych autorít v oblasti zavádzania reformných opatrení a nedostatky, ktoré boli monitorovaním odhalené pri výkone

¹¹⁴ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 188

¹¹⁵ Local Implementation Component

polície. Nový systém mal prispieť k väčšej transparentnosti a k vyváženosti vzťahov medzi EÚ a macedónskymi národnými a lokálnymi autoritami¹¹⁶. Najväčším nedostatkom, ktorý sprevádzal chod misie, bola potreba efektívnejšej spolupráce medzi jednotlivými inštitúciami EÚ a fakt, že tu paralelne prebiehalo niekoľko iniciatív a programov, ktoré mali väčší potenciál, keby boli viac časovo a kapacitne prepojené. Tento fakt vychádzal najmä z nedostatočnej prepojenosti Rady a Komisie a prejavil sa hneď v niekoľkých rovinách. Išlo predovšetkým o nedostatočnú koordináciu medzi viacerými bilaterálnymi a multilaterálnymi donormi a problémy, ktorým čelili jednotlivé programy s prekrývajúcimi sa mandátmi a nedostatočnou kapacitnou prepojenosťou, čo mohlo do určitej miery limitovať ich efektívnosť. Aj keď sa vo všeobecnosti považujú misie vedené v Macedónsku pod vlajkou EÚ za úspešné, čo môžeme vidieť aj na výraznom pokroku vzájomných vzťahov s Úniou a približovaniu sa členstvu, operácia bola kritizovaná najmä v súvislosti s nedostatočným prepojením v rámci jednotlivých projektov. Avšak aj tieto nedostatky slúžia na identifikáciu budúcich výziev a ako základ pre potrebné zmeny v rámci SZBP/SBOP v budúcnosti. Počas pôsobnosti EUPOL a EUPAT došlo k identifikácii kľúčových faktorov, ktoré dokážu zabezpečiť lepšiu a efektívnejšiu výkon operácie. Ide predovšetkým o tieto prostriedky¹¹⁷:

- zriadenie spoločného sekretariátu pre Radu a Komisiu, ktorého úlohou je získavanie informácií a faktov potrebných pre vykonávanie misie,
- včasný transfer vybavenia misie umožňujúci jej založenie už počas plánovacej fázy a použitie vybavenia na podporu iných súčasných či budúcich misií,
- vyššia prepojenosť medzi políciou, justíciou a reformy v oblasti väznenia,
- prítomnosť policajných príslušníkov EÚ popri tých lokálnych, aby došlo k reálnemu obrazu o situácii v policajnom sektore,
- kombinácia, a/alebo prechod od krízového manažmentu k budovaniu kapacít,
- zlúčenie funkcie zástupcu Komisie a Osobitného reprezentanta EÚ do jednej pozície, čo zabezpečí nielen lepšiu spoluprácu, koordináciu ale aj viditeľnosť a prehľadnosť činnosti EÚ v krajine, a

¹¹⁶ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 193

¹¹⁷ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 196

- zavedenie nových mechanizmov, t.j. konzultačného a cieľovo- orientovaného, zabezpečilo systematickejšie napĺňanie cieľov a prispelo k lepšiemu vyhodnocovaniu aktivít.

Všetky uvedené faktory nám jasne ukazujú zlepšujúcu sa schopnosť EÚ viesť misie v rámci SZBP/SBOP, jej postupný vývoj, a aj dôležitý fakt, že sa na základe správneho identifikovania svojich chýb a nedostatkov došlo k určitému pokroku.

4.2.1.3 Kosovo

Na úvod je potrebné zadefinovať status Kosova. Vyhláseniu nezávislosti 17. februára v roku 2008 predchádzali búrlivé vojenské a politické nepokoje. Jeho autonómny status bol zrušený v roku 1989 pod režimom Slobodana Miloševića. Po rokoch napätia a diskriminácie voči kosovskému obyvateľstvu došlo k prepuknutiu nepokojov v roku 1998, a konflikt sa stal natoľko závažný, že v roku 1999 sa aktívne zapojili aj ozbrojené zložky NATO. Na základe rezolúcie OSN č. 1244 bola schválená prítomnosť medzinárodných zložiek na území Kosova, ktoré tvorilo časť vtedajšej Federálnej republiky Juhoslávia. Rovnako bola na jej základe založená dočasná administratívna misia OSN pod názvom UNMIK, ktorá bola pod vedením Špeciálneho reprezentanta Generálneho sekretariátu OSN. V súčasnosti uznáva Kosovo 107 členov OSN¹¹⁸. V rámci členských krajín EÚ neuznali jeho nezávislosť Španielsko, Slovensko, Grécko, Cyprus a Rumunsko¹¹⁹. Za účelom zistenia situácie a možnej pôsobnosti misie v Kosove, vyslala Komisia spoločne s Radou v roku 2006 misiu FFM¹²⁰, ktorej úlohou bolo identifikovať oblasti spolupráce v oblasti dodržiavania práva a právneho štátu. Na základe jej odporúčaní bol zostavený plánovací tím EUPT¹²¹, ktorý pozostával z policajného, justičného a administratívneho tímu a zahŕňal 80 medzinárodných, 50 lokálnych členov personálu. Tie mali zabezpečiť bezproblémový prechod od misie UNMIK k budúcej misii EÚ pod taktovkou SBOP. Mandát EULEX misie bol skutočne obsiahly¹²²:

- asistencia kosovským inštitúciám, súdnym autoritám, vládnym organizáciám zameraným na vynútenosť práva pri :

¹¹⁸ Kosovo Thanks You: *Who recognized Kosova as an Independent State?* [cit. 2014-17-02]. Dostupné na internete: <http://www.kosovothanksyou.com/>

¹¹⁹ SME: *Šekej: Uznanie Kosova prehodnotíme najskôr v roku 2014.* [cit. 2014-17-02]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/6950625/sekej-uznanie-kosova-prehodnotime-najskor-v-roku-2014.html>

¹²⁰ Fact Finding Mission

¹²¹ European Union Planning Team

¹²² European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009).* [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 353

- pokroku smerom k udržateľnosti a zodpovednosti,
- v ďalšom nezávislom rozvoji multietnického súdneho a policajného systému, nezávislého od politickej intervencie a dodržiavani medzinárodných štandardov a európskych postupov,
- monitorovanie, školenie a poradenstvo pri súčasnom dodržiavani výkonných povinností a záväzkov,
- zabezpečenie dodržiavania a podpory atribútov právneho štátu, verejného poriadku a bezpečnosti,
- zabezpečenie, že vojenské zločiny, terorizmus a organizovaná trestná činnosť budú náležite vyšetrené, odsúdené a vykonané, a v neposlednom rade
- prispieť k boju proti korupcii, podvodom a finančnej trestnej činnosti.

Misia predpokladala 1900 členov medzinárodného tímu a 1100-členný lokálny tím, pričom stav v roku 2009 zodpovedal počtu 1642 a 1000 členov¹²³. K roku 2010 bol rozpočet 265 miliónov EUR¹²⁴. Táto misia je unikátna kvôli viacerým aspektom. V prvom rade ide o zloženie misie, kde členov misie tvorili napríklad aj Američania. V druhom rade sa jedná o prvú misiu svojho druhu, nakoľko jej hlavným cieľom je podpora budovania demokratického štátu a princípu práva, čím zasahuje do viacerých oblastí, ktorými sú policajná, súdna a colná. Obzvlášť je zdôraznená colná oblasť, nakoľko colné príjmy tvoria dôležitú položku pre Kosovo. Ďalším odlišným aspektom je, že popri zvyčajných monitorovacích, školiacich a poradných úlohách je navyše misia poverená aj výkonnými kompetenciami, čím sa značne odlišuje od ostatných misií. K rozdielnym črtám by sme mohli ešte zaradiť špecifický prístup k plánovaniu programu. Ide o detailný rozpis aktivít, ku ktorým prislúchajú konkrétne indikátory pre každú jednu oblasť pôsobnosti¹²⁵. Na základe vyhodnocovania v šesťmesačných cykloch, dochádza k flexibilnému stanoveniu, prípadne regulovaniu aktivít v rámci jednotlivých cieľov.

Čo sa týka monitorovania, školenia a poradenstva kosovským autoritám, došlo k postupnému presunu z centrálnej úrovne na lokálnu. V oblasti poradenstva sa jedná

¹²³ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 353

¹²⁴ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 353

¹²⁵ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 360

o spoluprácu v rámci Súdnej rady a Najvyššieho súdu, pri navrhovaní národných stratégií určených na boj proti organizovanému zločinu, terorizmu a praniu špinavých peňazí. V oblasti policajnej spolupráce sa podarilo vytvoriť funkčný pracovný vzťah medzi zložkami EULEX a miestnymi policajnými zložkami. Rovnako možno za úspech považovať vytvorenie multietnického policajného zboru zloženého z kosovských Srbov, Bosniakov a Albáncov a monitorovanie jeho činnosti. S nedostatkom personálneho vybavenia sa stretla misia hneď na začiatku svojho pôsobenia, predovšetkým pokiaľ ide o súdnych tlmočníkov. Ďalším problémom bol pomalý proces sprístupnenia súdnych dokumentov zo strany UNMIK, a vážnym problémom bol aj nedostatok právnej istoty v oblastiach, kde kosovskí Srbi odmietli právny systém prijatý centrálnymi autoritami. Už v priebehu prvých šesť mesiacov boli dosiahnuté viditeľné pokroky. Dôležitým faktorom bola spolupráca lokálnych autorít pri súčasnom informovaní centrálnych inštitúcií. Do akej miery sú tieto pokroky udržateľné, bude závisieť od úspešnosti identifikovania a riešenia troch kľúčových hrozieb, ktorými sú interetnické konflikty, rozmáhajúci sa organizovaný zločin, a korupcia v štátnej správe¹²⁶.

EULEX je súčasťou komplexného prístupu EÚ v regióne Západného Balkánu za cieľom prevedenia nevyhnutných reforiem a poskytnutia európskej perspektívy pre krajiny celého regiónu¹²⁷. Táto misia je zároveň kontroverzne vnímaná zo strany medzinárodného spoločenstva pre nejasný status krajiny a prispieva k vysielaniu signálov o možnom vstupe krajiny do EÚ, dokonca aj pred samotným vstupom do OSN¹²⁸. Prítomnosť európskych jednotiek na území krajiny s cieľom priblíženia sa k európskym hodnotám a štandardom môže byť považovaná za predpoklad budúceho členstva.

4.3 Rozširovanie EÚ smerom na Západný Balkán

Prvotnou myšlienkou vzniku Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, predchodcu EÚ, bolo prostredníctvom zmierenia Francúzska a Nemecka, udržať mier a zabrániť vzniku konfliktu. Tento model sa mal postupne rozšíriť do celej Európy. Už v Schumanovej deklarácii, ale aj vo všetkých nasledujúcich zmluvách zohrávalo rozširovanie Spoločenstva významnú úlohu. Predovšetkým po páde bipolárneho sveta sa otvorila možnosť členstva pre mnohé krajiny. S tým prišlo aj stanovenie podmienok členstva, ktoré poznáme pod názvom Kodanské kritériá, ktoré boli schválené v roku 1993. Tie uvádzajú politické, ekonomické

¹²⁶ European Union Institute for Security Studies: *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 365

¹²⁷ http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eulex-kosovo/index_en.htm

¹²⁸ Euractiv: *Stalo sa Kosovo súčasťou EÚ?* [cit. 2013-01-25]. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/stalo-sa-kosovo-sucastou-eu>

a právne podmienky, ktoré musí krajina spĺňať, aby sa mohla stať členom. Podľa článku 49 ZEÚ, o členstvo sa môže uchádzať „európsky štát, ktorý rešpektuje hodnoty uvedené v článku 2 a zaviazne sa ich podporovať“¹²⁹. Článok 2 ZEÚ stanovuje, že EÚ je založená na hodnotách „úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám“¹³⁰. Postoj EÚ v otázke rozširovania v kontexte Západného Balkánu je postavený na princípe kondicionality a regionálneho prístupu. Vzhľadom na špecifické črty regiónu, ktorými sú multietnicita, silné nedemokratické režimy, vysoká miera korupcie a nestabilné ekonomické systémy, je potrebný osobitný prístup. Ten prebieha v rámci Stabilizačného a asociačného procesu, ktorý definuje široký rámec spolupráce, ktorá je zameraná na politické a ekonomické reformy. K politickým by sme mohli zaradiť spoluprácu v budovaní demokratického štátu založeného na princípe práva, a v oblasti ekonomickej je to predovšetkým podpora regionálnej hospodárskej spolupráce, liberalizácia obchodu a prechod k trhovej ekonomike. Krajiny Západného Balkánu sú zahrnuté v dohode CEFTA, ktorá predpokladá vytvorenie zóny voľného obchodu a uľahčenie obchodu odstránením jeho prekážok. Okrem toho sú ďalšími ekonomickými nástrojmi bilaterálne dohody medzi EÚ a jednotlivými krajinami, predovšetkým Stabilizačné a asociačné dohody a Dohody o obchode. Všetky tieto ekonomické nástroje sú, okrem iného, považované za silný stimul odvrátenia hrozby konfliktov na Balkáne. V oblasti finančnej pomoci bol v roku 2006 vytvorený nástroj predvstupovej pomoci IPA, ktorý nahradil dovtedajšie ostatné formy. Predstavuje cieľnú finančnú asistenciu pre potenciálne a kandidátske krajiny. Zahŕňa nasledujúce prioritné oblasti spolupráce¹³¹:

- budovanie demokratickej spoločnosti, trhovej ekonomiky a budovanie inštitúcií,
- cezhraničnú spoluprácu medzi potenciálnymi a kandidátskymi krajinami, a medzi nimi a členskými krajinami,
- regionálny rozvoj, predovšetkým v oblasti dopravy, životného prostredia, ekonomickej a technickej podpory,
- rozvoj ľudských zdrojov, predovšetkým rozvoj ľudského kapitálu a znižovanie sociálneho vylúčenia, a

¹²⁹ Úradný vestník Európskej únie: *Konsolidované znenie zmluvy o Európskej únii*. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:sk:PDF>. str. 43

¹³⁰ Úradný vestník Európskej únie: *Konsolidované znenie zmluvy o Európskej únii*. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:sk:PDF>. str. 17

¹³¹ Bislimi, F.: *EU Foreign Policy towards Balkans: An Opportunity or a Challenge?*. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://www.kppcenter.org/WBPRReview2010-1-1-Bislimi.pdf>. str. 43

- udržateľný rozvoj vidieckych oblastí.

Hlavnou úlohou tohto finančného nástroja je asistencia pri vytvorení podmienok vhodných na realizáciu potrebným politických a ekonomických zmien, čím by krajiny splnili podmienky pre členstvo. Jednou z oblastí, ktorá by mohla demonštrovať pokrok krajín v ich prístupovom procese, je proces liberalizácie vízového režimu. Od roku 2009 bol umožnený bezvízový vstup do Schengenu pre občanov Macedónska, Čiernej Hory a Srbska, od roku 2010 aj občanom Albánska a Bosny a Hercegoviny. Napokon, od roku 2012 sa začali rokovania v tejto oblasti aj s Kosovom, kde momentálne prebieha monitorovanie pokroku, ktorý je treba dosiahnuť na liberalizovanie vzťahov¹³². Keďže dochádzalo k masovému zneužívaniu bezvízového režimu, zaviedla Komisia na kontrolovanie situácie monitorovací mechanizmus.

4.4. Súčasný stav krajín v rámci prístupového procesu

Albánsko podalo žiadosť o členstvo v roku 2009. Komisia podmienila začatie prístupových rokovaní splnením stanovených kľúčových priorít, ktoré uvádza vo svojej správe v roku 2010. Dôležitým medzníkom vo vývoji vzťahov bolo dosiahnutie dohody medzi dvoma hlavnými politickými stranami, vedúcou Demokratickou stranou a opozičnou Socialistickou stranou. Vďaka tomuto kroku mohlo dôjsť k pokroku v ďalších kľúčových oblastiach, akými sú zmena Volebného zákona, systém voľby Ombudsmana a zmena Zákona o imunitách. V roku 2012 označila Komisia ich plnenie za výrazný pokrok a odporučila Rade udelenie kandidátskeho statusu pre krajinu za podmienky, že sa dosiahne pokrok v oblasti reformy verejnej a súdnej správy a revízie rokovacieho poriadku parlamentu. Skúškou boli aj parlamentné voľby v júni 2013, kde zvíťazila nakoniec opozičná Socialistická strana. Krajine sa status nepodarilo dosiahnuť na decembrovom summite EÚ v tom istom roku, kvôli vetu zo strany Holandska, a to aj napriek podpore Komisie. Ralf Gjoni, albánsky parlamentný zahranično-politický poradca, odmietnutie považuje ako „náznak veľkosti vnútorných problémov, ktorými prechádzajú niektoré krajiny EÚ“¹³³. Súčasný premiér Edi Rama sa vyjadril, že „Albánsko si zaslúži čo si zasluhovalo už v decembri - docielenie statusu

¹³² Európsky parlament: Západný Balkán. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/060502/04A_FT%282013%29060502_SK.pdf. str. 3

¹³³ Euractiv: Holandsko vetuje kandidátsky status Albánska. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/holandsko-vetuje-kandidatsky-status-albanska-021850>

kandidátskej krajiny¹³⁴. Výzvou pre krajinu ostáva najmä boj proti korupcii. Albánsko tak naďalej ostáva potenciálnou kandidátskou krajinou.

V prípade Bosny a Hercegoviny je situácia zložitejšia. Stabilizačná a asociačná dohoda bol podpísaná relatívne neskoro v porovnaní s ostatnými regiónmi na Balkáne, v roku 2008, avšak doteraz nevstúpila do platnosti. Najväčším problémom v progresívnom rozvoji vzťahov s EÚ je najmä nedostatočná spolupráca lídrov jej troch štátotvorných entít. Podrobnejšie sa príčinám zaostávania krajiny v integračnom procese venujeme v prípadovej štúdii.

Výrazný pokrok bol dosiahnutý v Macedónsku. Krajina požiadala o členstvo v roku 2004 a status kandidátskej krajiny jej bol udelený už v nasledujúcom roku. V predčasných parlamentných voľbách z roku 2011 svoje víťazstvo zopakovala pravicová nacionalistická strana VMRO-DPMNE s 39% pod vedením Nikola Gruevskeho.¹³⁵ Etnické napätie a násilie medzi albánskym a macedónskym etnikom v apríli 2012 predstavovalo hrozbu vypuknutia konfliktov, ktoré pripomínali občianske nepokoje z roku 2001. Tie boli ukončené až podpisom Ohridskej dohody. Nedávne udalosti len potvrdili význam tejto zmluvy a aktuálnosť plnej implementácie jej ustanovení. Na podnet Európskej komisie bol v januári 2012 spustený Dialóg o asociácii na vysokej úrovni HLAD, ktorý mal za úlohu urýchliť proces reforiem prostredníctvom posilenej spolupráce medzi vládou a Komisiou. Na základe dosiahnutého pokroku odporučila Komisia už v roku 2009 začatie prístupových rokovaní, ktoré sa doteraz nezačali z dôvodu sporu Macedónska s Gréckom ohľadom názvu krajiny.

Najväčší progres dosiahla v plnení predvstupových kritérií Čierna Hora. Tá požiadala o členstvo dva roky po vyhlásení svojej nezávislosti, teda v roku 2008. Jej nezávislosť bola uznaná všetkými členskými štátmi. V roku 2010 sa jej podarilo získať status kandidátskej krajiny, a do platnosti vstúpila Dohoda o stabilizácii a pridružení (DSP). V júni 2012 boli s ňou zahájené prístupové rokovania. To bolo logickým dôsledkom toho, že krajina splnila všetky kritéria vytýčené Komisiou v DSP, ako aj vo svojej každoročnej správe o pokroku a jej následných odporúčaní pre začatie rokovaní.

¹³⁴ TASR: Rama: *Albánsko si zaslúži svoje miesto v Európskej únii*. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: http://www.europskyparlament.sk/sk/spravodajstvo_a_aktivity/agenturne/institution-2014-january/institution-2014-january-69.eu/portal/sk/Facebook%20str%C3%A1nka%20s%C3%BA%C5%A5a%C5%BEE:

¹³⁵ Euractiv: V Macedónskych voľbách zvíťazila vládnuca strana. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/v-macedonskych-volbach-vyhrala-vladnuca-strana-017236>

Srbsko podalo žiadosť o členstvo v EÚ na konci roku 2009. Zmluva o stabilizácii a pridružení bola podpísaná v roku 2008, ale jej ratifikácia bola pozastavená pre nedostatočnú spoluprácu s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu. Posledným ratifikujúcim štátom zmluvy bola Litva, a jej vstup do platnosti sa očakáva už v najbližšom období.¹³⁶ Vďaka normalizácii a progresívnemu zlepšovaniu vzťahov s Kosovom dosiahla krajina aj pokrok vo vzťahu k prístupovému procesu. Išlo najmä o úspešné naplnenie politických kritérií, keď sa obe krajiny zhodli na samostatnom zastúpení pre Kosovo na regionálnych fórach. V roku 2012 jej bol udelený kandidátsky status, v januári 2014 boli oficiálne odštartované prístupové rokovania.

Nezávislosť Kosova uznalo väčšina krajín OSN, avšak v rámci EÚ je ešte stále pätica¹³⁷ krajín, ktorá tak neurobila. V Kosove pôsobí osobitný zástupca EÚ, Samuel Zbogar od februára 2012. V tom istom roku rozbehla EÚ v Kosove viacero ďalších iniciatív. Boli začaté rokovania o otázkach vízovej povinnosti, štruktúrovaný dialóg s Komisiou a bola vypracovaná štúdia o možnostiach krajiny uzavrieť Stabilizačnú a asociačnú dohodu. Mandát úspešnej misie EULEX, ktorá zaznamenala výrazné pokroky, bol predĺžený do júna 2014.

4.5 Prípadová štúdia: Bosna a Hercegovina

4.5.1 Bosna a Hercegovina po rozpade Juhoslávie

Po odchode Slovinska a Chorvátska z Juhoslávie sa ocitla v komplikovanej situácii najmä Bosna a Hercegovina (BaH), ktorá bola v ťažšej pozícii kvôli etnickému zloženiu svojho obyvateľstva, ktoré tvorili Srbi, Chorváti a Moslimovia. Otázne bolo najmä postavenie Moslimov, ktorí boli vnímaní len z hľadiska náboženskej odlišnosti a nie ako samostatný národ, a obávali sa diskriminácie v prípade zotrvania vo federácii. Preto sa rozhodli politici pod vedením Alija Izetbegoviča vyhlásiť Memorandum o Zvrchovanosti Bosny a Hercegoviny v roku 1991¹³⁸. Avšak predstavy srbskej časti obyvateľstva sa podstatne líšili, čo sa potvrdilo vyhlásením Republiky Srbskej v BaH. Následné referendum, ako aj podpora zo strany Európskych spoločenstiev len potvrdili samostatnosť BaH. To však neznamenal ukončenie sporov, práve naopak. Aj keď sa juhoslovanská armáda musela stiahnuť z územia, svoju vojenskú výzbroj tu nechala, čo využili srbskí vojaci, ktorí postupne ovládli viac ako

¹³⁶ Európsky parlament: *Západný Balkán*. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/060502/04A_FT%282013%29060502_SK.pdf. str. 4

¹³⁷ Cyprus, Grécko, Rumunsko, Slovensko, Španielsko

¹³⁸ Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť* 2. 2001. s. 44

polovicu územia¹³⁹. Dochádzalo k etnickým čistkám a kvôli násilnostiam boli skupiny obyvateľstva nútené opúšťať svoje domovy a migrovať po krajine. Túto vážnu situáciu sa snažili vyriešiť zahraniční politickí predstavitelia na viacerých medzinárodných konferenciách, avšak neúspešne. Riešenie prišlo až v roku 1995, kedy sa konala v USA mierová konferencia, ktorej záverom bola Všeobecná rámcová dohoda pre mier v Bosne a Hercegovine, známa aj pod názvom Daytonská dohoda¹⁴⁰. Negociácie prebiehali na najvyššej úrovni, za účasti prezidentov Miloševića, Izetbegoviča, Tudjmana, pričom na rokovaníach boli zastúpené aj štáty ako Veľká Británia, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Rusko a EÚ¹⁴¹. Rokujúce strany sa dohodli na vytvorení multietnického federatívneho štátu BaH, ktorý bude tvorený Moslimsko- Chorvátskou federáciou a Republikou Srbskou. Význam dohôd nespočíval len v ukončení dlhoročného vojnového konfliktu, ale aj vo vytvorení predpokladov udržania mieru a bezpečnosti krajiny, jej občanov a jej budúceho fungovania.

4.5.2 Daytonská mierová dohoda

Všeobecná rámcová dohoda pre mier v Bosne a Hercegovine tvorila základ vzniku samostatného štátu Bosny a Hercegoviny. Dohoda ustanovila koniec vojny a zároveň úpravu podmienok pre povojnové usporiadanie krajiny a jej rozvoj. Článok 1 stanovuje, že vzťahy medzi zmluvnými stranami, teda republiky Bosny a Hercegoviny, Chorvátskej republiky a Juhoslovanskej republiky, sa upravujú podľa princípov Charty OSN. Štáty vzájomne uznali suverenitu a zaviazali sa ju rešpektovať, riešiť spory mierovou cestou a vyhnúť sa použitiu sily proti územnej integrite alebo politickej zvrchovanosti¹⁴². Čo sa týka zabezpečenia mieru a stabilizácie krajiny, tieto otázky sú upravené v Dodatkoch 1A a 1B. Prvý z nich je venovaný vojenským aspektom nastolenia mieru. Na tento účel bola na základe rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN vytvorená medzinárodná vojenská implementačná misia (IFOR) pod vedením Severoatlantickej aliancie (NATO), ktorej úlohou je dohliadať na implementáciu a dodržiavanie zmluvných podmienok. Tú tvorili pozemné, vzdušné aj námorné jednotky členských aj nečlenských štátov NATO a podliehali rozhodnutiam Severoatlantickej rady (NAC). Ich úlohou je nastolenie trvalého prímeria a bezpečnosti v krajine, vrátane kontroly ozbrojených síl na danom území. Zložky IFOR boli oprávnené podniknúť všetky potrebné

¹³⁹ Hurbanič, M.: *Prierez vývojom Balkánu. Od stredoveku po súčasnosť* 2. 2001. s. 44

¹⁴⁰ Podľa miesta konania mierovej konferencie- americký Dayton

¹⁴¹ Mader, M. *Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípádová štúdia Balkán)* III. 2012. [cit. 2013-07-28]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1345&Itemid=52

¹⁴² Office of the High Representative: *The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina*. [cit. 2013-15-09]. Dostupné na internete: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379

kroky na dosiahnutie týchto cieľov¹⁴³. Na účely zabezpečenia stability v regióne bolo potrebné prijať opatrenia, ktoré umožnia rozvoj nových foriem spolupráce na dosiahnutie regionálnej stability, dôvery a bezpečnosti. Konkrétne opatrenia boli schválené pod záštitou Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) a obsahovali najmä reštriktívne opatrenia týkajúce sa rozmiestnenia vojenských síl, ťažkých zbraní, povinnosti notifikácie plánovaných vojenských akcií či kontrola výroby zbraní¹⁴⁴.

Spomínané ustanovenia upravujú oblasť tvrdej bezpečnosti, teda vytvorenie prímeria a demilitarizáciu krajiny. Na ne nadväzujú oblasti mäkkej bezpečnosti, ktoré zahŕňajú povojnovú rekonštrukciu, vrátane vybudovania politického systému a sociálnej infraštruktúry, pričom sa jednalo predovšetkým o úpravu nasledujúcich oblastí¹⁴⁵:

- určenie hraníc,
- slobodné, rovné a demokratické voľby,
- vytvorenie novej ústavy,
- systém riešenia budúcich sporov a
- ochrana ľudských práv.

Aj keď vznikla republika Bosna a Hercegovina, jedná sa v skutočnosti o dve entity: Federáciu Bosny a Hercegoviny a Republiku Srbskú. Tie sú oddelené hranicou, ktorú sa zmluvné strany zaviazali dodržiavať a rešpektovať. Základom vybudovania nového politického usporiadania bolo vytvorenie novej ústavy, ktorú upravuje článok 4 Dohody. Podľa novej ústavy je republika Bosna a Hercegovina demokratickým štátom, založeným na právnom princípe s rovnými a demokratickými voľbami. Krajina je členom OSN. Kľúčovým aspektom demokratického politického systému sú slobodné voľby, ako výsledok prijatia volebného programu navrhnutého OBSE, ktorý vychádza z Kodanského dohovoru prijatého na pôde tejto organizácie v roku 1990. OBSE mala za úlohu vytvoriť Dočasnú volebnú komisiu, dohliadať nad prípravami aj samotným priebehom volieb, pričom ich dátum bol stanovený ako šesť mesiacov po vstupe Dohody do platnosti. V prípade vzniku budúcich sporov sú zmluvné strany povinné riešiť tieto spory mierovou cestou, konkrétne prostredníctvom vytvoreného arbitrážneho tribunálu. Vzhľadom na etnické pozadie celého

¹⁴³ Office of the High Representative: The General Framework Agreement: Annex 1A. [cit. 2013-15-09]. Dostupné na internete: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=368

¹⁴⁴ Office of the High Representative: The General Framework Agreement: Annex 1B. [cit. 2013-15-09]. Dostupné na internete: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=369

¹⁴⁵ Office of the High Representative: The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. [cit. 2013-15-09]. Dostupné na internete: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379

sporu tvorí ochrana ľudských práv obzvlášť dôležitú súčasť mierových dohôd. Na dohľadanie nad ich dodržiavaním bola ustanovená Komisia pre ľudské práva. Štáty musia zabezpečiť osobám spadajúcim pod ich jurisdikciu najvyššiu úroveň medzinárodne uznávaných ľudských práv a slobôd, pričom vychádza z Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Práva a slobody musia byť poskytované nediskriminačne. So spomínanými ustanoveniami bezprostredne súvisí ochrana utečencov a presídlených osôb. Tieto osoby majú podľa Dohody právo sa vrátiť do svojich domovov, pričom im majú byť navrátené ich nehnuteľnosti, a ak to nie je možné, má im byť poskytnutá kompenzácia. Krajiny by mali vytvoriť také podmienky pre tieto osoby, aby sa rodiny mohli vrátiť do svojich pôvodných regiónov bez strachu z prenasledovania či diskriminácie. Jedná sa o zrušenie vnútroštátnych diskriminačných predpisov, prevencia šírenia etnického násillia prostredníctvom médií, či ochrana etnických a náboženských menšín. Program návratu osôb vrátane vytvorenia primeraných podmienok návratu prebieha pod dohľadom Vysokého komisára OSN pre utečencov. Pod primeranými podmienkami rozumieme také politické, ekonomické a sociálne podmienky, ktoré zabezpečia čo najlepšiu opätovnú integráciu navrátených osôb. Pri naplňaní humanitárnych cieľov spolupracujú štáty aj s Medzinárodným výborom Červeného kríža ako aj s Rozvojovým programom OSN (UNDP).

Všetky predošlé aspekty mäkkej bezpečnosti by sme mohli nazvať ako civilné aspekty mierových procesov. Tak ako NATO a OBSE dohliadajú na dodržiavanie podmienok zmluvy v oblasti vojenských opatrení, v civilnej sfére túto úlohu plní Úrad vysokého reprezentanta (OHR) v BaH. Ako uvádza článok II dodatku 10 Dohody, jeho úlohou je dohľad nad implementáciou ustanovení mierového usporiadania krajiny, udržiavanie kontaktu so zmluvnými stranami za účelom zabezpečenia súladu a účinného zavádzania zmluvných opatrení, a napokon koordinácia činností medzi občianskymi organizáciami v BaH. Pokiaľ uzná za nevyhnutné, prispieva k zmiereniu strán a napomáha vyriešeniu problémov. Vysoký reprezentant monitoruje situáciu a podáva správu medzinárodnému spoločenstvu o pokroku krajiny.¹⁴⁶ Jeho mandát bol potvrdený a Rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN 1031 z roku 1995. Od roku 2009 bol Vysokým reprezentantom pre BaH Valentín Inzko, ktorý zároveň zastával post Špeciálneho reprezentanta EÚ pre BaH. Po zmenách, ktoré priniesla Lisabonská zmluva a s postupnou zmenou štruktúry vonkajšej činnosti EÚ, došlo v roku 2011 k zlúčeniu pozícií Špeciálneho reprezentanta EÚ a vedúceho Delegácie EÚ v BaH, a na ich čelo bol

¹⁴⁶ Office of the High Representative: *General Information*. [cit. 2013-16-09]. Dostupné na internete: <http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/#2>

vymenovaný Peter Sørensen. Valentín Inzko pokračoval vo svojej funkcii Vysokého reprezentanta. V súčasnosti teda OHR a úrad EÚ vykonávajú separátne, ale zároveň komplementárne úlohy.

4.5.3 Stabilizačný a prístupový proces

Etnické konflikty a vojny, ktoré sa odohrávali v krajinách bývalej Juhoslávie a pokračovali aj po jej rozpade, zasiahli obzvlášť Bosnu a Hercegovinu (BaH). Táto krajina má špecifické postavenie predovšetkým kvôli svojej náboženskej a etnickej pluralite. Súčasnú usporiadanú, ktorú je federácia dvoch celkov: Bosniansko-Chorvátska federácia a Republika Srbská, vychádza z Daytonskej dohody. V praxi to znamená vlastný parlament, legislatívu aj policajné zložky separátne pre obe časti federálneho štátu. V oblasti bezpečnosti zohrávalo hlavnú úlohu NATO, ktorého vojenská misia IFOR dohliadala na implementáciu zmlúv. Avšak v roku 2004 prešla zodpovednosť nad bezpečnostnou situáciou a s tým spojený dohľad a kompetencie z NATO na Európsku úniu.

Formálne by sme mohli datovať začiatok vzájomných vzťahov medzi EÚ a BaH už od roku 1999, kedy prostredníctvom oznámenia Komisie došlo k ustanoveniu Stabilizačného a asociačného procesu (SAP) pre krajiny juhovýchodnej Európy. Následne bola táto iniciatíva schválená na zasadnutí Európskej rady (ER) v Santa Maria da Feira v júni 2000. ER tak potvrdila, že jej cieľom ostáva „najvyššia možná integrácia krajín regiónu do politických a ekonomických štruktúr Európy prostredníctvom Stabilizačného a asociačného procesu, politického dialógu, liberalizácie obchodu a spolupráce v oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí. Všetky spomenuté krajiny sú potenciálnymi kandidátmi na členstvo v EÚ“¹⁴⁷. Únia sa zaviazala poskytnúť krajinám technickú a ekonomickú pomoc a zároveň vyzvala krajiny balkánskeho regiónu k prehĺbeniu ich vzájomnej spolupráce vrátane regionálnej obchodnej spolupráci. Súčasťou asistencie zo strany EÚ má byť¹⁴⁸:

- ekonomická a finančná podpora,
- politický dialóg,
- voľný obchod,
- aproximácia legislatívy EÚ, a
- spolupráca v ostatných oblastiach.

¹⁴⁷ European Parliament: *Santa Maria da Feira European Council*. . [cit. 2013-17-09]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

¹⁴⁸ European Parliament: *Santa Maria da Feira European Council*. [cit. 2013-17-09]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

Podmienkou rozvíjania vzájomných vzťahov vedúcich k podpísaniu Dohody o stabilizácii a pridružení bolo zavedenie politických a ekonomických reforiem nevyhnutných na zabezpečenie demokratickej a občianskej spoločnosti. Čo sa týka bezpečnostnej otázky v BaH, v roku 2003 tam bola vyslaná vôbec prvá misia v rámci SBOP, ktorá je integrálnou súčasťou SZBP. Jednalo sa o Policajnú Misiu EÚ (EUPM¹⁴⁹), ktorá nahradila dovtedajšiu medzinárodnú policajnú misiu OSN¹⁵⁰. Hlavnou úlohou misie EÚ bola podpora boja proti organizovanému zločinu a korupcii, zvyšovanie vzájomnej súčinnosti polície a prokuratúry a podpora regionálnej a medzinárodnej spolupráce¹⁵¹. Podľa Vysokého predstaviteľa Catherine Ashtonovej, naplnenie a ukončenie misie „odráža pokrok dosiahnutý Bosnou a Hercegovinou v budovaní právneho štátu.“¹⁵² Mandát tejto misie sa skončil v roku 2012. Čo sa týka priamo vojenskej spolupráce, tá spadala pod vedenie NATO, konkrétne Stabilizačnej misie SFOR. Avšak aj tu došlo k presunu kompetencií na vojenskú misiu EÚ, teda EUFOR Althea, ktorá bola zahájená 2. decembra 2004 a pokračuje aj v súčasnosti. Jej hlavným poslaním je pokračovať v dohliadaní nad dodržiavaním Daytonskej dohody a prispieť k udržiavaniu bezpečnosti v BaH. Na základe dohody „Berlín plus“ môže EÚ v rámci stanovených podmienok využívať kapacity NATO. Jej ciele by sme mohli definovať ako podporu krajiny v jej úsilí udržať bezpečnosť, budovanie kapacít, tréningovanie a podpora Ministerstva obrany a ozbrojených síl BaH¹⁵³. Dôležitým okamžikom bolo oficiálny začiatok negociácií o Stabilizačnej a asociačnej dohode v novembri 2005, ktorá poskytuje reálnejšie vyhliadky na prípadné budúce členstvo v EÚ. Dohoda poskytuje základný právny rámec pre vzájomné vzťahy EÚ a BaH. Má byť podporou krajine pri¹⁵⁴:

- posilňovaní demokracie a práva,
- udržiavaní ekonomickej a inštitucionálnej stability, ako aj stability regiónu,
- rozvíjaní politických vzťahov s Úniou,
- približovaní sa legislatíve EÚ,
- podpore transformácie krajiny na trhovú ekonomiku a rozvíjaní ekonomických vzťahov s Úniou, a

¹⁴⁹ European Union Police Mission

¹⁵⁰ United Nations International Police Task Force

¹⁵¹ EUPM: *EU Completes its Police Mission in Bosnia and Herzegovina.* [cit. 2013-17-09]. Dostupné na internete: <http://www.eupm.org/Detail.aspx?ID=884&TabID=1>

¹⁵² <http://www.eupm.org/Detail.aspx?ID=884&TabID=1>

¹⁵³ EUFOR.: *EUFOR Fact Sheet.* [cit. 2013-20-09]. Dostupné na internete: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15:eufor-fact-sheet&catid=185:about-eufor&Itemid=134

¹⁵⁴ European Communities: *Stabilisation and Association Agreement.* [cit. 2013-20-09]. Dostupné na internete: <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm77/7743/7743.pdf>

- progresívnom rozvoji vzťahov v celom regióne.

Dohoda SAD bola podpísaná v júni 2008 po tom, ako boli schválené kľúčové politické reformy v apríli toho istého roku. Na jej vstup do platnosti je potrebná ratifikácia vo všetkých ČŠ, ktorá už mimochodom prebehla, avšak dohoda stále nevstúpila do platnosti kvôli nenaplneniu podmienok zo strany BaH. Ako príklad môžeme uviesť napríklad zlyhanie implementácie rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva z roku 2009, ohľadom diskriminačného princípu kandidovania do všeobecných volieb¹⁵⁵. Tento princíp pritom vychádza priamo z Daytonskej ústavy z roku 1995.

4. 5. 4 EUPM: Policajná misia EÚ

Bosna a Hercegovina vyhlásila nezávislosť v roku 1992, avšak to čo nasledovalo nebol nový začiatok ale kruté etnické konflikty, ktoré sa podarilo vo väčšej miere zastaviť až podpisom Daytonskej dohody v roku 1995. Spôsob, ktorým sa tak udialo, však viac-menej pripomínal unáhlené a zvonku nanútené podpísanie dohôd, a nie výsledok obojstranných rokovaní. Dá sa povedať, že rozdelenie BaH na dva relatívne samostatné celky bolo rozhodnutie medzinárodného spoločenstva skôr, než vôľa samotnej krajiny, ktorej sa rozhodnutie týkalo. Systém fungovania štátu bol etnický, právne a politicky rozdelený. Na dohľadanie dodržovanie podmienok a záruk oficiálne dohliadal Vysoký predstaviteľ, ktorý vystupoval skôr ako sprostredkovateľ a koordinátor. Prvotným cieľom medzinárodného spoločenstva bola ústavná a policajná reforma, ktorá však narazila na mnoho prekážok a politickú nevôľu. Až v roku 2008 sa podarilo v Mostarskej deklarácii o policajnej reforme pokročiť aj v oblasti policajného riadenia. Až po prijatí nových zákonov bolo umožnené krajine pristúpiť k podpisu Stabilizačnej a asociačnej dohody.

Policajná misia EUPM sa stala vôbec prvým reálnym výsledkom SZBP. Až vytvorenie medzinárodného tímu ľudí a ich vyslanie za hranice EÚ bolo tým medzníkom, ktorý odlíšil diplomatický a reálny charakter SZBP, resp. SBOP. Právnym základom na vznik misie je rozhodnutie o spoločnej akcii Rady 2002/210/SZBP z 11. marca 2002. Je to civilná misia, ktorej kompetencie spadali len do oblasti koordinácie a vykonávania dohľadu. Mala slúžiť ako pomoc krajine dosiahnuť pokrok potrebný na podpísanie Stabilizačnej a asociačnej

¹⁵⁵Lörincz, J.: *Bosna a Hercegovina: Maratón bude trvať dlho*. [cit. 2013-20-09]. Dostupné na internete: <http://zahranicnapolitika.sk/bosna-a-hercegovina-maraton-bude-trvat-dlho/>

dohody. Tieto požiadavky sa však nepodarilo úspešne naplniť a misia bola dvakrát predĺžená, pričom k podpisu dohody došlo až v roku 2008. Jej mandát spočíval predovšetkým v¹⁵⁶ :

- monitorovaní a kontrole za účelom vytvorenia profesionálneho, multietnického policajného systému fungujúceho v súlade s európskymi a medzinárodnými štandardmi,
- pomoci lokálnym autoritám pri plánovaní a vedení kriminálnych vyšetrovaní prostredníctvom podpory a zlepšovania policajného a súdneho systému a v zlepšovaní vzťahov medzi políciou a prokuratúrou, a v
- asistovaní (spoločne s Európskou komisiou) domácim autoritám v identifikovaní potrieb rozvoja policajného systému.

EUPM pozostáva z troch misií, resp. období misií, pričom môžeme postupne sledovať určitý vývoj jej mandátu. EUPM 1 bola v prvom rade zameraná na vybudovanie lokálnych kapacít a zložiek. Obsahovala sedem programov zameraných na budovanie kapacít a spolu to predstavuje vyše 120 projektov, ktoré pokrývali inštitucionálne a funkčné aktivity v oblasti modernizácie a lepšej policajnej administratívy. Ich úlohami bolo monitorovať implementáciu reformných projektov, trénovať policajné zložky, zlepšovať policajné vedenie, vynútiteľnosť práva a budovanie nových kapacít. Vo vzťahu k politickým autoritám bolo ich úlohou poskytnúť odporúčania pre návrhy reforiem v oblasti bezpečnostného sektora a súdneho systému¹⁵⁷. Spomínaný vývoj možno sledovať v ďalšom období, kedy sa EUPM 2 a 3 sústredili na oblasť boja proti organizovanému zločinu. Kriminálni poradcovia a experti spolupracovali na lepšom prepojení polície a prokuratúry prostredníctvom spoločných tréningov a právneho poradenstva v oblasti vynútiteľnosti práva. V neposlednom rade patrilo k ich úlohám boj proti policajnej korupcii, zneužitiu sily a neoprávnenému policajnému zásahu¹⁵⁸. Dôležitým predpokladom pre úspešný vývoj a dosahovanie pokroku sa stalo prijatie policajnej reformy v roku 2008, a predovšetkým vytvorenie nových štátnych inštitúcií.

¹⁵⁶Lostricio, K.: *The European Union's Police Mission in Bosnia and Herzegovina: Barriers to Reform and their Impacts on Accession*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete:

<http://www.indiana.edu/~eucenter/documents/EU%20Police%20Mission%20to%20BiH.pdf>. strana 2

¹⁵⁷European Union Institute for Security Studies.: *European Security and Defence Policy. The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 165

¹⁵⁸European Union Institute for Security Studies.: *European Security and Defence Policy. The first ten years (1999-2009)*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf. strana 166

Je potrebné podotknúť, že táto misia bola prvou svojho druhu, prvou pre EÚ. Pri plánovaní misie neboli zdroje, z ktorých by bolo možné vychádzať, ani iné schémy, či návody. Misia začínala úplne od nuly, či už zo strany skúseností, ľudských kapacít, postupov a spôsobov implementácie rozhodnutí. Ďalšie misie, ktoré časovo nasledovali po nej v ostatných krajinách už mohli čerpať know-how a poučiť sa z jej chýb a nedostatkov.

Medzinárodné spoločenstvo určilo tri hlavné priority v policajnom sektore: vybudovanie policajných kapacít na štátnej úrovni, vybudovanie štátnych inštitúcií, kde šlo predovšetkým o Štátnu hraničnú službu, Štátnu vyšetrovaciu a ochrannú agentúru a Ministerstva bezpečnosti, a za najkontroverznejšiu oblasť reformy možno považovať reštrukturalizáciu oblastí spadajúcich pod jednotlivé policajné oddelenia¹⁵⁹. To vyplýva z faktu, že policajný systém bol značne decentralizovaný ako dôsledok daytonských ustanovení. Dôležitým aspektom, ktorý odrážal významné medzery vo fungovaní v oblasti policajného vyšetrovania bol aj fakt, že BaH bola odmietnutá účasť na NATO programe Partnerstvo pre mier, kvôli nedostatku spolupráce krajiny s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu. To odrážalo fakt, že policajný sektor v krajine nie je dostatočne koordinovaný a schopný efektívne fungovať. Na túto situáciu reagoval Špeciálny predstaviteľ EÚ v BaH, v tom čase v BaH Paddy Ashdown, ktorý stanovil priority reformy policajného sektora nasledovne: legislatívne a rozpočtové záležitosti sa budú vykonávať na štátnej úrovni, pričom funkčné a operatívne právomoci budú spadať do kompetencie lokálnych policajných zložiek a v neposlednom rade sa zbaviť politického zasahovania do činnosti policajného sektora¹⁶⁰. Tieto princípy boli silno kritizované zo strany predstaviteľov BaH, ktorí v nich videli snahu o narušenie ich integrity a neboli ochotní sa vzdať ich autonómie v policajnej oblasti. Avšak predstavitelia EÚ na týchto princípoch trvali aj naďalej, a po nástupe komisára Oliho Rena do funkcie v roku 2004 sa na tomto fakte nič nezmenilo. Dalo by sa povedať, že rokovania o podobe reformy a podmienok implementácie policajnej reformy zásadne ovplyvnili celkové vzťahy medzi EÚ a BaH. Zo začiatku čelila misia mnohým prekážkam a výzvam, najmä kvôli nedostatočnej spolupráci na oboch stranách, a aj v rámci jednotlivých zložiek. Avšak po správnej identifikácii problémov bola možná ich postupná eliminácia. V prvom rade došlo k zlepšeniu komunikácie v rámci jednotlivých

¹⁵⁹ European Union Institute for Security Studies: *Ten years after: Lessons from the EUPM in Bosnia and Hercegovina*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/EUPM_report.pdf. strana 20

¹⁶⁰ European Union Institute for Security Studies: *Ten years after: Lessons from the EUPM in Bosnia and Hercegovina*. [cit. 2013-01-28]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/EUPM_report.pdf. strana 21

zložiek misie, ako aj medzi Radou a Komisiou. Postupne, s rastúcimi skúsenosťami dochádzalo k zefektívneniu spolupráce. K dôležitej zmene prispel aj návrh Vysokého predstaviteľa SZBP Javieru Solanu na summite ER v roku 2005, ktorý presadzoval vytvorenie zložiek Kapacity civilného plánovania a riadenia (CPCC), ktorých úlohou bolo viesť civilné misie, a Direktorátu plánovania civilného manažmentu (CMPD), ktorý mal na starosti strategické plánovanie misie. Ich vytvorenie pomohlo k precíznejšiemu prerozdeleniu právomocí, ktoré umožnili zefektívnenie činnosti. Kľúčový je predovšetkým vzťah medzi Špeciálnym reprezentantom Únie (EUSR) a EUPM, ktorý nebol ideálny. Napäté vzťahy sa podarilo uvoľniť výmenou hlavných predstaviteľov. Novým veliteľom misie sa stal Vincenzo Coppola, a záujmy Únie v BaH zastupoval Christian Schwarz-Schilling. Už spomínané nové obsadenie postov umožnilo ďalší vývoj operácie. K ďalšiemu pokroku možno zaradiť posilnenie mandátu misie, ktoré rovnako vychádzalo z iniciatívy Solana. Zmeny boli uskutočnené na základe správy „Komplexný prehľad aktivít EÚ v Bosne a Hercegovine“, ktorý bol vydaný v roku 2005. Kompetencie misie boli posilnené najmä v oblasti podpory boja proti organizovanému zločinu a asistencie pri reformnom procese policajného sektora. Došlo aj k jasnejšej klasifikácii úloh EUPM, EUSR a novej vojenskej misie EUFOR, ktorá bola medzičasom spustená v BaH v roku 2004. Prerozdelenie a zadefinovanie úloh bol nevyhnutný proces, nakoľko strany nemali jasnú predstavu, aké kompetencie im prináležia a často dochádzalo k paralelným, niekedy odlišným akciám zo strany EUPM a EUFOR.

Keď sa po voľbách v roku 2006 stal premiérom Republiky Srbskej opäť Milorad Dodik¹⁶¹, opäť bola nastolená otázka spôsobu implementácie reforiem a najmä citlivá téma reštrukturalizácia policajných okrskov. Rokovania ohľadom zavádzania nových opatrení prebiehali v rámci Direktorátu pre implementáciu reštrukturalizácie polície. Snaha o depolitizáciu celého procesu bola zrejmá, ale neúspešná. Nedostatočná vôľa v oblasti politickej spolupráce v BaH, osamostatnenie Čiernej Hory od Srbska, ako aj pochybnosti okolo budúcnosti Kosova. Toto všetko viedlo k stagnácii procesu rokovaní, a dokonca podnietilo nacionalistické myšlienky Republiky Srbskej. Finálny dokument z rokovaní Direktorátu nespĺnil stanovené ciele a nedospelo sa k požadovanej dohode. Tu možno identifikovať jeden z faktorov, ktorý má výrazne negatívny vplyv na celkový vývoj krajiny. Tým je neschopnosť politických lídrov krajiny nájsť spoločné stanovisko, čo vyplýva predovšetkým z etnického zloženia krajiny. Politickí predstavitelia majú rôzne vízie o vedení krajiny a uprednostňujú separátne vykonávanie politických kompetencií v rámci svojich

¹⁶¹ Milorad Dodik bol premiérom aj v rokoch 1998-2001

teritórií, ako spoluprácu v rámci BaH ako celku. Vláda je rozdelená na srbskú, bosniansku a chorvátsku časť, čo narúša jej integritu. Slabá centrálna vláda je výrazným problémom, ktorý negatívne vplýva na politickú stabilitu v krajine. Za účelom zjednotenia a posilnenie centrálnej vlády bola zriadená funkcia špeciálneho reprezentanta EÚ pre BaH. Do roku 2007 sa na tomto poste vystriedalo šesť predstaviteľov, ktorým sa však nepodarilo tento cieľ dosiahnuť. V júni 2007 nastúpil na post EUSR Miroslav Lajčák, ktorého úlohou bolo priviesť politické elity v krajine k spoločnej dohode a pomôcť krajine postupne sa približovať k EÚ. Prvým úspechom by sa dala nazvať kompromisná dohoda dvoch predstaviteľov krajiny, bosnianskeho lídra Harisa Silaidzica a srbského premiéra Milorada Dodika. Je potrebné dodať, že dohoda bola podpísaná len pár dní pred uplynutím lehoty stanovenej zo strany EÚ. Jednalo sa o integrovanie rozdelených policajných zložiek v rámci krajiny. Po upokojení politickej situácie a dosiahnutí ďalších politických kompromisov, došlo v decembri toho istého roku k uvedeniu Stabilizačnej asociačnej dohody medzi BaH, zastúpenú premiérom Nikolom Spiricom a EÚ zastúpenú Komisiárom pre rozširovanie, Ollim Rehnom. Lajčák od začiatku vyvíjal tlak na bosnianske autority k podpísaniu dohody. Toto rozhodnutie možno považovať za kontroverzné, ale po zohľadnení celkovej politickej situácie v regióne v tom čase, voľby v Srbsku a rastúce pochybnosti o Kosove, by sa dalo zhodnotiť ako primerané. A tak sa podarilo v roku 2008 dospieť k podpísaniu Stabilizačnej a asociačnej dohody a upokojiť potenciálne konflikty. Dohoda však doteraz nevstúpila do platnosti. V januári ďalšieho roka došlo k podpísaniu dohody medzi kľúčovými predstaviteľmi krajiny, Sulejmanom Tihicom, Draganom Covicom a Miloradom Dodikom, ktorá však nepredstavovala žiadny pokrok oproti vtedajšej situácii. Dohoda, ktorá bola nejednoznačná a rozlične interpretovaná, deklarovala nové teritoriálne a ústavné usporiadanie, ktoré, naopak, znamenalo ešte väčšiu decentralizáciu krajiny. Miroslav Lajčák, ktorý medzičasom ukončil svoje pôsobenie na poste EUSR vyhlásil, že už nevidí šancu na dosiahnutie svojej vízie o zjednotení krajiny: „Európska únia je znepokojená dojmom, že politickí lídri v BaH neprevzali zodpovednosť a záväzky priviesť BaH smerom k európskej integrácii, keďže nenapĺňajú ich záväzky takým spôsobom, ako sa očakáva.“¹⁶² Tento argument je možné pozorovať pomerne často vo vyhláseniach zahraničných predstaviteľov týkajúcich sa

¹⁶² European Forum for democracy and solidarity: *Political dead-lock in BiH deepens, Lajcak to leave the post of High Representative*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné na internete: http://www.europeanforum.net/news/506/political_dead_lock_in_bih_deepens_lajcak_to_leave_the_post_of_high_representative. Vlastný preklad autora z originálu: „the EU is worried about the impression that the political leaders in BiH have not taken their responsibilities and obligations to lead BiH towards EU integration, as they are not fulfilling their obligations in a way they are expected to“.

nedostatku politickej vôle zo strany BaH, nájsť spoločný kompromis a presadzovať potrebné reformy v politickej a ekonomickej oblasti.

4.5.4.1 Úspechy a výzvy do budúcnosti

Operácia počas 9 rokov svojho trvania predstavovala výdavky vo výške takmer 33 miliónov¹⁶³ EUR. Zároveň sa hovorí o viacerých úspechoch operácie ako napríklad:

- bolo dosiahnuté vytvorenie inštitúcií a mechanizmov predpísaných v policajnej reforme,
- polícia a súdnictvo na štátnej úrovni disponujú schopnosťou viesť vyšetrovania v dôslednej spolupráci s orgánmi na lokálnej úrovni,
- polícia na všetkých úrovniach riadenia je schopná reagovať a určiť zodpovednosť za svoje aktivity smerom ku komunite v súlade s domácou legislatívou, dodržiavaním ľudských práv a princípom dobrého riadenia,
- policajné orgány naplnili všetky kritériá potrebné pre vízovú liberalizáciu, čo viedlo k odstráneniu vízovej povinnosti pre občanov BaH v roku 2010, a
- výrazne stúpol počet veľkých policajných operácií na boj proti organizovanému zločinu, atď¹⁶⁴.

Ak chceme reálne zhodnotiť dopad misie na krajinu, nestačí brať do úvahy len kvantitatívne ukazovatele, ale je potrebné aj stanoviť, do akej miery sa naplnili ciele, teda kvalitatívny prínos. BaH je špecifická tým, že politický systém je založený na etnickom princípe. Schopnosť policajných zložiek viesť vyšetrovanie a bojovať proti organizovanému zločinu, je značne obmedzená kvôli chýbajúcej konzistentnosti v oblastiach ako vymáhateľnosť práva, spolupráca jednotlivých policajných orgánov na rôznych úrovniach ale aj politickým vplyvom v tomto sektore. Na začiatku misia čelila viacerým, prevažne administratívnym, problémom. Išlo predovšetkým o nedostatok personálu a vybavenia misie. Závažnejším problémom bol však nejasný mandát misie, nakoľko misia nemala exekutívne právomoci. Ďalším problémom, ktorý sa opäť týka mandátu misie, je orientácia výlučne na policajný sektor. Avšak pre komplexné reformy v bezpečnostnej oblasti je potrebné venovať pozornosť aj súdnictvu a právnemu poriadku. Môžeme teda konštatovať, že pokiaľ dochádzalo k reformám len v oblasti polície, pričom nezasiahli súdnictvo a vymáhanie práva,

¹⁶³ EUPM.: *European Police mission in Bosnia and Herzegovina. Overview*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.eupm.org/Overview.aspx>

¹⁶⁴ EUPM.: *European Police mission in Bosnia and Herzegovina. Overview*. [cit. 2014-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.eupm.org/Overview.aspx>

nešlo o komplexné, ale len čiastkové riešenie problému, nakoľko fungovanie spomínaných sektorov je prepojené a vzájomne od seba závislé. Na dosiahnutie požadovaných cieľov je potrebný komplexný a konzistentný prístup a jasné vymedzenie mandátu.

4.5.5 Vojenská misia EUFOR-ALTHEA

Absencia exekutívnych právomocí, ako sme ju mohli pozorovať pri EUPM, sa už pri EUFOR nezopakovala. Rovnako aj pri definovaní mandátu už môžeme sledovať odlišný prístup, kedy ciele sú presne definované, či už vo vojenskej alebo politickej oblasti. Misia je dôležitou súčasťou komplexného prístupu k plneniu záväzku EÚ smerom ku krajine, ktorý je vykonávaný v rámci Spoločnej zahraničnej bezpečnostnej politiky, resp. Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. Spomínaný prístup nezahŕňa len bezpečnosť krajiny v užšom zmysle, ale aj vytvorenie vhodného politického a demokratického prostredia pre dlhodobý a udržateľný rozvoj krajiny. Predstavuje „dôležitú časť jednotného úsilia EÚ podporiť politické procesy zamerané na umožnenie BaH, na základe nevyhnutných reforiem, pokračovať smerom k európskemu integračnému procesu¹⁶⁵“. EUFOR zabezpečuje vytvorenie podmienok pre naplnenie vízie „stabilnej, životaschopnej, mierovej a multietnickej BaH, spolupracujúcej mierumilovne so susednými krajinami a nenávratnej smerujúcej k členstvu v EÚ“¹⁶⁶. Tu jasne vidno, akú stratégiu EÚ zvolila voči krajine. Prostredníctvom zaradenia BaH do integračných procesov, čím jej poskytne víziu možného členstva, sa podieľa na udržiavaní stability v krajine a realizácii nevyhnutných politických zmien, čím sa zabezpečí bezpečné prostredie nielen v krajine, ale aj v celom balkánskom regióne, ktorý je v konečnom dôsledku priamym susedom EÚ. Základným nástrojom je stabilizačný a asociačný proces, ktorý vytvorí predpoklady pre spoluprácu, a definuje základné vzťahy medzi BaH a EÚ.

EÚ sa vytvorila túto misiu po tom, ako sa NATO rozhodlo ukončiť pôsobenie svojich zložiek SFOR v krajine. Bola prijatá tzv. spoločná akcia Radou, a mandát misie vyplýva z Rezolúcie BR OSN č. 2074. Je to prvá misia, ktorá obsahuje vojenský prvok. Keďže táto misia funguje v rámci mechanizmu „Berlín plus“, veliteľom operácie je Generál Sir Richard

¹⁶⁵ EU Council Secretariat: *European Union Common Security And Defence Policy. EU military operation in Bosnia and Herzegovina*. [cit. 2014-28-02]. Dostupné na internete: http://www.eas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/04032013_factsheet_althea-bih_en.pdf. str. 2

¹⁶⁶ EUFOR: *Political/Military Background..* [cit. 2014-28-02]. Dostupné na internete: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=132. Preklad autora z anglického originálu: „EUFOR assists in creating the conditions to deliver the long term political objective of a stable, viable, peaceful and multiethnic BIH, co-operating peacefully with its neighbours and irreversibly on track towards EU membership“

Shireff z Veľkej Británie, ktorý je zároveň zástupcom vrchného veliteľa spojeneckých síl v Európe. Jeho kompetencie spadajú do strategickej vojenskej oblasti. Vrchné veliteľstvo spojeneckých síl poskytuje misii vojenskú centrálu. Asistuje mu personálna skupina EÚ, tzv. Personálna skupina¹⁶⁷, ktorá pozostáva z 14 vojenských a 5 civilných pracovníkov z Rakúska, Belgicka, Francúzska, Nemecka, Grécka, Írska, Talianska, Poľska, Španielska a Veľkej Británie¹⁶⁸. Personálna skupina je navyše sprostredkovateľom medzi misiou a Európskou službou pre vonkajšiu činnosť, rovnako aj personálnou vojenskou skupinou EÚ. Komunikácia a spolupráca prebieha v rámci Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. Politický a bezpečnostný výbor je orgán vykonávajúci dohľad nad vykonávaním právomocí vojenskej misie, ktorý spadá pod Radu EÚ. Misia má konkrétne nasledujúce elementy¹⁶⁹:

- medzinárodná vojenská jednotka (Multinational Battalion-MNBN),
- styčné a pozorovacie tímy (Liaison and Observation Teams-LOTs),
- budovanie kapacít a tréning (Capacity building and Training-CB&T),
- integrovaná policajná jednotka (Integrated Police Unit-IPU).

V súčasnosti je medzinárodná vojenská jednotka pod vedením podplukovníka Christophu Blascha a je jedinou vojenskou jednotkou operujúcou na území BaH. Jej úlohou je byť v prípade potreby k dispozícii na vedenie vojenskej operácie za účelom udržania bezpečnosti, a to či už autonómne alebo v spolupráci so štátnymi a miestnymi autoritami. Z dôvodu zvyšovania kapacít misie je posilnená o rezervnú jednotku IRF¹⁷⁰, ktorá je rapidnou jednotkou schopnou okamžite reagovať v prípade bezpečnostnej hrozby. Úlohou koordinačných centier pozorovacích tímov je disponovať úplnými a aktuálnymi informáciami o situácii v regiónoch krajiny. Neoddeliteľnou súčasťou je budovanie kapacít domácich zložiek a bosnianskych autorít prostredníctvom odovzdávania skúseností, technickej podpory, tréningu a školenia. V oblasti verejnej a civilnej bezpečnosti pôsobí integrovaná policajná jednotka IPU.

Vo všeobecnosti by sme ciele mohli klasifikovať ako politické a vojenské. Politické ciele odrážajú víziu medzinárodného spoločenstva a predovšetkým EÚ, ktorou je budovať

¹⁶⁷ Z anglického originálu Staff Group

¹⁶⁸ Council of the European Union: *European Union Staff group: Operation ALTHEA OHQ in Shape*. [cit. 2014-04-03]. Dostupné na internete: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/100608%20Shape%20-%20EUFOR%20Althea%20OHQ%20-%20how%20it%20works.pdf

¹⁶⁹EUFOR: *EUFOR Elements*. [cit. 28-02-2014]. Dostupné na internete: <http://euforbih.org/>

¹⁷⁰ Intermediate Reserve Force

bezpečnú, stabilnú a demokratickú BaH. Podľa konceptu Rady sú politické ciele vymedzené pre misiu nasledovne¹⁷¹:

- dlhodobé, ktoré definuje ako vytvorenie stabilnej, mierovej a multietnickej BaH, spolupracujúcej so svojimi susednými krajinami a na ceste do EÚ,
- strednodobé, ktorými sú podpora krajiny v pokroku smerom k európskej integrácii, prostredníctvom Stabilizačnej a asociačnej dohody, a
- krátkodobé, kde patrí hladký prechod úlohy z NATO na EÚ v oblasti dohliadania nad udržiavaním mieru a stability v krajine a postupnému budovaniu vlastných kapacít.

Tieto ciele sa vykonávajú v rámci Plánu implementácie misie (MIP), ktorý je pod dohľadom Špeciálneho reprezentanta EÚ. Cieľom nie je len pomoc a asistencia, ale aj postupné budovanie vlastných domácich kapacít a následne postupný presun kompetencií na lokálnu úroveň. Pri tomto procese sa kladie dôraz na vzájomnú previazanosť podmienok určených v rámci procesu stabilizácie a pridruženia, a cieľmi vymedzenými v rámci MIP. Vojenské ciele by sme mohli vymedziť ako vytvorenie takých bezpečnostných podmienok a stabilného prostredia, ktoré by umožnilo vykonanie nevyhnutných politických a ekonomických reforiem. Ciele sa uskutočňujú prostredníctvom vykonávania vojenskej operácie, prevzatia záväzkov z toho vyplývajúcich a podpory implementačného plánu EUSR, v rámci uvedených prostriedkov a kapacít, ktoré sú uvedené v krátkodobých a strednodobých prioritách¹⁷². Teda možno konštatovať, že pod pojmom vojenská operácia sa rozumie širší rámec činnosti, a neznamená to výlučne nasadenie vojenských prostriedkov. To je len jeden aspekt. Ako môžeme vidieť na základe jej cieľov, operácia je súčasťou komplexného prístupu EÚ ku krajine, či už sa tu jedná o oblasť politickú, ekonomickú a zahraničnopolitickú.

Mandát misie, ktorý jej udelila BR OSN¹⁷³, sa rovnako ako pri EUPM postupne vyvíjal a prispôboval meniacej sa situácii a potrebám. Zo začiatku vychádzala jej činnosť z potreby plynulého prechodu zodpovednosti z jednotiek SFOR na EUFOR. Boli stanovené konkrétne úlohy, ktorými sú predovšetkým potlačenie a odstránenie recidivizmu ozbrojených síl a zložiek v krajine, zastaviť násilie, a prostredníctvom preventívnych opatrení zabrániť

¹⁷¹ Council of the European Union: *Concept for the European Union (EU) Military Operation in Bosnia and Herzegovina (BiH) - Operation ALTHEA*. [cit. 2014-03-04]. Dostupné na internete: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST+12576+2004+INIT>. Str.3

¹⁷² Council of the European Union: *Concept for the European Union (EU) Military Operation in Bosnia and Herzegovina (BiH) - Operation ALTHEA*. [cit. 2014-03-04]. Dostupné na internete: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST+12576+2004+INIT>. Str.4

¹⁷³ Rezolúcia BR SN č. 1575 z 22.10.2004

snahám o narušenie implementácie ustanovení mierovej dohody z Daytonu, ktorá poskytuje základný rámec fungovania BaH. Ďalej tu patrí manažment vzdušného priestoru, odmínovanie a zbieranie zbraní. Podporné úlohy, ktoré doplňovali tie vojenské, sú najmä poskytovanie podpory pri koordinovaní činnosti EÚ, vrátane EUSR, a ostatných aktérov medzinárodného spoločenstva v BaH. Ide najmä o civilné aspekty spolupráce. Prioritnými oblasťami je boj proti terorizmu a organizovanému zločinu a presadzovanie právneho štátu. Ďalšie aktivity zahŕňali asistenciu v oblasti reformy obrany a poradenstvo vo vojenskej a technickej oblasti. V neposlednom rade bolo cieľom zlepšiť spoluprácu s ICTY.¹⁷⁴ Postupne, ako dochádzalo k napĺňaniu jednotlivých cieľov a zlepšovaniu situácie, boli priority pozmenené. Od pôvodne vojenských aspektov, ktoré definujú predovšetkým úvodnú fázu, nastal presun smerom k civilným. Ako začiatok ďalšej fázy by sme mohli označiť vydanie správy Rady vo februári 2007, ktorá reflektovala dosiahnutý pokrok v bezpečnostnej situácii v krajine. EÚ rozhodla znížiť kapacitu operácie na 2500 vojakov, ale na druhej strane udržať schopnosť operácie zareagovať na prípadné bezpečnostné hrozby. Na udržanie bezpečnosti by mali slúžiť styčné a pozorovacie tímy (LOTs), ktoré by v prípade potreby vedeli okamžite zareagovať a zvrátiť nebezpečenstvo. V správe sa uvádza, že operácia „úspešne zaistila dodržanie Daytonskej dohody a prispela k udržaniu bezpečného a pokojného prostredia v BaH prostredníctvom odstrašenia a uistenia“¹⁷⁵. Tieto efekty boli dosiahnuté prezentovaním prítomnosti, viditeľnosti a veľkosti operácie a budovaním autority. V spolupráci s lokálnymi agentúrami sa podarilo bojovať proti ilegálnej činnosti a proti organizovanému zločinu. Na základe žiadosti zo strany lokálnych autorít a so súhlasom EUPM, došlo k posilneniu vymáhateľnosti práva a zlepšeniu činnosti policajných zložiek. Koordinácia aktivít EUPM a EUFOR tu zohrávala významnú rolu.

Ďalšou fázou by sme mohli nazvať obdobie počnúc rokom 2010. Rada EÚ vydala správu, kde uvádza, že operácia dosiahla značný pokrok smerom k naplneniu jej mandátu. Na základe týchto výsledkov bolo rozhodnuté, že EÚ sa bude angažovať v rámci budovania a formovania kapacít, podpory a tréningu miestnych zložiek a orgánov, pričom už nebude

¹⁷⁴ Council of the European Union: *Concept for the European Union (EU) Military Operation in Bosnia and Herzegovina (BiH) - Operation ALTHEA*. [cit. 2014-03-04]. Dostupné na internete:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST+12576+2004+INIT>. Str.7

¹⁷⁵ Council of the European Union: *Operation ALTHEA in Bosnia and Herzegovina: EU confirms decision on transition*. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/92992.pdf. str. 5. Z anglického originálu: „has successfully ensured compliance with the Dayton agreement and contributed to the maintenance of the safe and secure environment in BiH through deterrence and reassurance“.

mať výkonné právomoci, čo je podmienené potrebnou reformou bezpečnostného sektora.¹⁷⁶ Môžeme teda pozorovať postupný presun právomocí a zodpovednosti od EÚ na miestne authority, pričom EUFOR plní len poradnú a podpornú funkciu. Misia trvá dodnes a podľa oficiálnych vyjadrení je bezpečnostná situácia v Bosne „stabilná, napriek náročnému politickému prostrediu“¹⁷⁷. Celkové náklady na operáciu predstavujú 15 miliónov EUR, ktoré tvoria príspevky 18 členských štátov, ale aj Albánska, Čile, Macedónska, Švajčiarska a Turecka¹⁷⁸. Aj napriek tomu, že misia stále prebieha, je možné identifikovať určité úspechy, ale aj možné výzvy. Prvým pokrokom a zmenou, ktoré možno pozorovať, bol už samotný prechod od SFOR k EUFOR. Pôvodná veľkosť SFOR bola 32 000, ktorá sa zredukovala na 12 000. Operáciu Althea tvorilo pôvodne 7000 členov¹⁷⁹, avšak aj toto číslo sa postupne redukovalo, pričom zlepšenie bezpečnosti a stability v krajine umožnili ďalšie zníženie počtu zložiek na 2500¹⁸⁰ v roku 2007. Rozdielom oproti predošlej operácii vedenej NATO a EUFOR bol viditeľný predovšetkým v jej vyvíjajúcom sa mandáte. Od vojenských aspektov dochádzalo postupne k presunu k civilným aspektom. Ďalšou dôležitou črtou bol aj charakter misie a jej právomoci. Spočiatku výkonné právomoci operácie boli nahradené právomocami koordinačnými, asistenčnými. V súčasnosti je to predovšetkým tréning, podpora a budovanie kapacít. To znamená, že EÚ sa snaží vybudovať a podporovať samostatné riadenie a kontrolu krajiny, a popri tom presúvať kompetencie na domáce authority. Zo začiatku sa operácia vyznačovala predovšetkým robustnosťou a veľkosťou, čím si budovala autoritu a mala tzv. zastrašovací efekt¹⁸¹ na akékoľvek subjekty, ktorých cieľom bolo narušenie mieru destabilizovanie regiónu. Postupne, ako sa darilo vybudovať stabilné prostredie, charakter misie sa postupne menil na uistenie a opätovné ubezpečenie¹⁸² mierovej situácie, ako aj dohliadanie a pomoc domácim zložkám pri ich činnosti. V súčasnosti má misia 600 členov, pričom pozostáva z členov 17¹⁸³ členských štátov EÚ. Zmenšovanie veľkosti operácie môžeme považovať ako signál, že situácia sa zlepšuje a čoraz viac

¹⁷⁶ Council of the European Union: *Foreign Affairs*. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/112569.pdf

¹⁷⁷ EUROPA: *EU Military Operation in Bosnia and herzegovina*. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/04032013_factsheet_althea-bih_en.pdf. str. 2

¹⁷⁸ EUROPA: *EU Military Operation in Bosnia and herzegovina*. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/04032013_factsheet_althea-bih_en.pdf.

¹⁷⁹ NATO. *Operation Althea*. [2014-04-03]. Dostupné na internete: <http://www.aco.nato.int/page39511625.aspx>

¹⁸⁰ Council of the European Union: *Operation ALTHEA in Bosnia and Herzegovina: EU confirms decision on transition*. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/92992.pdf. str. 4

¹⁸¹ Z anglického originálu „deterrence“

¹⁸² Z anglického originálu „reassurance“

¹⁸³ EUFOR. *European Union Mission. Fact Sheet*. [online]. [cit. 2014-20-03]. Dostupné na internete: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=134

kompetencií je prenášaných na lokálne authority. Na druhej strane sa však vynára otázka, či je aktuálny počet členov dostačujúci v prípade, že by nastalo vypuknutie konfliktu alebo akútnej potreby zásahu v regióne. Generál Dieter Heidecker, ktorého mandát bol predĺžený v decembri 2013, vyjadril nádej v ďalší pokrok: „Som presvedčený, že vôľa ľudí BaH, spoločne s politickou pripravenosťou ku kompromisom a silnému vedeniu, BaH môže postúpiť smerom k EÚ“¹⁸⁴. Z vojenského aspektu a cieľov, ktoré boli stanovené ako vytvorenie mierového a bezpečného prostredia, sa dá povedať, že ciele sa darí naplňať, nakoľko situácia v krajine je stabilná. Aj samotné transformácie misie, ktoré prebehli, boli uskutočnené na základe zlepšujúcej sa situácie v krajine. Napriek tomu, „situácia v Bosne a Hercegovine si stále zaslúži pozorné sledovanie, ak sa chceme ubezpečiť, že zlepšenie, ktoré sa dosiahlo po vojne v oblasti stability, obnovy krajiny a zmierenia obyvateľov, nebudú stratené“¹⁸⁵, vyjadril sa Valentin Inzko, vysoký reprezentant pre BaH. Na tom istom zasadnutí BR OSN bolo schválené predĺženie mandátu misie Rezolúciou č. 2123 na obdobie ďalšieho roka.

4.5.6 Vonkajšia činnosť Európskej únie a prítomnosť medzinárodného spoločenstva

V rámci svojej vonkajšej činnosti je Únia zastúpená v BaH prostredníctvom jednej zo svojich vyše 130 delegácií, ktorá je základným rámcom vzťahov krajiny smerom k EÚ. Je nástrojom a prostriedkom prezentácie a implementácie politik EÚ, vedenia negociácií s krajinou ohľadom politik, rozvoja a ostatných oblastí v súlade s jej mandátom. Delegácia je pod vedením Vysokého predstaviteľa únie pre zahraničné vzťahy a bezpečnostnú politiku. Na podporu implementácie politik a dohliadanie nad ich dodržiavaním pôsobí v krajine Zvláštny predstaviteľ EÚ, ktorý je zároveň na čele delegácie v BaH. V súčasnosti zastáva tento post Peter Sørensen. Jeho úlohou je poskytovanie asistencie, poradenstva a podpory inštitúciám v politickej oblasti a zabezpečovanie väčšej konzistencie a koherentnosti politických a ekonomických priorít¹⁸⁶.

¹⁸⁴ Public Affairs Office: *Commander EUFOR extends for another year*. [cit. 2014-06-04]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/20131212-commander_eufor_extends_for_another_year_en.pdf

¹⁸⁵ UN News Centre: *Situation in Bosnia and Herzegovina merits 'close watch,' Security Council told*. [cit. 2014-03-23]. Dostupné na internete:

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?Cr=bosnia&Cr1=&NewsID=46477#.Uy12uqKQW8c>

¹⁸⁶ EUROPA: *Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina*. [2014-20-03]. Dostupné na internete: <http://europa.ba/Default.aspx?id=118&lang=EN>

Medzinárodné spoločenstvo je v krajine zastúpené prostredníctvom Úradu vysokého reprezentanta. Úrad predstavuje najvyššiu autoritu v krajine a na jeho čele stojí Vysoký reprezentant (VR), ktorým je v súčasnosti Valentin Inzko. Garantom mieru v čase založenia bola Rada pre zavedenie mieru, ktorej výkonným orgánom je Riadiaci výbor na čele s VR. V prípade, že dôjde k porušeniu daytonských ustanovení, disponuje VR najvyššou legislatívnou a výkonnou mocou. Vyplýva mu to z tzv. Bonnských právomocí¹⁸⁷, ktoré ho, medzi iným, oprávňujú odvolať z funkcie tamojších politikov. Jeho primárnou úlohou je dohliadať nad plnením ustanovení Dohody. VR na začiatku plnil zároveň aj úlohu Špeciálneho reprezentanta EÚ (EUSR). Toto špecifické zdvojenie funkcie bolo vytvorené za účelom postupného prevzatia politických aspektov spolupráce a rozvoja Úniou. Postupom času dochádzalo k prehĺbovaniu vzťahov s EÚ. V roku 2001 došlo k ďalším zmenám, kedy bol post úrad EUSR zlúčený s postom vedúceho Delegácie EÚ v BaH, ktorý je pod vedením Európskej komisie. Cieľom bolo predovšetkým zefektívniť pôsobenie EÚ v krajine, a to prostredníctvom posilnenej a jednotnejšej reprezentácie EÚ v krajine. Valentin Inzko pokračuje naďalej vo vykonávaní svojho mandátu VR. Úlohy týchto dvoch spomínaných mandátov, teda na jednej strane EÚ a medzinárodného spoločenstva na strane druhej, sú oddelené, ale vzájomne komplementárne.

4.5.7 Zhodnotenie pôsobenia EÚ na vývoj krajiny

Udržanie mieru a budovanie právneho štátu v regióne Západného Balkánu sa po rozpade bývalej Juhoslávie stalo primárnym cieľom EÚ, ako aj medzinárodného spoločenstva. S odstupom času možno, aj keď iba čiastočne, hodnotiť výsledky. Hlavnú úlohu v spomínanom procese prevzala EÚ, ktorá ako najvhodnejšiu stratégiu zvolila nadviazanie užšej spolupráce a začlenenie krajín do integračného procesu. To ich má podporiť a motivovať v ich mierových a demokratických snahách. Spolupráca prebieha na viacerých úrovniach, či už ide o sektorové alebo územné členenie. Na začiatku išlo predovšetkým o nastolenie a udržanie mieru. Na to nadviazala politická spolupráca za účelom zreformovania policajného a obranného sektora, a vybudovania štátnych inštitúcií. Z ekonomického hľadiska bolo dôležitým krokom nadviazanie hospodárskej spolupráce a vytvorenia vhodného prostredia na rozvoj ekonomiky a zároveň vytvorenie mechanizmu poskytovania finančnej pomoci. Prítomnosť EÚ na Balkáne bola zrejmá v mnohých oblastiach. V bezpečnostnej oblasti prostredníctvom SZBP, SBOP, v oblasti ekonomickej a finančnej prostredníctvom

¹⁸⁷ Názov odvodený z konferencie Rady pre implementáciu mieru, ktorá sa konala v roku 1997 v Bonne.

SAP, SAD, a napokon v oblasti politickej prostredníctvom delegácie EÚ, Vysokého predstaviteľa a Špeciálneho reprezentanta EÚ.

Aj keď EÚ pristupovala ku krajinám Západného Balkánu na základe regionálneho princípu a začala stabilizačný a asociačný proces so všetkými krajinami v rovnakom čase, ich vývoj a pokrok je do značnej miery odlišný. Ako môžeme vidieť v nasledujúcej tabuľke, jednotlivé krajiny napredujú rozdielnym tempom.

Tabuľka č.3: Prehľad súčasného statusu krajín v rámci integračného procesu do EÚ

	Albánsko	Bosna a Hercegovina	Čierna Hora	Macedónsko	Srbsko
SAP a status potenciálneho člena	2003	2003	2003	2003	2003
podpis SAD	2006	2008	2007	2001	2008
vstup SAD do platnosti	2009	zatiaľ nie	2010	2004	2013
podanie žiadosti o členstvo	2009	zatiaľ nie	2008	2004	2009
bezvízový režim	2010	2010	2009	2009	2009
aktuálny status krajiny	potenciálny člen	potenciálny člen	kandidátska krajina	kandidátska krajina	kandidátska krajina

Spracované autorom, zdroj: *European Commission: Enlargement*. [cit. 2014-07-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm

Tri krajiny už získali štatút kandidátskej krajiny a to konkrétne Srbsko, Čierna Hora a Macedónsko, pričom s prvými dvoma krajinami už boli dokonca aj začaté aj prístupové rokovania. Naproti tomu, Albánsko a Bosna a Hercegovina sú stále ešte potenciálnymi členmi, ich status ostáva nezmenený od roku 2003. Európska komisia už vydala odporúčania na udelenie statusu kandidátskej krajiny Albánsku, avšak v tomto prípade chýba jednohlasný súhlas zo strany ČŠ, nakoľko Holandsko v decembri 2013 vetovalo jeho udelenie. Čo sa týka Bosny a Hercegoviny, tam je proces značne komplikovaný. Krajina má síce podpísanú stabilizačnú a asociačnú dohodu, ale tá doteraz nevstúpila do platnosti. Zatiaľ nedošlo ani k oficiálnemu podaniu prihlášky o členstvo v EÚ. Krajina teda výrazne zaostáva za svojimi regionálnymi susedmi. Kde nastala chyba, na strane EÚ, či Bosny a Hercegoviny? EÚ opakovane potvrdila, že krajina má budúcnosť v EÚ, ako aj jej záujem o prehĺbenie vzájomných vzťahov. Avšak snaha musí byť na oboch stranách, a práve tento aspekt je často kritizovaný, pokiaľ hovoríme o BaH. Za najdôležitejší dôvod zaostávania Bosny a Hercegoviny v prístupovom procese by sme mohli označiť nedostatok politickej vôle v krajine, čo sa prejavuje neschopnosťou politických elít v krajine nájsť spoločný kompromis. To vedie k znemožneniu prijímania nevyhnutných reforiem. Príčinu tejto situácie môžeme hľadať v čase samotného vzniku krajiny v roku 1995. Bosna a Hercegovina ako samostatný štát vznikla podpísaním Daytonskej dohody, ktorá ukončila vojnu. Dohoda, ktorá je zároveň

ústavou, definuje krajinu ako federáciu dvoch celkov. Nedostatky tejto Dohody sa prejavujú dodnes vo výraznej miere. Dôsledkom je politická nejednotnosť a vytvorenie politického systému, ktorý je založený na etnickom princípe. Krajina je značne decentralizovaná, delí sa na územné kantóny, pričom každý z nich má svoj vlastný riadiaci orgán, čiže spolu to činí viac ako 700 štátnych činiteľov a viac ako 140 ministrov. Po posledných parlamentných voľbách, je zloženie vlády nasledovné: z desiatich ministrov sú štyria Bosniaci, traja Srbi a traja Chorváti. Koalícia je tvorená Stranou sociálnej demokracie (SDP), Úniou nezávislých sociálnych demokratov (SNSD), Stranou demokratickej akcie (SDA), Chorvátskou demokratickou úniou (HDZ BiH) a Chorvátskou demokratickou úniou (HDZ 1990). Premiérom je v súčasnosti Vjekoslav Bevanda, ktorý bol v minulosti ministrom financií bosniansko-chorvátskej časti BaH. Bevanda zaradil medzi svojej priority aj posilnenie snáh v súvislosti so získaním členstva v EÚ. O politických problémoch svedčí aj fakt, že vytvorenie vlády sa podarilo až po pätnástich mesiacoch od parlamentných volieb, ktoré sa konali v októbri 2010. Toto obdobie bolo ukončené vymenovaním premiéra, ktoré ale podliehalo nasledovnému kompromisu: premiérom bude bosniansky Chorvát a ministrom zahraničných vecí bosniansky Moslim. Etnický princíp sa odráža v každej oblasti politického života BaH. Politická situácia by sa dala v súčasnosti opísať ako znepokojivá, nakoľko od februára vo viacerých mestách krajiny prebiehajú násilné protesty obyvateľstva, ktoré takto vyjadruje svoju nespokojnosť so súčasným stavom. Dôvodom nespokojnosti je zlá ekonomická situácia, pričom skrachovalo viacero štátnych podnikov, rastúca nezamestnanosť, ktorá dosahuje takmer 30%, ale aj korupcia a zlá správa verejného sektora¹⁸⁸. Môžeme konštatovať, že problémy v krajine sa týkajú viacerých kľúčových oblastí a sú úzko prepojené, čo vyžaduje ich komplexné a pozorné riešenie.

Jedným z riešení patovej politickej situácie by podľa predstaviťa HDZ, Dragana Covica, mohla byť reorganizácia federácie do troch celkov, teda v praxi by to znamenalo mať tri parlamenty namiesto súčasných jedenástich¹⁸⁹, čo by podľa neho mohlo zabrániť dezintegrácii krajiny. Podľa jeho slov, pokiaľ „ponecháme ten istý model politickej organizácie štátu, aký sme mali posledných 15 rokov, myslím si, že sa nič nezmení“¹⁹⁰. Na druhej strane, prezident Republiky Srbskej, Milorad Dodik, má celkom odlišné vízie o budúcnosti krajiny, keď v roku 2012 naznačil možnosť referenda o osamostatnení srbskej

¹⁸⁸ Dzidic, D.: *Bosnia-Herzegovina hit by wave of violent protests*. [cit. 2014-25-03]. Dostupné na internete: <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/07/bosnia-herzegovina-wave-violent-protests>

¹⁸⁹ Federálny plus desať parlamentov pre každý kantón

¹⁹⁰ Jukic, M. E.: *Bosnian Croat Leader Urges Three-Unit Federation*. [2014-20-03]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnian-croat-leader-mulls-three-units-in-federation>

časti od BaH, nakoľko tá je podľa neho jediná komunita v BaH schopná fungovať samostatne v ekonomickej aj politickej oblasti. Zároveň si však uvedomuje, že správne načasovanie je mimoriadne dôležité, keď nedávno vyhlásil, že referendum bude „spravené len raz, a či bude úspešné, závisí od posúdenia správneho času a spôsobu“¹⁹¹. Celkovú situáciu by mohli zmeniť blížiac sa parlamentné aj prezidentské voľby, ktoré sú naplánované na október tohto roka. Avšak už teraz je zrejmé, že krajina je príliš politicky roztrieštená na to, aby mohlo dôjsť k zmene. V nasledujúcej tabuľke uvádzame zoznam politických strán, ktoré sa zúčastnia októbrových parlamentných volieb so stručnou charakteristikou:

Tabuľka č.4: Prehľad súčasných hlavných politických strán v Bosne a Hercegovine

Politická strana	Skratka	Etnická príslušnosť	Predstavitel
Chorvátska demokratická únia	HDZ BiH	chorvátska	Dragan Covic
Chorvátska demokratická únia 1990	HDZ 1990	chorvátska	Bozo Ljubic
Aliancia pre lepšiu budúcnosť BaH	SBB BiH	bosnianska	Fahrudin Radončić
Strana pre Bosnu a Hercegovinu	SBiH	bosnianska	Haris Silajdzic
Strana pre demokratickú akciu	SDA	bosnianska	Sulejman Tihic
Sociálna demokratická strana	SDP	multietnická	Zlatko Lagumdžija
Aliancia nezávislých sociálnych demokratov	SNSD	srbská	Milorad Dodik
Socialistická strana republiky srbskej	SPRS	srbská	Petar Djokic
Srbská demokratická strana	SDS	srbská	Mladen Bosic
Strana pre demokratický pokrok	PDP	srbská	Mladen Ivanic
Naša strana	NSRB	multietnická	Dennis Gratz

Prameň: spracované autorom.

Tabuľka uvádza len významnejšie politické strany, pričom existujú aj menšie politické strany, z ktorých je vhodné spomenúť najmä tie multietnické, akými sú Aliancia demokratického ľudu, Demokratická národná únia či Ľudová strana práce pre pokrok. Tie majú však len malý význam. Čo sa týka srbských politických strán, ide predovšetkým o silne nacionalistické strany ako Aliancia nezávislých sociálnych demokratov a Srbská demokratická strana, ale aj umiernenejšie ako napríklad Socialistická strana republiky srbskej a Strana pre demokratický pokrok. Čo sa týka chorvátskych politických strán, najvýznamnejšou je Chorvátska demokratická únia, ktorá je silno nacionalistická a konzervatívna. Od nej sa odlúčila kvôli politickým nezhodám Chorvátska demokratická únia 1990, ktorá sa však tiež vyznačuje nacionalistickou ideológiou. K bosnianskym stranám zaraďujeme Stranu pre Bosnu a Hercegovinu, ktorá sa radí skôr k tým umierneným, nachádzajúc sa v centre politického spektra. Strana pre demokratickú akciu presadzuje

¹⁹¹ ukic, M. E: *Bosnian Croat Leader Urges Three-Unit Federation*. [2014-20-03]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnian-croat-leader-mulls-three-units-in-federation>

myšlienku politickej a ekonomickej jednotnosti, ale kultúrnej autonómie pre všetky etniká. Nakoniec, Aliancia pre lepšiu budúcnosť BaH je novou politickou stranou, pričom svoju pozornosť venuje predovšetkým ekonomickým otázkam. Ako môžeme vidieť na základe uvedeného, prevažná väčšina strán je založená na etnickom princípe a nacionalistického charakteru. Avšak môžeme vidieť aj nové, multietnické politické strany, ktoré môžu predstavovať nádej pre transformáciu politického systému na demokratický a vyvážený, kde boj o moc medzi jednotlivými etnikami vystrieda konštruktívny dialóg za účelom presadenia reforiem a vytvorenie podmienok pre rozvoj občianskej spoločnosti, ktorá v súčasnosti nezohráva takmer žiadnu úlohu. Čo sa týka odpory európskej perspektívy BaH, je dôležité spomenúť Sociálnu demokratickú stranu pod vedením Zlatka Lagumdžija, ktorá je multietnická a otvorene podporuje integráciu do európskych štruktúr. Je otáznou, ako nadchádzajúce voľby zmenia zloženie vlády. Momentálne sa nevyučuje ani možnosť predčasných volieb, ako možná reakcia na násilné protivládne protesty. Okrem volieb čelí krajina aj ďalším závažným výzvam, ktorými sú implementácia SAD, policajná a ústavná reforma a reštrukturalizácia ekonomiky. Na to, aby spomínaná stabilizačná a asociačná dohoda mohla vstúpiť do platnosti, musí BaH predstaviť komplexný plán reforiem a prijať potrebné opatrenia v legislatívnej oblasti na splnenie podmienok. Rovnako dôležité bude vynechanie nacionalistickej rétoriky politických predstaviteľov a preukázanie ich vôle pristúpiť na kompromisné riešenia a posunúť tak stagnujúce a neúspešné rokovania do praktickej roviny s konkrétnymi výsledkami. V EÚ prevláda názor, že kľúčovou spomedzi reforiem je najmä reforma ústavy, ktorá ma v súčasnosti stále podobu povojnovej Daytonskej dohody. Tu sa však očakáva nesúhlas srbských politických strán s akoukoľvek centralizáciou. Podľa vyjadrení Dodika je presun nových právomocí na štátnu úroveň neprípustný¹⁹². Čo sa týka oblasti ekonomických reforiem, tá úzko súvisí s SAD, ktorá by výrazne pomohla ekonomickému rozvoju krajiny. Dôraz by sa mal klásť rovnako na regionálny rozvoj. Vysoká predstaviteľka únie pre vonkajšie záležitosti a bezpečnostnú politiku Catherine Ashtonová avizovala, že EÚ bude sústrediť svoju pozornosť viac na ekonomické aspekty, reagujúc aj na súčasné protesty. Podľa jej slov, je únia „pripravená zvážiť širšie zapojenie na riešenie tejto otázky“, ale ako dodáva „prvotná a najväčšia zodpovednosť je na politickom vedení“¹⁹³. Orientácia na ekonomické aspekty spolupráce vychádza z predpokladu, že zlepšenie

¹⁹²Sebastián, S.: *Elections in Bosnia and Herzegovina*. [cit. 2014-25-03]. Dostupné na internete: http://www.fride.org/download/DB_Bosnia_Herze_Elec_ENG_sep08.pdf

¹⁹³Jukic, M. E.: *Ashtin switches EU focus on Bosnia to Economy*. [cit. 2014-26-03]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/eu-s-ashton-presents-new-focus-on-bosnia>

ekonomickej situácie a rozvoj krajiny sú dôležitým predpokladom a motívom na pozitívny vývoj v politickom systéme a stabilizácie krajiny.

O tom, že zaostávanie BaH v integračnom procese nie je len frázou, svedčí aj nedávna návšteva komisára EÚ pre rozširovanie Štefana Füleho v krajine, kde vyjadril znepokojenie a hlboké sklamanie nad súčasnou situáciou. Narážal najmä na opätovné zlyhanie implementácie rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLD), známeho pod názvom Sejdić-Finci, ktorý sa týka práva byť zvolený príslušiaci každému občanovi bez ohľadu na jeho etnicitu. Momentálne je možné zastávať politickú funkciu len pre tri etnicity, a to Chorvátov, Srbov a Bosniakov. Dvaja kandidáti, rómskej a židovskej príslušnosti, napadli toto diskriminujúce ustanovenie a ESLP im dal za pravdu. Už celkovo tri formálne iniciatívy boli vyvinuté týkajúce sa tejto záležitosti, ale zatiaľ bez úspechu. Podľa Füleho je dôvodom nedostatok úprimnej snahy o nájdenie kompromisu. Taktiež poznamenal, že neimplementovaním rozsudku porušuje krajina záväzky plynúce z medzinárodného práva. Ďalej zdôraznil, že predstavitelia BaH by mali viac počúvať hlas ľudu a nie ho ignorovať. Podľa jeho slov je tu „dôležitý priestor pre občiansku angažovanosť- mali by byť vypočúť- mali by sa angažovať- mali by byť schopní tak spraviť bez strachu z násilností, sužovania či zavražďovania“¹⁹⁴. Aj napriek deficitom v napĺňaní dohodnutých kritérií, nezabudol Füle pripomenúť, že „toto nie je koniec nášho záväzku voči Bosne a Hercegovine a jej občanom“¹⁹⁵. Môžeme vidieť, že zo strany EÚ sa postoj nezmenil a je stále pripravená pomôcť krajine v ceste k členstvu, aj keď to bude trvať dlhšie, ako by sa bolo predpokladalo.

Podľa vyjadrení popredných politických lídrov v EÚ je zrejmé, že dvere pre krajinu v Únii sú stále otvorené, ale treba ukázať politickú vôľu a ochotu tamojších politických elít dosiahnuť kompromis v oblasti reforiem a zabudnúť na nacionalistickú rétoriku. Catherine Ashtonová upozornila, že BaH „môže vstúpiť do Európskej únie ako jednotná krajina, ktorá hovorí jedným hlasom, zastupuje individuálne ľudské práva a rozličné kultúry štátotvorných národov“¹⁹⁶. Tým jasne odmietla akékoľvek snahy srbskej časti krajiny o prípadné osamostatnenie. Jej slová potvrdil aj komisár pre rozširovanie Štefan Füle, keď prehlásil, že EÚ potrebuje stabilnú, jednotnú a efektívne fungujúcu BaH. Ako sa zdá, EÚ má v danej oblasti jasno. Na druhej strane, domáce politické elity nezdierajú rovnaké názory na spôsob

¹⁹⁴European Commission.: *Bosnia-Herzegovina - EU: Deep disappointment on Sejdić-Finci implementation*. [cit. 2014-28-04]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-117_en.htm

¹⁹⁵European Commission.: *Bosnia-Herzegovina - EU: Deep disappointment on Sejdić-Finci implementation*. [cit. 2014-28-04]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-117_en.htm

¹⁹⁶Euractiv: *Bosna a Hercegovina na ceste do EÚ*. [cit. 2014-05-04]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovane/zoznam_liniek/bosna-a-hercegovina-na-cestedo-eu-000261

vedenia krajiny a jej budúcnosť ako celku. Vedúci líder Republiky srbskej, Milorad Dodik, zásadne odmieta prenos kompetencií na centrálnu úroveň a presadzuje myšlienku osamostatnenia bosnianskych Srbov. Opačný názor zastáva prezident Federácie Bosny a Hercegoviny (FBaH), Živko Budimir, ktorý je naklonený spolupráci Bosny a Hercegoviny a Republiky Srbskej a rovnako spolupráci krajiny s Vysokým predstaviteľom Valentinom Inzkom. Prezident FBaH považuje za prioritu posilnenie stability krajiny ako celku. Ako môžeme vidieť, vrcholní predstavitelia oboch štátotvorných celkov BaH majú odlišné vízie o usporiadaní krajiny.

Podľa názorov odborníkov je základom úspešného rozvoja krajiny zmena ústavy, ktorá má ešte daytonský charakter, aj napriek tomu, že odvtedy sa podmienky v krajine aj v jej regióne podstatne zmenili, čo ústava z roku 1995 neodráža. Zmena ústavy by mala „zásadný význam v trvalej stabilite celého regiónu“, povedal Hido Biččević, generálny tajomník Rady regionálnej spolupráce v juhovýchodnej Európe, a zároveň situáciu označil za „spiaci zamrznutý konflikt“¹⁹⁷. Na dosiahnutie stability v celom balkánskom regióne je nevyhnutné, aby bola stabilná aj BaH. Vzhľadom na fakt, že Chorvátsko, Slovinsko sú už v EÚ, a ostatné krajiny sa mu pomalšie či rýchlejšie približujú, je skutočne potrebné, aby tu patrila aj BaH. Prípadná izolácia krajiny by mala ďalekosiahle negatívne politické, ekonomické a sociálne dôsledky pre krajinu a jej obyvateľov, ktorí sú naklonení európskej integrácii. Podobný názor zastáva aj Ján Havránek, expert Pražského inštitútu pre bezpečnostné štúdiá, ktorý dodáva, že základom je reforma v právnom systéme pri súčasnom odstránení korupcie, ktorý je podľa neho kľúčový faktor zlyhania v oblasti reforiem. Podľa neho potrebuje tiež BaH „zosúladiť dva odlišné právne systémy v rámci jedného štátu a zlepšiť spoluprácu medzi jeho dvoma časťami“. Reformy sú nielen v záujme vstupu do EÚ, ale budú v prvom rade prínosom pre jej občanov.

4.5.8 Európska perspektíva ako univerzálna stratégia pre Západný Balkán?

Rozširovanie EÚ o nové členské krajiny, ako najúspešnejšia spomedzi politík EÚ, sa preukázala ako účinný nástroj na presadzovanie žiaducich reforiem v krajinách usilujúcich o členstvo. Môžeme to vidieť na úspešnom rozšírení EÚ o nové členské krajiny v rokoch 2004, 2007 a 2011. Ako vhodné príklady by sme mohli uviesť Slovinsko a Chorvátsko, keďže obidve boli súčasťou bývalej Juhoslávie a boli, aj keď v menšej miere, poznačené jej

¹⁹⁷Euractiv: *Bosna a Hercegovina na ceste do EÚ* . [cit. 2014-05-04]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/bosna-a-hercegovina-na-cesta-do-eu-000261

rozpadom a následnými konfliktami. Slovinsko, ktoré sa stalo členom EÚ už v roku 2004, a je od roku 2007 aj členom eurozóny, sa dokonca začlenilo do schengenského priestoru. Týmto úspešnými krokmi sa krajina definitívne odtrhla od minulosti krvavých konfliktov a politických nepokojov vo svojom regióne. Chorvátsko, ktoré sa stalo členom v júli 2013, sa dokázalo od podania členstva v roku 2003 dopracovať k začiatku prístupových rokovaní už v roku 2005. Aj napriek viacerým problémom, ktorým muselo riešiť v prístupovom procese, predovšetkým spolupráca s Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu, korupciou a územným sporom so Slovinskom, krajine sa podarilo naplniť podmienky a uskutočniť reformy, a dnes je 28. členom EÚ. Ako sa vyjadril Maroš Ševčovič, podpredseda Európskej Komisie, krajina „je pravdepodobne najlepšie pripravenou krajinou zo všetkých štátov, ktoré sa pripojili k EÚ v posledných rokoch“¹⁹⁸. Krajina má snahu stať sa súčasťou schengenského priestoru do konca roku 2015. Úspešný politický a ekonomický rozvoj týchto dvoch krajín, sprevádzaný reformami, dospel až k ich členstvu v EÚ, vďaka čomu sa vytvorili ďalšie predpoklady pre ich úspešný rozvoj a prosperitu.

Platí však rovnaký prístup aj pre ostatné krajiny Západného Balkánu? Keď si pozrieme súčasný status krajín, Srbsko, Čierna hora a Macedónsko sú kandidátskymi krajinami, pričom prvé zo zmienovaných krajín už úspešne začali prístupové rokovania. Je známym faktom, že najbližšie k členstvu má Čierna hora, krajine sa podarilo už uzavrieť aj dve kapitoly rokovaní. Macedónsko bojuje so začatím prístupových rokovaní kvôli ich blokovaniu Gréckom. Na druhej strane, Albánsko a Bosna a Hercegovina majú status potenciálneho člena, nezmenený od roku 2003, hoci Albánsko už má odporúčanie od Komisie. Bosna a Hercegovina je spomedzi týchto krajín najzaostalejšia v rámci integračných procesov, nakoľko Dohoda o stabilizácii a pridružení stále nevstúpila do platnosti a krajina dokonca ešte ani nepodala oficiálnu žiadosť o členstvo. Na rozdielnom pokroku krajín môžeme demonštrovať, že prístupový proces nie je len formálnou záležitosťou a neexistuje univerzálne pravidlo ani časový harmonogram pre vstup. Podmienky sú určené jednotlivito pre každú krajinu a celý proces podlieha prísnej podmienenosti, predovšetkým ide o zavádzanie ekonomických a politických reforiem. V prípade Bosny a Hercegoviny možno vidieť značné nedostatky v oblasti prijímania reforiem, najmä ak ide o nutnú reformu ústavy a nedostatok politickej vôle predstaviteľov krajiny zhodnúť sa na podobe reforiem.

¹⁹⁸Euractiv: *Prístupový proces Chorvátska*. [cit. 2014-05-04]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/chorvatsko

Európska integrácia je všeobecne uznávaná za účinný nástroj na dosiahnutie mieru, stability a prosperity. EÚ si kladie za cieľ, na základe posilnenia jej prítomnosti v regióne, vytvoriť podmienky pre dlhodobý a udržateľný vývoj, ktorý povedie k ekonomickej a politickej stabilite a prosperite celého regiónu. Spolupráca s EÚ je významná v ekonomickej oblasti, keďže krajina čerpá pomoc v rámci nástroja pre predstupovú pomoc IPA, ktorý v roku 2007 nahradil dovtedajšie nástroje. Prostredníctvom finančných prostriedkov sa v krajine vytvárajú podmienky na rozvoj hospodárstva. V rokoch 2007-2011 čerpali krajiny Západného Balkánu z EÚ spolu 3530,4 miliónov EUR¹⁹⁹. Práve ekonomický rozvoj, ktorý vedie k prosperite krajiny, môže byť pozitívnym aspektom naštartovania politickej reformy. Komisia vo svojich hodnotiacich správach hodnotí pokrok krajín a je zrejmé, že krajiny ZB majú jasný cieľ, ktorým je členstvo v EÚ. Pokiaľ krajiny naplňajú kritériá a preukazujú záujem o hlbšiu integráciu, mala by EÚ ich záujem podporiť. Napokon, konečným cieľom je zjednotenie celej Európy, čo bez krajín ZB nie je úplne možné.

EÚ sa drží svojej stratégie z roku 2006, tzv. „troch C“²⁰⁰, čo znamená konsolidácia, komunikácia a kondicionalita. Konsolidácia odráža splnenie záväzkov Únie, čo zahŕňa poskytnutie európskej perspektívy pre všetky krajiny ZB. Avšak tento proces znamená záväzky pre obe strany a je podmienený pokrokom zo strán potenciálnych členov v naplňaní dohodnutých kritérií a podmienok. Komunikácia prebieha s Európskou komisiou, ktorá pre každé kritérium stanovuje merateľné kritériá, na základe ktorých hodnotí pokrok v ekonomickej, politickej, administratívnej a právnej oblasti, ktoré tvoria podmienky vstupu do Únie.

Západný Balkán ostáva teda dlhodobou prioritou pre EÚ v oblasti vonkajšej činnosti, ale aj v procese rozširovania, pričom sú tieto oblasti úzko prepojené. Môžeme konštatovať, že Západný Balkán predstavuje zároveň značnú výzvu pre ďalšie formulovanie cieľov a nástrojov politik, ako aj pre celú EÚ, pokiaľ hovoríme o úlohe globálneho aktéra.

¹⁹⁹ EUROPA: *Financial Assistance to the Western Balkans- Donor Cooperation*. [cit. 2014-05-04]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-144_en.htm?locale=en

²⁰⁰ Z anglického prekladu: consolidation, communication and conditionality.

ZÁVER

Na základe podrobného skúmania rôznych aspektov danej problematiky sme dospeli k formulácii záveru. Cieľom práce je zhodnotenie úlohy a významu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie na Západnom Balkáne, a to konkrétne v širšom kontexte ich budúcej európskej perspektívy. Úlohou SZBP je zachovanie mieru, posilnenie bezpečnosti v Európe aj mimo nej, a zachovanie hodnôt EÚ. V kontexte Západného Balkánu sú tieto ciele súčasťou komplexného záväzku únie voči krajinám ZB, ktoré tvoria prioritu Únie. Stanovené ciele SZBP sa Únia rozhodla dosiahnuť prostredníctvom stratégie postupného začlenenía krajín do svojich štruktúr. Je jasné, že stabilita Európy je podmienená stabilitou na celom jej území, teda aj v rámci Západného Balkánu.

Na dosiahnutie cieľa práce sme si vymedzili čiastkové ciele, ktorými sú analýza vzájomných vzťahov EÚ a krajín ZB, ich súčasné vymedzenie a výzvy, ktorým čelia krajiny a Únia v rámci budúceho vývoja týchto vzťahov. Ďalším cieľom bola analýza bezpečnostného aspektu, kde sme sa zamerali na konkrétne misie, ktoré tu pôsobili a pôsobia. Ďalším čiastkovým cieľom bolo, vzhľadom na komplexnosť problematiky a odlišnosť krajín, venovať sa podrobne jednej vybranej krajine a zhodnotiť prínos aj výzvy pre pôsobenie EÚ v BaH. Posledným čiastkovým cieľom bolo na základe podrobného skúmania problematiky identifikovať príčiny rozdielneho vývoja v rámci ZB. Tu sme si plne vedomí odlišných charakteristík, ktorými sa vybraná krajina, teda Bosna a Hercegovina, odlišuje od ostatných krajín ZB.

Región Západného Balkánu je značne špecifický, pretože je domovom mnohých etníc, ktorých vzájomná interakcia viedla v minulosti ku krvavým konfliktom. Západný Balkán predstavuje pre EÚ kľúčový región. Na to, aby na európskom kontinente bol zabezpečený mier a stabilita, je nevyhnutné splniť tieto podmienky na jej celom území, teda vrátane regiónu ZB. Táto potreba sa dostala do popredia predovšetkým po vypuknutí vojen na Balkáne, ktoré sprevádzali snahy štátov o osamostatnenie. Do obdobia koncov 90. rokov datujeme aj prvé nadviazanie vzťahov medzi EÚ a krajinami balkánskeho regiónu, čo bolo potvrdené zahrnutím celého regiónu do stabilizačného a prístupového procesu. Dnes môžeme pozorovať dva úspešné príklady, a to Slovinsko a Chorvátsko, ktoré sú v súčasnosti demokratickými a stabilnými krajinami, navyše členskými štátmi Únie. Pre ostatné krajiny regiónu je tento proces o niečo zložitejší. Krajiny, ktoré sa sformovali ako samostatné štáty, sa opierali o princíp etnicity, čo znamená, že svoju existenciu založili na etnickom vymedzení

právomocí a práv svojich občanov podľa etnického členenia. To sa uvádza ako hlavná príčina pretrvávania problémov v regióne, obzvlášť v Bosne a Hercegovine.

V rámci SZBP pôsobila Únia na území ZB prostredníctvom civilných a vojenských misií. V rámci civilných misií išlo o EULEX v Kosove, EUPAT a EUPOL Proxima v Macedónskej republike, a EUPM v Kosove. Všetky spomínané misie boli úspešne ukončené. K vojenským misiám patrí EUFOR Althea v Bosne a Hercegovine, ktorá prebieha dodnes a misia Concordia v Macedónsku, ktorej činnosť bola už ukončená. Hodnotiť, či misie boli úspešné, a do akej miery naplnili svoje ciele, nie je jednoduché. Vôbec prvou misiou v rámci SZBP bola policajná misia v BaH, ktorá narazila na viaceré problémy, akými sú napríklad nejasný mandát, personálne a kapacitné možnosti. Keď o rok neskôr došlo aj k spusteniu aj vojenskej misie v krajine, ich rozdelenie úloh nebolo jasne definované. Všeobecne môžeme skonštatovať, že misie splnili svoj prvotný cieľ, ktorým je udržanie mieru a stability v krajine a zabránenie vzniku ďalšieho konfliktu. Avšak podrobnejšia analýza stanovujúca mieru úspechu politiky v daných krajinách je komplikovaná vzhľadom na nasledujúce faktory. Prvým z nich je fakt, že stabilita krajiny sa nedá posudzovať izolovane, keďže silno závisí od stability susedných štátov. Druhým faktorom je, že výsledky sa prejavajú až po určitom čase. Jedná sa predovšetkým o Bosnu a Hercegovinu, keďže tam misia ešte stále prebieha a momentálne je vo fáze, kedy dochádza k prechodu kompetencií z EÚ na lokálnu úroveň. Navyše, v prípade spomínanej BaH je hodnotenie pokroku otázne, keďže v krajine je stále prítomný Vysoký reprezentant, ktorý disponuje značnými politickými právomocami. Napokon, úspešnosť a význam politiky nezávisí len od samotnej EÚ, ale aj od politickej vôle na druhej strane spolupráce. V tomto prípade možno hovoriť o skutočnej trepezlivosti predstaviteľov EÚ po mnohých neúspešných pokusoch a prísluboch o reformách, ktoré sa doteraz nepodarilo kvôli nedostatku politickej vôle naplniť.

V prípade Bosny a Hercegoviny možno hovoriť skôr o výzve ako o úspechu. Príčinami, prečo krajina výrazne politicky zaostáva za ostatnými krajinami Západného Balkánu, je niekoľko. Prvotná príčina siaha podľa nášho názoru už do čias vzniku samotnej Federácie Bosny a Hercegoviny v roku 1995. Bolo to na základe rozhodnutia medzinárodného spoločenstva, podpísaním Daytonskej dohody, ktorej článok 4 doteraz tvorí ústavu krajiny. Celý politický systém vrátane rozdelenia krajiny na dva celky, je výsledkom daytonského usporiadania, ktoré je založené na etnickom princípe, čo znamená rozdelenie právomocí v rámci krajiny tak, aby zaručovali zastúpenie a práva pre všetky tri menšiny v krajine, teda pre Srbov, Bosniakov a Chorvátov. Toto rozhodnutie o spôsobe vzniku BaH sa neukázalo ako

správny prístup. Ďalšie faktory sa odvíjajú od tejto príčiny. V súčasnosti súvisia problémy v krajine práve kvôli jej rozdeleniu na dva celky, ktoré so sebou nedostatočne spolupracujú, čo sa prejavuje v politickom a ekonomickom zaostávaní krajiny. Odlišné vízie ohľadom fungovania a smerovania krajiny z pohľadu politických elít tvoria významnú prekážku jej ďalšieho rozvoja. Nedostatok politickej vôle a konsenzu vyplývajúceho z rozdielnych priorit politických lídrov sa odráža aj vo vzťahu k EÚ. Ako sme spomínali, prístupový proces je podmienený preukázaním pokroku a napĺňaním stanovených kritérií. V prípade BaH je nevyhnutná potreba reforiem, predovšetkým ústavnej. Tá je však predmetom sporu politických strán v podstate už od začiatku. Doteraz všetky iniciatívy a snahy o jej uskutočnenie zlyhali. Ďalším problémom je rozdielny postoj k podobe krajiny. Pokým EÚ by si priala vidieť BaH ako stabilnú a jednotnú krajinu s fungujúcou vládou a správou, nedá sa povedať, že túto vidinu zdieľajú aj všetci politickí predstavitelia v BaH. Tu vzniká problém predovšetkým na srbskej strane, kde sú tendencie skôr opačné, a to v prospech posilnenia svojho postavenia a odmietanie akejkoľvek centralizácie. Prevláda silne nacionalistická rétorika, ktorá je zo strany EÚ nežiaduca. Nedá sa povedať, že neexistujú politické strany, ktoré by sa snažili o presadzovanie zjednotenia, posilnenia a rozvoja krajiny s cieľom priblížiť sa EÚ, ale tie sú zatiaľ natoľko v menšine, že nemajú takmer žiadny vplyv.

Čo sa týka Západného Balkánu ako celku, môžeme zhodnotiť stratégiu perspektívy členstva zo strany EÚ, aj napriek rozdielnemu pokroku krajín, ako relatívne úspešnú. Macedónsko, Srbsko a Čierna hora sa stali kandidátskymi krajinami. Čierna hora dosahuje v poslednom období výrazný pokrok, darí sa jej aj v prístupových rokovaníach. U Srbska je pokrok zrejmý najmä od minulého roku, kedy došlo k normalizácii vzťahov s Kosovom, čo bolo zo strany EÚ hodnotené viac než pozitívne. Na základe splnenia tohto kritéria boli prístupové rokovania začaté v januári 2014. S Macedónskom sa prístupové rokovania zatiaľ nezačali, kvôli sporom s Gréckom. O pokroku možno hovoriť aj v súvislosti s Albánskom, ktoré už odporučila Európska komisia na udelenie statusu kandidáta a začatie prístupových rokovaní, ale zatiaľ chýba politický konsenzus členských krajín EÚ. Všetky spomínané krajiny majú súčasnosti bezvízový režim s EÚ.

Veľkou výzvou ostáva popri BaH aj Kosovo, ktorého status je nejasný. Od roku 2008, kedy krajina vyhlásila jednostranne nezávislosť, sa veľa toho nezmenilo. Tu v neprospech EÚ hovorí aj fakt, že niektoré členské štáty aj napriek odporúčaniam Európskeho parlamentu zatiaľ krajinu neuznali. Pokiaľ hovoríme o SZBP, ktorej základom by mal byť jednotný postoj k tretím krajinám, nedá sa hovoriť o úspechu. Krok Únie, rozbehnúť misiu EULEX v Kosove,

je vnímaný kontroverzne, nakoľko sa tým krajina z pohľadu niektorých odborníkov stala nepriamym členom EÚ. Budúcnosť krajiny závisí od vývoja jej vzťahov so Srbskom, ktoré majú momentálne pozitívnu tendenciu, aj keď sa prípadné uznanie Kosova Srbskom v najbližšom období nepredpokladá, ale nemožno ho ani vylúčiť. Práve tu spočíva potenciál EÚ v tejto oblasti.

Európska únia je jednotná v názore a postoji ohľadom Západného Balkánu a odhodlaná svoj záväzok splniť. Všetko však závisí od spolupráce dotknutých štátov a ich pokroku. Je však jasné, že pokiaľ štáty preukazujú snahu a tendenciu uchádzať sa o členstvo, EÚ musí byť pripravená im poskytnúť pomoc a asistenciu v zložitých prístupových rokovaniach. Napokon, konečným cieľom EÚ je bezpečná, stabilná a zjednotená Európa, a tento cieľ nebude naplnený, pokiaľ Západný Balkán sa nestane jej reálnou súčasťou.

Cieľ práce, teda zhodnotiť úlohu a vplyv politiky SZBP na Západnom Balkáne, sme sa pokúsili naplniť prostredníctvom dosahovania čiastkových cieľov. Na záver ostáva priestor pre načrtnutie budúcich perspektív pre Západný Balkán. V krátkodobom horizonte sa predpokladá ďalšia integrácia krajín. Rozhodujúcim faktorom bude predovšetkým politická stabilita v rámci jednotlivých krajín ZB aj regiónu ako celku. V BaH budú rozhodujúce októbrové voľby. Jej vývoj bude závisieť predovšetkým od možnosti ukončenia misie Althea, ako aj od dlho diskutovaného uzavretia Úradu vysokého reprezentanta. Udržateľnosť úspechu v krajine sa ukáže, až keď dôjde k preneseniu všetkých kompetencií na lokálne authority, a krajina tak bude mať všetky právomoci vo svojich vlastných rukách. Čo sa týka Kosova, jeho budúcnosť bude aj naďalej závisieť od vývoja vzťahov so Srbskom. V dlhodobom horizonte je pravdepodobné, že sa všetky štáty stanú súčasťou EÚ a to hneď z niekoľkých dôvodov. Je nepravdepodobné, že by došlo k spätnému smerovaniu krajín, keď už sa väčšina z nich nachádza na dobrej ceste stať sa členom EÚ. Zároveň pre ostatné krajiny je nielen nevýhodné, ale takmer nemožné ostať izolované od významného politického a ekonomického celku, akým je Únia, bez negatívnych dôsledkov. Navyše, úspešné prípady Chorvátska a Slovinska len dokazujú, že členstvo v EÚ je správnu voľbou. Prevláda všeobecný predpoklad, že vízia členstva je pre krajiny silným stimulom a zárukou prosperity. Napokon, reformy v politickej a ekonomickej oblasti, ktoré krajiny musia implementovať, neslúžia len na účely splnenia európskych kritérií, ale aj na vytvorenie podmienok pre ekonomický rast krajiny a rozvoj celej spoločnosti.

Použitá literatúra

1. ALIC, Anes. 2007. Slovak for Bosnia High Representative. In: *The International Relations and Security Network*. [online]. 16.5.2007. [cit. 2014-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail///id=52937&lng=en>
2. Balkan Investigative Reporting Network. 2014. UN Report Praises Progress in Kosovo Talks. In: *Balkan Insight*. [online]. 11.02.2014. [cit. 2014-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/un-report-praises-progress-in-kosovo-talks>
3. BELLONI, Roberto. 2009. European Integration and the Western Balkans. Lessons, Prospects and Limits. In: *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. [online]. 2009. [cit. 2014-04-04]. Dostupné na internete: http://www4.lu.se/upload/LUPDF/Samhallsvetenskap/Just_and_Durable_Peace/RobertoBelloni.pdf
4. BISLIMI, Faton. 2010. EU Foreign Policy towards Balkans: An Opportunity or a Challenge? In: *The Western Balkans Policy Review*. [online]. 2010. [2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://www.kppcenter.org/WBPREview2010-1-1-1-Bislimi.pdf>
5. BOYLE, Francis A. 2012. What is the Future for Bosnia and Herzegovina?. In: *Counter Currents.org*. [online]. 16.06.2012. [cit. 2014-04-02]. Dostupné na internete: <http://www.countercurrents.org/boyle160612.htm>
6. BUZAN, B. et al. 2009. *The evolution of international security studies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 384s. ISBN-13 978-0-511-65179-3
7. Commission of the European Communities. 2008. Western Balkans: Enhancing the European perspective. In: *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council*. [online]. 05. 03. 2008. [cit. 2014-06-04]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/balkans_communication/western_balkans_communication_050308_en.pdf
8. Council of the European Union. Annual report from the High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy to the European Parliament on the main aspects and basis choices of the CFSP (2012). In: *European Union External Action*. [online]. 15.10.2013. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/cfsp/docs/st14924_en.pdf
9. Council of the European Union. 2004. Concept for the European Union (EU) Military Operation in Bosnia and Hercegovina (BiH). Operation ALTHEA. [online]. 29.09.2004.

- [cit.2014-04-03]. Dostupné na internete:
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST+12576+2004+INIT>
10. Council of the European Union. 2010. Foreign Affairs. In: *2992nd Council Meeting*. [online]. 25.01.2010. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/112569.pdf
 11. Council of the European Union. 2007. Operation ALTHEA in Bosnia and Herzegovina: EU confirms decision on transition. [online]. 28.02.2007. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete:
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/92992.pdf.
 12. Council of the European Union. European Union Staff group: Operation ALTHEA OHQ in Shape. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné na internete:
http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/100608%20Shape%20-%20EUFOR%20Althea%20OHQ%20-%20how%20it%20works.pdf
 13. Discovering Macedonia. 2013. Macedonia: Balkan Wars & Division of Macedonia. [online]. 2013. [cit. 2013-04-11]. Dostupné na internete:
<http://makedonija.name/history/division-of-macedonia-balkan-wars>
 14. DZIDIC, Denis. 2014. Bosnia-Herzegovina hit by wave of violent protests. In: *TheGuardian*. [online]. 07. 02. 2014. [cit. 2014-25-03]. Dostupné na internete:
<http://www.theguardian.com/world/2014/feb/07/bosnia-herzegovina-wave-violent-protests>
 15. ELBASANI, Arolda. 2013. European Integration in the Western Balkans: Revising the Transformative Power of the EU. In: *E-International relations*. [online]. 30. 05. 2013. [cit. 2014-04-04]. Dostupné na internete: <http://www.e-ir.info/2013/05/30/european-integration-travels-to-the-western-balkans-revising-the-transformative-power-of-the-eu/>
 16. ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA: Balkan Wars. [online]. [cit. 2013-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/50300/Balkan-Wars>
 17. EU Council Secretariat. European Union Common Security And Defence Policy. EU military operation in Bosnia and Herzegovina. [online]. Február 2013. [cit. 2014-28-02]. Dostupné na internete: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/04032013_factsheet_althea-bih_en.pdf. str. 2

18. EUFOR. European Union Mission. Fact Sheet. [online]. [cit. 2013-20-09]. Dostupné na internete:
http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15:eufor-fact-sheet&catid=185:about-eufor&Itemid=134
19. EUFOR. Political/Military Background.. [online]. [cit. 2014-28-02]. Dostupné na internete:
http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=132
20. EUPM. 2012. Common Security and Defence Policy . In: *European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina*. [online]. Jún 2012. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete:
<http://www.eupm.org/FCKeditor/Images/File/EUPM%20BiH%20factsheet%20ENG.pdf>
21. EUPM. EU completes its Police Mission in Bosnia and Herzegovina. In: *European Union Police Mission*. [online]. 30. 06. 2012. [cit. 2014-17-09]. Dostupné na internete:
<http://www.eupm.org/Detail.aspx?ID=884&TabID=1>
22. EURACTIV. Bosna a Hercegovina na ceste do EÚ. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 3.08.2010. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete:
http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/bosna-a-hercegovina-na-cesto-do-eu-000261
23. EURACTIV. EU-Bosnia and Herzegovina relations. 2010. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 31.05.2010. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete:
<http://www.euractiv.com/enlargement/eu-bosnia-herzegovina-relations-links dossier-494638>
24. EURACTIV. Holandsko vetuje kandidátsky status Albánska. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 16. 12. 2013. [cit.2014-15-02]. Dostupné na internete:
<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/holandsko-vetuje-kandidatsky-status-albanska-021850>
25. EURACTIV: Komisia posúva ďalej Albánsko, najďalej je Čierna hora. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. [cit. 2014-05-04]. Dostupné na internete:
<http://www.euractiv.sk/slovensko-v-ep/clanok/komisia-posuva-dalej-albansko-nadalej-je-cierna-hora-021622>
26. EURACTIV. Po 63 rokoch existencie zanikne Západoeurópska únik. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. [cit. 2013-31-02]. Dostupné na internete:
<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/po-63-rokoch-existencie-zanikne-zapadoeuropska-unia>

27. EURACTIV. Stalo sa Kosovo súčasťou EÚ? In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 13.03.2008. [cit. 2013-25-01]. Dostupné na internete: *Európska únia: portál o EÚ*. [online].
28. EURACTIV. V Macedónskych voľbách zvíťazila vládnuca strana. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 06. 06. 2011. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/v-macedonskych-volbach-vyhrala-vladnuca-strana-017236>
29. EURACTIV. Západný Balkán. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 01.02.2010. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/zapadny-balkan
30. EUROPA. About CSDP - The Berlin Plus Agreement. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: http://www.eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/berlin/index_en.htm
31. EUROPA. 2014. Common Security and Defence Policy. Althea/BiH. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/index_en.htm
32. EUROPA. 2014. Common Security and Defence Policy. Concordia FYROM. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/concordia/index_en.htm
33. EUROPA. 2014. Common Security and Defence Policy. EULEX Kosovo. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eulex-kosovo/index_en.htm
34. EUROPA. Completed missions and operations. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2014-22-03]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/completed/index_en.htm
35. EUROPA. 2014. Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina. In: *European Union External Action*. [2014-20-03]. Dostupné na internete: <http://europa.ba/Default.aspx?id=118&lang=EN>
36. EUROPA. 2014. EU Military Operation in Bosnia and herzegovina. In: *European Union External Action*. [cit. 2014-08-03]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/04032013_factsheet_althea-bih_en.pdf

37. EUROPA. Eupol Proxima/Fyrom. In: *European Union External Action*. [online]. [cit. 2014-28-01]. Dostupné na internete: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/proxima-fyrom/index_en.htm
38. EUROPA. 2005. Evaluation of the stabilisation and association process. In: *Europa portal*. [online]. 12.09.2005. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/other/r18004_en.htm
39. EUROPA: European Security Strategy. In: *Summaries of EU Legislation*. [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf
40. EUROPA. Financial Assistance to the Western Balkans- Donor Cooperation. In: *Press release database*. [online]. 05. 03. 2008. [cit. 2014-05-04]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-144_en.htm?locale=en
41. EUROPA. Informácie o fungovaní EÚ. 1970. In: *Portál Európskej Únie*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1970-1979/1970/index_sk.htm
42. EUROPA. Jednotný európsky akt. In: *Portál Európskej únie*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_singleact_sk.htm. čl.30.
43. EUROPE. Kosovo. 2013. In: *Enlargement*. [online]. 27.06.2013. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo/index_en.htm
44. EUROPA. Maastricht Treaty. In: *EUR-lex. Prístup k právu Európskej únie*. [online]. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>
45. EUROPA: Maastrichtská zmluva o Európskej únii. In: *Súhrny právnych predpisov EÚ*. [online]. [cit. 2013-10-03]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_sk.htm. čl. J.4 (1)
46. EUROPA. 2014. Ongoing missions and operations. In: *European Union External Action*. [online]. Február 2014. [cit. 2014-22-03]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm

47. EUROPA: Proces stabilizace a přidržení. In: *Portál Európskej únie*. [online]. 07.06.2010. [2013-20-01]. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/r18003_cs.htm
48. EUROPA. 2000. Santa Maria Da Feira European Council Conclusions of the Presidency. In: *European Parliament*. [online]. 20. 06. 2000. [cit. 2014-20-01]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm
49. European Commission. 2014. Bosnia and Herzegovina. In: *Enlargement*. [online]. 2014. [cit. 2014-20-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm
50. European Commission. 2012. Bosnia and Herzegovina 2012 Progress Report. In: *Commission Staff Working Document*. [online]. 10. 10. 2012. [cit. 2014-20-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/ba_rapport_2012_en.pdf
51. European Commission. 2014. Bosnia-Herzegovina - EU: Deep disappointment on Sejdić-Finci implementation. In: *Press release Database*. [online]. 18.02.2014. [cit. 2014-28-04]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-117_en.htm
52. European Communities. 2009. Stabilisation and Association Agreement. [online]. 16.08.2008. [cit. 2013-20-09]. Dostupné na internete: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228868/7743.pdf
53. European Council. 2003. EU-Western Balkns Summit. In: *Press Release Database*. [online]. 21. 06. 2003. [cit. 2013-20-11]. Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-03-163_en.htm
54. European Forum for Democracy and Solidarity. 2009. Political dead-lock in BiH deepens, Lajcak to leave the post of High Representative. [online]. 03. 02. 2009. [2014-03-03]. Dostupné na internete: http://www.europeanforum.net/news/506/political_dead_lock_in_bih_deepens_lajcak_to_leave_the_post_of_high_representative
55. European Union Institute for Security Studies. 2009. *European Security and Defence Policy: The first ten years (1999-2009)*. [online]. október 2009. [cit. 2013-28-01]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf

56. European Union Institute for Security Studies. 2009. *Ten years after: Lessons from the EUPM in Bosnia and Hercegovina*. [online]. január 2013. [cit. 2013-28-01]. Dostupné na internete: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/EUPM_report.pdf
57. EUROPSKAUNIA. Fouchetove plány. In: *ABC o Európskej únii*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: http://www.europskaunia.sk/fouchetove_plany
58. EUROPSKAUNIA: Petersburské úlohy. In: *ABC o Európskej únii*. [online]. [2013-10-03]. Dostupné na internete: <http://www.europskaunia.sk/110/2>
59. Európsky parlament. 2009. Návrh správy o upevňovaní stability a prosperity na Západnom Balkáne. In: *Výbor pre zahraničné veci*. [online]. 06. 02. 2009. [cit. 2013-05-11]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-418.278+01+DOC+PDF+V0//SK&language=SK>
60. Európsky parlament. Západný Balkán. 2013. In: *Informačné listy o Európskej únii-2013*. [online]. júl 2013. [cit. 2013-20-01]. Dostupné na internete: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/060502/04A_FT%282013%29060502_SK.pdf
61. EUROSKOP: Zahraniční a bezpečnostní politika. In: *Věcně o Evropě*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8916/sekce/zahranicni-a-bezpecnostni-politika/>
62. Eurotreaties: *Single European Act*. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/singleeuropeanact.pdf>. čl.30.
63. Eurotreaties. The Treaty of Amsterdam. [cit. 2013-22-03]. Dostupné na internete: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>
64. Foreign Ministers Bosnia-Hercegovina, Croatia, Federal republic of Yugoslavia. 1995. Agreed Basic Principles. [online]. 8.9.1995. [cit. 2013-28-06]. Dostupné na: <http://liv.ac.uk/library/sca/owen/boda/amer1.pdf>. 2 s.
65. General Secretariat of the Council. 2002. *Common Foreign and Security policy*. Office for official publications of the European Communities. Luxembourg. 20 strán. ISBN: 92-824-1989-4
66. GVOSDEV, Nikolas K. 2013. Kosovo and Serbia Make a Deal. In: *Foreign Affairs*. [online]. 24.03.2013. [cit, 2014-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139346/nikolas-k-gvosdev/kosovo-and-serbia-make-a-deal>

67. HURBANOVIČ, Martin. 2001. *Vybrané kapitoly z medzinárodných vzťahov a bezpečnosti: Priebeh vývojom Balkánu 2*. Prvé vydanie. Nové Zámky: Štátny pedagogický ústav, 2001. 64 s. ISBN 80-85756-46-3
68. HURNÁ, Lucia- Rusiňák, Peter. 2010. *Právo Európskej únie*. Prvé vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. 2010. 396 strán. ISBN: 978-80-225-3048-4.
69. JELAVICH, B. 1983. *History of the Balkans. Twentieth Century*. Druhé vydanie. Cambridge University Press. 1983. s. 213. ISBN: 0-521-27459-1.
70. JESIENÍ, Leszek. 2011. The Prospects of the EU Enlargement to Western Balkans. In: *The Polish Institute of International Affairs*. [online]. November 2011. [cit. 2014-04-04]. Dostupné na internete: http://www.pism.pl/files/?id_plik=9113
71. JUKIC, M. Elvira. 2014. Ashtin switches EU focus on Bosnia to Economy. In: *Balkan Insight*. [online]. 13. 03. 2014. [cit. 2014-26-03]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/eu-s-ashton-presents-new-focus-on-bosnia>
72. JUKIC, M. Elvira. 2014. Bosnian Croat Leader Urges Three-Unit Federation. In: *BalkanInsight*. [online]. 05. 03. 2014. [2014-20-03]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnian-croat-leader-mulls-three-units-in-federation>
73. KNAUER, Jannik. 2011. EUFOR Althea: Appraisal and Future Perspectives of the EU's Former Flagship Operation in Bosnia and Hercegovina. In: *EU Diplomacy Paper*. [online]. Júl 2011. [cit. 2014-03-08]. Dostupné na internete: http://aei.pitt.edu/33452/2/EDP_7_2011_Knauer.pdf
74. Komisia Európskych spoločností. 2008. Západný Balkán: podpora európskej perspektívy In: *Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu A Rade*. 05.03.2008. Dostupné na internete: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/e50028_cs.htm
75. Kosovo Thanks You. Who recognized Kosova as an Independent State?. [cit. 2014-17-02]. Dostupné na internete: <http://www.kosovothanksyou.com/>
76. LIPKOVÁ, Ludmila a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 446 strán. ISBN 978-80-89393-33-6
77. LIPPMAN, Peter. 2007. Crisis and reform: A turnaround in Bosnia? In: *openDemocracy*. [online]. 18.12.2007. [cit. 2014-03-03]. Dostupné na internete: http://www.opendemocracy.net/article/crisis_and_reform_a_turnaround_in_bosnia

78. LÖRINCZ, Július. 2013. Bosna a Hercegovina: Maratón bude trvať dlho. In: *Zahraničná politika*. [online]. 05. 10. 2013. [cit. 2013-20-09]. Dostupné na internete: <http://zahranicnapolitika.sk/bosna-a-hercegovina-maraton-bude-trvat-dlho/>
79. LOSTROCIO, Kelly. 2011. The European Union's Police Mission in Bosnia and Hercegovina: Barriers to Reform and their Impacts on Accession. In: *European Union Center, Indiana University*. [online]. 2011. [cit. 2013-29-01]. Dostupné na internete: <http://www.indiana.edu/~eucenter/documents/EU%20Police%20Mission%20to%20BiH.pdf>
80. MADER, Miroslav. 2012. Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípadová štúdia Balkán) I. In: *ARES: Crisis and Conflict Monitoring Network*. [online]. 3. 1. 2012. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1343&Itemid=423
81. MADER, Miroslav. 2012. Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípadová štúdia Balkán) II. In: *ARES: Crisis and Conflict Monitoring Network*. [online]. 7. 1. 2012. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1344&Itemid=423
82. MADER, Miroslav. 2012. Úzus tvrdej a mäkkej bezpečnosti (prípadová štúdia Balkán) III. In: *ARES: Crisis and Conflict Monitoring Network*. [online]. 10. 1. 2012. [cit. 2013-28-07]. Dostupné na internete: http://www.projectares.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1345&Itemid=52
83. Ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche. Davignon Report. In: *CVCE. Knowing the past to build the future*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: http://www.cvce.eu/obj/davignon_report_luxembourg_27_october_1970-en-4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5.html
84. Ministerstvo zahraničných vecí českej republiky. Bosna a Hercegovina. Vnitropolitická charakteristika. [online]. [cit. 2014-04-04]. Dostupné na internete: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/bosna_a_hercegovina/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html
85. Národná rada Slovenskej republiky. Jednotný Európsky akt. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/jednotny-europsky-akt.pdf>

86. Národná rada Slovenskej republiky. Zmluva z Nice. [online]. [cit. 2013-10-08]. Dostupné na internete: <http://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/zmluva-z-nice.pdf>.
87. NATO. Operation Althea. In: *Allied Command Operations*. [online]. [2014-04-03]. Dostupné na internete: <http://www.aco.nato.int/page39511625.aspx>
88. NATO. Operations and Missions. [online]. [2014-04-03]. Dostupné na internete: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm
89. NOVOTNÝ, Jaroslav. 2011. Vznik štátu Kosovo a jeho medzinárodné postavenie. In: *SocioSK*. [online]. 20. 12. 2011. [cit. 2013-31-07]. Dostupné na internete: <http://sociosk.wordpress.com/2011/12/20/vznik-statu-kosovo-a-jeho-medzinarodne-postavenie/>
90. Office for Official Publications of the European Communities. 2002. *The common foreign and security policy*. Luxembourg. 2002. ISBN 92-824-1989-4
91. Office of the High Representative. 1995. Dayton Peace Agreement. [online]. 14.12.1995. [cit. 2013-15-09]. Dostupné na internete: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=368
92. Office of the High Representative. General Information. [cit. 2013-16-09]. Dostupné na internete: <http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/#2>
93. PEČI, Edona. 2014. Serbia must recognize Kosovo to join EU, MEP. In: *Balkan Insight*. [online]. 21.01.2014. [cit. 2014-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-not-in-eu-without-kosovo-recognition-eu-mp-says>
94. PELIKÁN, Jan- TEJCHMAN, Miroslav. 1994. *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. Prvé vydanie. Praha: Karolinium, 1994. 89 s. ISBN 382-125-94
95. PETRUF, Pavol. 2002. Povojnový štít západnej demokracie. Genéza vzniku Severoatlantickej aliancie. In: *História. Revue o dejinách spoločnosti*. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://www.historiarevue.sk/hr01-02/nato/petruf.htm>
96. PIERRE, J. Andrew. 1999. De-Balkanizing the Balkans: Security and Stability in Southeastern Europe. In: United States Institute of Peace. [online]. 1999. Dostupné na internete: <http://www.usip.org/publications/de-balkanizing-the-balkans-security-and-stability-in-southeastern-europe>
97. Public Affairs Office: Commander EUFOR extends for another year. [cit. 2014-06-04]. Dostupné na internete: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/althea-bih/pdf/20131212-commander_eufor_extends_for_another_year_en.pdf

98. Rada Európskej únie. 2009. *Európska bezpečnostná stratégia. Bezpečná Európa v lepšom svete*. [online]. 2009. [cit. 2013-01-22]. Dostupné na internete: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568SKC.pdf
99. RUDOLSKÝ, Jan. 2002. Vznik Evropské politické spolupráce. In: *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU*. [online]. 1. 3 2002. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://szbp.sweb.cz/>
100. RUDOLSKÝ, Jan. 2002. Maastricht. In: *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU*. [online]. 1. 3 2002. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na internete: <http://szbp.sweb.cz/>
101. SEABSTIÁN, Sofia. 2008. Elections in Bosnia and Herzegovina. In: *FRIDE*. [online]. September 2008. [cit. 2014-25-03]. Dostupné na internete: http://www.fride.org/download/DB_Bosnia_Herze_Elec_ENG_sep08.pdf
102. Security Council. 2013. Bosnia and Herzegovina. Chronology of events. In: *Security Council Report*. [online]. 03.12.2013. [cit. 2014-10-01]. Dostupné na internete: <http://www.securitycouncilreport.org/chronology/bosnia-herzegovina.php>
103. SOWARDS, W. Steven. Feature Articles - The Balkan Causes of World War One. In: *FirstWorldWar.com*. [online]. 22.08.2009. [cit. 2013-07-02]. Dostupné na internete: http://www.firstworldwar.com/features/balkan_causes.htm
104. TASR. Rama: Albánsko si zaslúži svoje miesto v Európskej únii. In: *Európsky parlament/Informačná kancelária na Slovensku*. [online]. 25. 01. 2014. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: http://www.europskyparlament.sk/sk/spravodajstvo_a_aktivity/agenturne/institution-2014-january/institution-2014-january-69.eu/portal/sk/Facebook%20str%C3%A1nka%20s%C3%BA%C5%A5a%C5%BEE
105. TASR. Šebej: Uznanie Kosova prehodnotíme najskôr v roku 2014. In: *SME*. [online]. 27.09.2013. [cit. 2014-29-01]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/6950625/sebej-uznanie-kosova-prehodnotime-najskor-v-roku-2014.html>
106. TEJCHMAN, Miroslav. 1986. *Válka na Balkáně: Balkánské státy v letech 1941-1944*. Prvé vydanie. Praha: Academia, 1986. 252 s. ISBN 21-051-86
107. TEJCHMAN, Miroslav. 1982. *Boj o Balkán: Balkánské státy v letech 1939-1941*. Prvé vydanie. Praha: Academia, 1982. 252 s. ISBN 509-21-827
108. TZIFAKIS, Nikolaos. 2012. The EU's approach towards Bosnia and Herzegovina has been an inconsistent and insufficient mechanism for encouraging the stabilisation of the country. In: *The London School of Economics and Political Science*. [online]. 08.08.2012.

- [cit. 2014-03-04]. Dostupné na internete: <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2012/08/08/eu-approach-to-bosnia-and-herzegovina/>
109. United Nations. Peacekeeping. Dostupné na internete: <http://www.un.org/en/peacekeeping/>
110. United Nations. 2012. Plight of refugees from Balkans conflicts remains priority for UN agency. In: *UN News Centre*. [online]. 03.04.2012. [cit. 2013-16-01]. Dostupné na internete: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41700#.Uvetl_vWwDo
111. United Nations Security Council. 1995. Resolution 1031. In: *Security Council Resolutions*. [online]. 15.12.1995. [cit. 2013-28-06]. Dostupné na internete: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/405/26/PDF/N9540526.pdf?OpenElement>. 6 s.
112. Úradný vestník Európskej únie. Konsolidované znenie zmluvy o Európskej únii. In: *EUR-lex. Prístup k právu Európskej únie*. [cit. 2014-15-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:sk:PDF>. str.43
113. Úradný vestník Európskej únie. 2007. Lisabonská zmluva. In: *EUR-lex. Prístup k právu Európskej únie*. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SK>
114. VESELÝ, Z. Smlouva o hospodářské, sociální a kulturní spolupráci a o kolektivní sebeobraně /Bruselský pakt/ (17. 3. 1948). In: *Světová politika 20. století v dokumentech (1945-1990)*. [online]. 2001. [cit. 2013-06-03]. Dostupné na: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp4.pdf>. s. 3